

БОЛОВСРОЛЫН
ХҮРЭЭЛЭН

THE WORLD BANK

IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

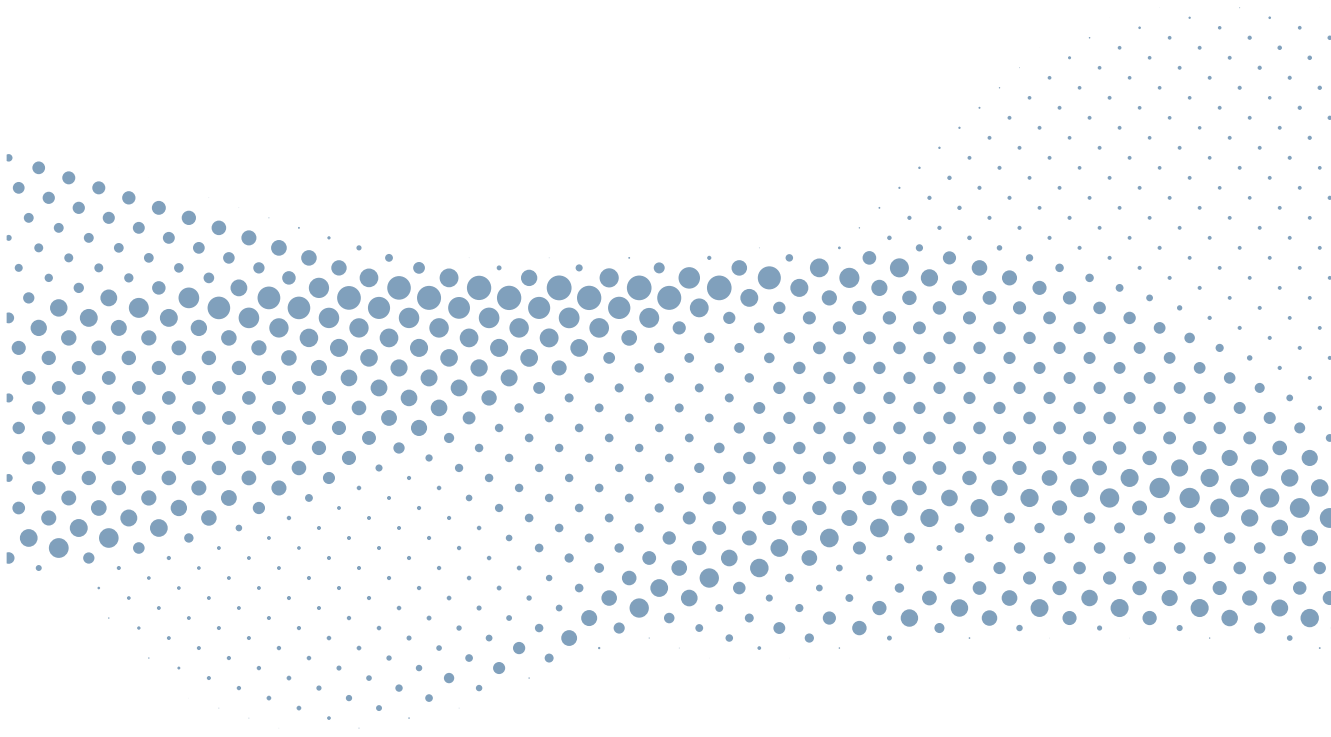
АГУУЛГА БОЛОН ХЭЛИЙГ ИНТЕГРАЦЧИЛАН СУРАЛЦАХУЙ – АХИС

*(Баян-Өлгий аймгийн хос хэлээр хичээл заадаг
ЕБС-ийн багш нар болон сургуулийн удирдлагад зориулав)*

АГУУЛГА БОЛОН ХЭЛИЙГ ИНТЕГРАЦЧИЛАН СУРАЛЦАХУЙ – АХИС

*(Баян-Өлгий аймгийн хос хэлээр хичээл заадаг
ЕБС-ийн багш нар болон сургуулийн удирдлагад зориулав)*

Энэхүү гарын авлагыг Дэлхийн банкны Бага боловсролын чанарын шинэчлэл төслийн дэмжлэгтэйгээр Боловсролын судалгааны үндэсний хүрээлэнгээс хийсэн “Судлагдахуун ба хэлийг интеграцчилан суралцахуйг туршин нэвтрүүлэх” судалгааны хүрээнд боловсруулав.

Хэвлэлтэд зориулж хянан тохиолдуулсан:

У.Туяа (Ph.D), БСҮХ-ийн секторын эрхлэгч
Ж.Зүлмира MEdu, БСҮХ-ийн эрдэм шинжилгээний ажилтан

Гарын авлагад орсон хос хэлт нэгж болон ээлжит хичээлийн төлөвлөлт боловсруулсан багш нар:

Р.Айнур, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, бага анги ангийн багш
И.Күлшат, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, бага анги ангийн багш
М.Маратхан, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, бага анги ангийн багш
Т.Еркегүл, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, бага анги ангийн багш
Х.Онаи, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, бага анги ангийн багш
А.Гэрэл, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, бага анги ангийн багш
М.Нуржамал, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, бага анги ангийн багш
О.Гүлсайра, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, бага анги ангийн багш
Б.Игилик, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, бага анги ангийн багш
Ш.Алтынтас, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, дүрслэх урлагийн багш
Ш.Роза, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, дүрслэх урлагийн багш
Х.Тилеуберди, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, дүрслэх урлагийн багш
Х.Молшылых, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, математикийн багш
З.Аузар, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, математикийн багш
Ж.Сайрангүл, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, математикийн багш
С.Дина, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, математикийн багш
М.Нургул, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, биологийн багш
С.Еркежан, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, биологийн багш
К.Баршагүл, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, биологийн багш
А.Гүлбаршын, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, биологийн багш
Ж.Габит, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, биеийн тамирын багш
Ж.Асан, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль, биеийн тамирын багш
М.Мейрамбек, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, биеийн тамирын багш
Х.Аманбек, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль, биеийн тамирын багш

Зөвлөн тусалсан сургалтын менежерүүдийн баг:

Н.Айнамкөз, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль
Хахихат Гүлжан, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль
Аниган Бейсхан, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль
И.Хайрым, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль
Б.Гүлжан, Өлгий сумын ЕБ-ын V сургууль
Х.Советхан, Өлгий сумын ЕБ-ын III сургууль

“ЭДМАРКЕТ” ХХК-д эхийг бэлдэж хэвлэв.

АГУУЛГА

ТАЛАРХАЛ

ЗАРИМ НЭР ТОМЬЁОНЫ ТАЙЛБАР

НЭГ

АГУУЛГА БОЛОН ХЭЛИЙГ ИНТЕГРАЦЧИЛАН СУРАЛЦАХУЙ (АХИС)

- АХИС гэж юу вэ?
- АХИС сурагчдад ямар үр өгөөжтэй вэ?
- АХИС-г хэрэгжүүлэх багшийн үүрэг оролцоо

ХОЁР

АХИС БА СУРГУУЛИЙН МЕНЕЖМЕНТ, МОНИТОРИНГ

ГУРАВ

АХИС БА ХОС ХЭЛТ ЭЭЛЖИТ ХИЧЭЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ

- Хос хэлт нэгж хичээлийн төлөвлөлт
- Хос хэлт ээлжит хичээлийн төлөвлөлт

Талархал

Энэхүү зөвлөмжийг боловсруулахд үнэтэй хувь нэмэр оруулсан Баян-Өлгий аймгийн ерөнхий боловсролын III, Y сургуулийн нэр бүхий багш нар, сургалтын менежер, захиралд гүн талархал илэрхийлье. Ялангуяа, багш нар АХИС-н арга зүйгээр зохион байгуулах хос хэлт хичээлийн хөтөлбөр төлөвлөлт, сургалтын хэрэглэгдэхүүн боловсруулах, хос хэлт хичээл заах, бие биенийхээ хичээлд сууж туршлага судлах, зөвөлгөө өгөх, хичээл төлөвлөлөө сайжруулах зэрэг олон ажил хийсэн юм. Энэ хэрээрээ ч багш нар маань ажлы байран дээрээ тасралтгүй хөгжсөн гэдэгт итгэж байна.

Мөн энэхүү АХИС арга зүйг судлах, суралцахад мэргэжил, арга зүйн болон санхүүгийн дэмжлэгийг эхнээс нь үзүүлж, хамтран ажилласан ЕАБХАБ-ын Үндэсний цөөнхийн асуудал эрхэлсэн дээд Комиссарын газар, Төв Азийн боловсролын хөтөлбөр, тэдгээрийн ажилтан, боловсролын зөвлөх, Монгол улс дахь НҮБ-ын Хүүхдийн сангийн хамт олон, ДБ-ны Бага боловсролын чанарын шинэчлэл төслийн хамт олонд талархал илэрхийлье.

БСҮХ нь 2018 оноос ЕАБХАБ-ын Үндэсний цөөнхийн асуудал эрхэлсэн дээд комиссарын газар болон Төв Азийн улс орнуудад хэрэгжиж буй “Олон хэлний боловсрол”-ын төсөлтэй хамтран ажиллаж эхэлсэн бөгөөд улмаар 2020 онд ЕАБХАБ-ын Үндэсний цөөнхийн асуудал эрхэлсэн дээд комиссар, Монгол Улсын Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд нар хамтран ажиллах Санамж бичигт гарын үсэг зурсан юм. АХИС (CLIL) арга зүйг туршин нэвтрүүлэх, багш, мэргэжилтнүүдийг чадавхжуулахад энэхүү хамтын ажиллагаа ихээхэн ач холбогдолтой байсныг тэмдэглэж байна. Тухайлбал, 2018 оноос Баян-Өлгий аймгийн БШУГ болон ЕБС-ийн төлөөллүүд мөн боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын болон үндэсний мэргэжлийн байгууллагын төлөөлүүд Төв Азийн Боловсролын бүсийн сургалтуудад тасралтгүй оролцож мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлсэн нь туршилтын сургуулийн зорилтот судлагдахууны багш нар, оролцогч талуудыг мэдээллээр хангах, чадавхжуулах сургалтуудыг зохион байгуулахад чухал ач холбогдолтой байлаа.

Энэхүү гарын авлагыг Баян-Өлгий аймгийн ерөнхий боловсролын III, Y сургууль дээр 2021-2022 оны хичээлийн жилийн хоёр улирал хийсэн АХИС-г туршин нэвтрүүлэх туршилт судалгааны үр дүнд үндэслэн боловсруулсан. Уг туршин нэвтрүүлэх судалгааны хүрээнд зохион байгуулсан хос хэлт хичээлийн хөтөлбөр, төлөвлөлтийг боловсруулах, заах, сайжруулах, сургалтын толь бичиг боловсруулах зэрэг ажилд давхардсан тоогоор нийт 100 гаран багш сурган хүмүүжүүлэгч, мэргэжилтэн, сургуулийн удирдах ажилтан, 200 гаран сурагч оролцсон бөгөөд эдгээр хүмүүсийн хөдөлмөрийн үр дүн энэхүү гарын авлагад тусгагдсан болно.

Гарын авлагад орсон АХИС-н тухай ойлголт, АХИС-г нэвтрүүлэхэд багш нарын анхаарах асуудал болон менежмент, удирдлага зохион байгуулалтын талаарх зөвлөмж, багш нарын боловсруулсан хос хэлт хичээлийн төлөвлөлт зэрэг нь цаашид Баян-Өлгий аймгийн багш нарт туршлага болж сурагчдын сурлагын амжилтыг ахиулахад дэмжлэг болно гэдэгт итгэж байна.

БСҮХ-ИЙН ЗАХИРАЛ, ДОК М.ИТГЭЛ

ЗАРИМ НЭР ТОМЬЁОНЫ ТАЙЛБАР

Нэр томьёо		Тайлбар
Монгол	Англи	
Агуулга болон хэлийг интеграцилан суралцахуй	Content and Language Integrated Learning (CLIL)	Хэлний хичээлээс бусад судлагдахууны агуулгыг тухайн сурагчийн судалж буй зорилтот хэлээр заах сургалт, боловсролын үйл ажиллагаа
Эх хэл	Mother Tongue	Төрөлх хэл, өөрийн үндэсний хэл
Зорилтот хэл	Target language	Сурагчийн сурахыг зорьж буй, заавал сурсан байх хэл, тухайлбал, казах хүүхдүүдийн хувьд монгол хэл болно.
Хэл 1, Хэл 2.... (X1, X2)	Language 1, (L1) language 2 (L2)	X1- Эх хэл – судалгааны хүрээнд казах хэл X2- Монгол хэл – судалгааны хүрээнд сурагчийн заавал эзэмших хэрэгтэй монгол хэл
Төрийн хэл	State language	Төрийн бодлогоор статус тогтоосон, давамгайлах хэл 4.1.1.“төрийн албан ёсны хэл” гэж төрийн байгууллага, хуулийн этгээдийн аливаа үйл ажиллагаа явуулах, албан хэрэг хөтлөх орчин цагийн утга зохиолын монгол хэлийг; (МХтХ, 2015)
Гэрийн хэл	Home language	Сурагчийн гэртээ ярьдаг хэл, зарим сурагч гэртээ 2 хэлээр ярьдаг
Олон (хос) хэлт боловсрол	multilingual education bilingual education	<ul style="list-style-type: none"> - Олон хэлт боловсрол, хос хэлт боловсрол - Хоёр болон түүнээс олон хэлээр боловсрол эзэмших үйл явц

НЭГ. АГУУЛГА БОЛОН ХЭЛИЙГ ИНТЕГРАЦЧИЛАН СУРАЛЦАХУЙ (АХИС)

АХИС гэж юу вэ? АХИС сурагчдад ямар үр өгөөжтэй вэ?

CLIL (Content and Language Integrated Learning) – Судлагдахууны агуулгыг эх хэл болон зорилтот хэлтэй интеграцчилан суралцах, заах арга зүйг илэрхийлэх нэр томъёо бөгөөд судлагдахууны агуулгыг эзэмшихэд зорилтот хэл болон эх хэлийг зэрэг ашиглаж сургалт зохион байгуулах, эх хэлийг үнэлж, хоёр дахь хэлийг дэмжсэн арга хандлага юм. Энэхүү зөвлөмжид АХИС буюу агуулга болон хэлийг интеграцчилан суралцахуй гэж орчуулан хэрэглэсэн болно. Уг нэр томъёог 1994 онд Дэвид Марш судлагдахууны агуулгыг хоёрдогч, гуравдагч хэл дээр зааж сургах тохиолдлыг тодорхойлох үүднээс судалгааны эргэлтэд оруулсан байна.

Тус арга зүйг Европын орнуудад “4 C” (DoCoyle, 2008) үзэл санаанд үндэслэн авч үздэг байна.¹ Үүнд:

- Content – судлагдахууны агуулга: Судлагдахууны хүрээнд эзэмших мэдлэг, ур чадвар, чадамжийг дээшлүүлэх;
- Communication – харилцаа: Сургалтын үйл ажиллагаанд зорилтот хэлийг өргөн хэрэглэх;
- Cognition – танин мэдэхүй: Сэтгэх, таньж мэдэх чадварыг хөгжүүлэх;
- Culture – соёл: Хичээл хоорондын холбоо болон судлагдахуунаар дамжин олгогдох соёлын онцлогийг ойлгох.

АХИС-н зорилго нь судлагдахууны агуулгыг сурагчдад эзэмшүүлэх явцад тэдний хэлний мэдлэгийг хамт хөгжүүлэх явдал юм. Ингэснээр сурагчид тухайн судлагдахууны агуулга, нэр томъёог эх хэл болон монгол хэлээр сайтар ойлгож, тайлбарлаж чаддаг болно. АХИС нь дараах зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэдэг. Үүнд:

- Сурагчдад судлагдахуунтай холбоотой шинэ мэдээлэл өгөх;
- Сурагчдын судлагдахуун, хэл хоёрыг зэрэг эзэмших боломжоор хангах;

- Сурагчдын хоёрдогч хэлээр ярих өөртөө итгэх итгэлийг дэмжих;
- Хичээлийн явцад сургалтын хөтөлбөрийн суралцахуйн зорилт, судлагдахууны агуулгыг эхний ээлжинд тавих;
- Хичээлийг хоёрдогч хэлний сургалтын төлөвлөгөөнд нийцүүлэн сурагчдын чадварт тохируулан төлөвлөх;
- Сурагчдын сэтгэх чадварыг бүх талаас нь хөгжүүлэх даалгавар ажиллуулах;
- Сурагчдад судлагдахуун агуулга, хэл хоёрыг зэрэг эзэмших явцад дэмжлэг үзүүлэх;

АХИС-г хичээлд ашиглахдаа:

- Хэлний хичээл биш, хэлний (монгол хэл, казах хэл) сургалтын хөтөлбөрийн суралцахуйн зорилтыг чухалчилахгүй;
- Хичээлийг аль нэг хэлэнд орчуулах гэсэн үг биш;
- Судлагдахууны агуулгыг заахын зэрэгцээ, хэлний үндсэн 4 чадварыг (сонсох, унших, ярих, бичих) хөгжүүлнэ;
- Идэвхтэй сургалтын аргаар хичээлийг удирдана;
- Ихэвчлэн эх дээр (унших, сонсох, задлах) ажиллана.

АХИС нь үндэсний сургалтын хөтөлбөрийг хөнддөггүй бөгөөд харин түүнийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд хэлний ялгаатай бүлгийн хүүхдүүдэд дэмжлэг болдог.

Тодорхой нэг судлагдахууныг АХИС-гаар заахын онцлог болон давуу тал нь:

- Сурагчид бага ангиасаа тодорхой судлагдахууны агуулга нэр томъёог монгол хэлээрээ эзэмшихийн хамт, эзэмшсэн чадвараа эх хэл дээрээ хөгжүүлэх боломжтой болно. Энэ нь монгол хэлийг зөвхөн монгол хэлний хичээлээр эзэмшүүлэхтэй харьцуулахад, сурагчдад олон шинэ боломж олгоно. Учир нь сурагчид хэл сурахын зэрэгцээ,

¹ <https://clilingmesoftly.wordpress.com/clil-models-3/the-4-cs-model-docoyle/>

- судлагдахууныг хамт судална. Өөрөөр хэлбэл, унших, сурах, сэтгэх чадварууд интеграцчилагдан гэсэн үг.
- Мөн АХИС нь багшид шинэ шаардлага тавина. Тус аргаар хичээл заадаг багш нь тухайн судлагдахууны мэргэжлийн багш, хэлний багш, анги удирдсан багш, туслах багшийн үүргийг нэг дор гүйцэтгэж чаддаг байх хэрэгтэй болно.
- Багшид тулгардаг томоохон бэрхшээл бол багшийн өөрийн мэргэжлийн ур чадвар маш сайн байхын зэрэгцээ 2 хэлний чадвар бас өндөр байх шаардлага юм. Энэхүү бэрхшээлийг даван туулах нэг арга зам нь судлагдахууны болон хэлний багш нар хамтран ажиллах явдал юм.

- Хэлний хичээл биш, хэлний (монгол хэл, казах хэл) хөтөлбөрийн зорилгыг чухалчилахгүй;
- Хичээлийг аль нэг хэлэнд бүхэлдээ орчуулах гэсэн үг биш;
- Судлагдахууныг заахын зэрэгцээ, үндсэн 4 чадварыг (сонсох, унших, ярих, бичих) төлөвшүүлэх ёстой;
- Идэвхтэй сургалтын аргуудыг хэрэглэнэ;

АХИС-н үнэлгээ нь интеграцийн хэлбэрээс шалтгаалж нэгдмэл, нарийн үйл явц юм. Рубрик нь АХИС-н нэгдсэн үнэлгээний шилдэг хэрэгсэл болно. Учир нь энэхүү бодит шалгуурууд нь суралцагчдаас хүлээгдэж буй үр дүнг урьдчилан төлөвлөх, харуулах боломжтой, стандарт шалгуурт тулгуурласан хэмжих өгөгдлүүдийн цогцолбор юм. Тэд АХИС үнэлгээнд маш чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Учир:

- Рубрик нь үнэлгээний хэд хэдэн төрлийг нэгтгэдэг: сурах-өөрийн үнэлгээ, сургах-багшийн үнэлгээ, суралцахуйн зорилгыг үнэлэх;
- Рубрик боловсруулахад ангийн сурагчдын ялгаатай байдлыг харгалзан үзнэ.
- Рубрик нь даалгаврын шалгуурыг тодорхойлно.
- Суралцагчдын мэдлэгийн түвшнийг тодорхойлохдоо хамгийн давуу тал

болон сайжруулах шаардлагатай талыг эргэх холбоогоор тусгана.

Багш нар рубрик боловсруулахад агуулгад хэрэглэгдэх үг хэллэг болон хэл зүйн цогцолбор, мөн сэдвийг тайлбарлах, хэлэлцэхэд хэрэглэгдэх үгсийг үнэлгээнд ашиглана. Мөн эргэх холбоог тодорхойлоход уг үг хэллэгийг хэрэглэж болно.

Харин суралцагчид нь рубрикийн ачаар юун дээр анхаарлаа хандуулж, ач холбогдол өгөх хэрэгтэй болохыг урьдчилан харах боломжтой. Түүний хамтаар асуудлыг тодруулах, шийдвэрлэхэд өөрийн болон бусдын ажлын үр дүнг үнэлэхэд рубрик их тус болно.

АХИС хичээлийг төлөвлөхөд үнэлгээний хэсгээ формат болон рубрик хэлбэрээр боловсруулна.²

АХИС-г хэрэгжүүлэх багшийн үүрэг оролцоо

Сургуулийн олон нийт хос хэлээр хичээллэх судлагдахуун болон Х1, Х2-ын харьцааг тогтоосны үндсэн дээр багш нар хамтран ажиллаж хос хэлт нэгж болон ээлжит хичээлийн хөтөлбөр, төлөвлөлтийг боловсруулж, хэрэглэгдэхүүнийг бэлтгэнэ.

² Xabier San Isidro, "CLIL CLASSROOM PRACTICES IN MULTILINGUAL EDUCATION IN

KAZAKHSTAN: GUIDELINES AND EXAMPLES", Astana, 2020, 11-20 тал

Гэртээ болон нийгмийн орчинд эх хэлээрээ (казах) харилцаж байгаад сургуульд орсон бага ангийн сурагчийн хувьд хоёр хэлийг хангалттай түвшинд хөгжүүлэхийн тулд орох, гарах мэдээлэл хоёр хэл дээр байх шаардлагатай. Энэ нөхцөл байдал сургалтын хөтөлбөрийн агуулгаас шалтгаалан өөрчлөгдөж болох ба сургалтын эхэн үед мэдээлэл нарийн төвөггүй хөнгөн хэлбэртэй байвал хэлийг сэлгэн шилжүүлж ашиглах боломж бүрдэнэ. Жишээ нь, сургалтын хөтөлбөрийн тухайн агуулга нэр томъёо ихтэй, үгс нь хийсвэр утгатай, өгүүлбэр нь нарийн бүтэцтэй байвал хэлийг сэлгэн шилжүүлж ашиглахад тохиромжгүй ба ялангуяа, энэ нь хоёр дахь хэлийг дөнгөж сурч эхэлж байгаа нөхцөлд бүр ч боломжгүй юм. Хоёр дахь хэлийг сайн эзэмшүүлэхийн тулд тухайн хичээлд ашиглаж буй эхийн агуулга, даалгаврыг хурдан ойлгуулах, дүрмийг тайлбарлах зорилгоор эх хэлийг ашиглана.

Багш сургалтын явцад хоёр хэлийг зэрэг ашиглах боломжийг ухаалгаар бодож боловсруулан, алсыг харж төлөвлөснөөр үйл явдалд дүн шинжилгээ хийж, хичээлийн “төрөл бүрийн”, “санаандгүй” аргуудыг ашиглан сэдэлжүүлж, мэдлэг бүтээлгэнэ.

АХИС нь багшид шинэ шаардлага, сорилтыг бий болгохын зэрэгцээ багш өөрөө хоёр дахь хэлийг сурах, сурагчаа танин мэдэх, багш нартай хамтран ажиллаж хөгжих боломжийг олгодог. Багш өөрийн мэргэжлийн ур чадвар маш сайн байхын зэрэгцээ шаардлагатай 2 хэлний чадвартай байх хэрэгтэй. Тийм учраас хичээл хоорондын холбоог маш сайн төлөвлөхийн хамт хэлний багш нартай хамтран ажиллах шаардлагатай болно.

Хос хэлт нэгж болон ээлжит хичээлийн хөтөлбөр, төлөвлөлтийг боловсруулахдаа дараах зүйлс анхаарч тусгана. Үүнд:

- Сурагчдыг судлагдахууны агуулга, хэл хоёрыг зэрэг эзэмших боломжоор хангах. Үүний тулд багш нар тухайн хичээлийн хүрээнд эзэмших ойлголтууд, үгийн нөөцийг төлөвлөдөг бөгөөд эдгээр ойлголтыг хэрхэн тайлбарлах зааварчилга, өгүүлбэрийн загвар зэргийг боловсруулж хэрэглэдэг. Мөн хичээлийн аль хэсэгт хэрхэн ашиглахаа төлөвлөдөг.
- Хичээлийн явцад судлагдахууны агуулгыг эхний ээлжинд тавих; АХИС нь тухайн судлагдахууны үндэсний сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг хөнддөггүй, суралцахуйн зорилтыг хэрэгжүүлэх гол зорилготой бөгөөд ингэхдээ эх хэл болон зорилтот хэлний академик мэдлэгийг дээшлүүлэхэд тусалдаг. Өөрөөр хэлбэл, сурагч судлагдахууны үндсэн ойлголтыг зорилтот хэлээрээ эзэмшихийн хамт, эзэмшсэн чадвараа эх хэл дээрээ хөгжүүлэх боломжтой болно. Энэ нь зорилтот хэлийг зөвхөн хэлний хичээлээр сурахтай харьцуулахад, сурагчдад олон шинэ боломж олгоно.
- Сурагчдын зорилтот хэлээр ярих өөртөө итгэх итгэлийг дэмжих; Үүний тулд багш нар сургалтын идэвхтэй арга зүйгээр дамжуулан ангийн уур амьсгалыг нээлттэй, аюулгүй, айдасгүй байхаар бүрдүүлж сурагч бүрт зорилтот хэлээр өөрийгөө илэрхийлэх боломжийг төлөвлөх хэрэгтэй.
- Хичээлийг сурагчдын чадварт тохируулан төлөвлөх;
- Сурагчдын сэтгэх чадварыг бүх талаас нь хөгжүүлэх даалгавар төлөвлөх;

Анги танхимд АХИС-н аргаар хичээл сургалтыг зохион байгуулахад дараах зүйлсийг анхаарах хэрэгтэй. Үүнд:

- Олон талт төвлөрөл; сурагчдын хэлний чадварыг судлагдахуун болон мэргэжлийн хичээлээр дэмжих;
- Судлагдахуун хоорондын интеграцийг хэрэгжүүлэх; Тухайлбал монгол хэлний хичээл дээр судалсан үйл үгийн хувирлыг судлагдахууныг агуулгыг эзэмшихдээ сурагчид ашиглана. Жишээ нь, түүхийн хичээл дээр голдуу монгол хэлний өнгөрсөн цагийн дүрмийг ашигладаг.
- Аюулгүй, баяжуулсан сургалтын орчиноор хангах; Тухайлбал,
 - сурагчид аль ч хэлээрээ айдасгүй, чөлөөтэй харилцах боломжийг бүрдүүлэх, монгол хэлээр ярихыг дэмжих,
 - багш сурагчийн хэлний алдааг байн байн сануулж, зэмлэхгүй, зөвхөн сурагчийн хэлснийг зөв дуудаж хэлээд, хэлний бүтцийг зөв ашиглах загварыг өгөх,

Багшийн үүрэг бол ангид гурван үйл явцыг (сургалтын үйл явц, баг доторх харилцааны хөгжлийн үйл явц, бие хүний хөгжлийн үйл явц) удирдан зохион байгуулах боломжийг бүрдүүлэхэд оршино.

- сурагчид шаардлагатай хэрэглэгдэхүүн болон толь бичиг бусад зүйл нь ангид аль болох хүрэлцээтэй, авч ашиглах боломжтой байх,...
- Сургалтын идэвхтэй арга зүйг ашиглах; Тухайлбал,
 - сурагчид ярих, бичих бүхий л боломжийг ашиглах, аман яриа болон бичгийн чадварыг хөгжүүлэх боломжтой байх,
 - хичээл дээр сурагчид багшаас их ярих (зарчим 80/20),
 - хэрэглэгдэхүүн, ТӨМ нь сурагчдын өдөр тутмын амьдралтай холбогдох, хэвлэл мэдээлэлд гарсан чухал, тулгамдсан материалууд болон бусад эх сурвалжийг өргөн ашиглах, бодит байдал болон эх сурвалжид ойр байх,
 - сургалтын хүрэх үр дүн болон түүнд амжилттай хүрэх арга замыг сурагчид өөрсдөө тодорхойлохыг дэмжих,
 - хичээл дээр хосын болон багийн ажлыг үр дүнтэй, оновчтой ашиглах боломжийг бүрдүүлэх,...
- Хамтран ажиллах; Тухайлбал,
 - судлагдахууны багш нар монгол хэлний болон эх хэлний багштай хамтран ажиллах, боломжтой бол хичээлийн төлөвлөлтийг хамтран боловсруулах,
 - сурагчдад эх хэл, соёлоо эзэмшихэд дэмжлэг үзүүлэх, монгол хэлийг хэрэглэх орчин бүрдүүлэх зорилгоор эцэг, эхийг сургалтын үйл явцад оролцуулах,
 - орон нутгийн боловсролын болон төр захиргааны мөн холбогдох байгууллагууд, ажил олгогчид, бусад зорилтот бүлгийг боловсролын үйл ажиллагаанд татан оролцуулах,...

Багш нар сургуулийн удирдлагатай хамтран сурагчдыг зорилтот хэлийг тээгчидтэй харилцаа үүсгэх боломжийг бүрдүүлэхэд анхаарна.

Сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг сонгохдоо, сурагчдын насны онцлог болон хэлний мэдлэгийн түвшинг харгалзах хэрэгтэй. Мөн дууны болон дүрс бичлэг ашиглаж болно. Хамгийн гол нь сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг хоёр зорилгоор сонгох учиртай бөгөөд энэ нь тухайн судлагдахууны агуулга эзэмшилт болон зорилтот хэлний түвшинг дэмжих юм. АХИС аргыг ашигладаг багш нар болон судлаачид сургах болон сурах явцад 2 хэлээрх сургалтын толь бичгийг ашиглахыг үр дүнтэй гэж үздэг. Сурагчдын өдөр тутам байнга хэрэглэх (идэвхтэй) үгсээс байнга хэрэглэдэггүй боловч, утгыг ойлгодог үгсийн (идэвхгүй) тоо их байдаг. Мөн хичээл дээр ашиглах шинэ үгсийг сонгохдоо тухайн судлагдахууны агуулга, сурагчийн хэлний түвшин, тухайн үгийн хэрэглээ зэргийг бодолцох ёстой. Тухайлбал хичээлд ашиглах ойлголт болон үгийг сонгохдоо

- Агуулгын хувьд өргөн, идэвхтэй (тухайн хичээл дээр хичнээн олон үг сурах боломжтойг тооцоолоход анхаарах (түвшин/чадвар))
- Давтамж (шинэ үг, холбоо үг хэр их (олон удаа) хэрэглэгддэг вэ гэдгийг анхаарах)
- Диапазон (үгсийн хэрэглэгдэх заг, хязгаарыг тогтоох)
- Танил эсэх (байнга хэрэглэгдэхгүй боловч, танил үг үү гэдгийг анхаарах)
- Ашиг тус (танилцсан мэдээллийн хэрэгцээ, шаардлага, зорилго юу болох) зэргийг харгалздаг байна.

АХИС-г зохион байгуулахад сургалтын хэрэглэгдэхүүн чухал ач холбогдолтой. Иймээс хос хэлт хичээлийн хөтөлбөр боловсруулах, төлөвлөхдөө сурагчдын ажиллах даалгавар, тарааж өгөх материал, сургалтын толь бичиг зэргийг хос хэлний зохистой харьцааг харгалзан боловсруулсан байх шаардлагатай.

АХИС-г туршин нэвтрүүлэх явцад багш нар бага боловсролын болон дунд ангийн зарим судлагдахууны сурах бичиг дээрх нэр томъёо, түгээмэл хэрэглэгддэг үгсийн монгол - казах, казах - монгол, монгол - тува, тува - монгол хэлээр орчуулсан толь бичиг гаргаж сургалтад хэрэглэсэн туршлага байна.

ДААЛГАВРАА ТӨЛӨВЛӨХ**Танин мэдэхүйн түвшний даалгаврыг боловсруулах**

Даалгаврууд нь танин мэдэхүйн бүх хүрээг хамарч байгаа эсэхийг шалгахын тулд багш нар тус загварыг ашиглана. Даалгавруудыг танин мэдэхүйн үүднээс ангилах:

	Нэрлэх	Ойлгох	Хэрэглэх	Задлан шинжлэх	Үнэлэх	Бүтээх
Даалгавар 1						
Даалгавар 2						
Даалгавар 3						
Даалгавар 4						
Даалгавар 5						
...						

Чиглүүлэх асуулт төлөвлөх

Багш хичээлийн үе шат бүрд зориулан чиглүүлэх асуултаа бэлдэнэ. Аливаа асуулт нь сонирхолтой, анхаарал татахуйц, эргэцүүлэн бодохуйц байх хэрэгтэй. Тийм асуулт нь суралцагчийн сонирхолыг төрүүлж, мэдэх, сурах гэсэн хүсэл, тэмүүлэлийг өдөөдөг болно. Суралцагчийн сонирхол нь өөрийн мэдлэгийн хүрээнд аливаа асуудлыг шийдэх, гол асуултад хариулж чадахад нь түлхэц болно. Асуулт нь хүнд боловч, ач холбогдолтой, сонирхолтой байх нь чухал. Тийм учраас багш бүр хичээлээ төлөвлөхөд суралцагчдын хэрэгцээ, сонирхолд нийцэх асуултыг боловсруулахад анхаарах хэрэгтэй. Асуудал дэвшүүлэхэд чиглэсэн асуултууд нь Блум таксономын танин мэдэхүйн түвшнийг дээшлүүлэх зорилготой байна.

Жишээ нь:

Хичээлийн үе шат	Чиглүүлэх асуулт
Оршил	Телевизийн мэдээгээр голын усанд хийсэн хог хаягдлаас болж 25 шувуу устасныг сонссон уу?
Судлах	Хог хаягдлыг багасгахын тулд дахин боловсруулах тогтолцоог яаж сайжруулж болох вэ?
Бататгах	Бусад улс орнуудын туршлагаас судалж үзлээ. Тэгвэл манай улсад юу хийж болох вэ?
Бүтээх	Өөрийн сургуульд хог хаягдлыг дахин боловсруулах тогтолцоог бий болговол яаж бол?

Хэлний 4 чадвараар даалгавар төлөвлөх

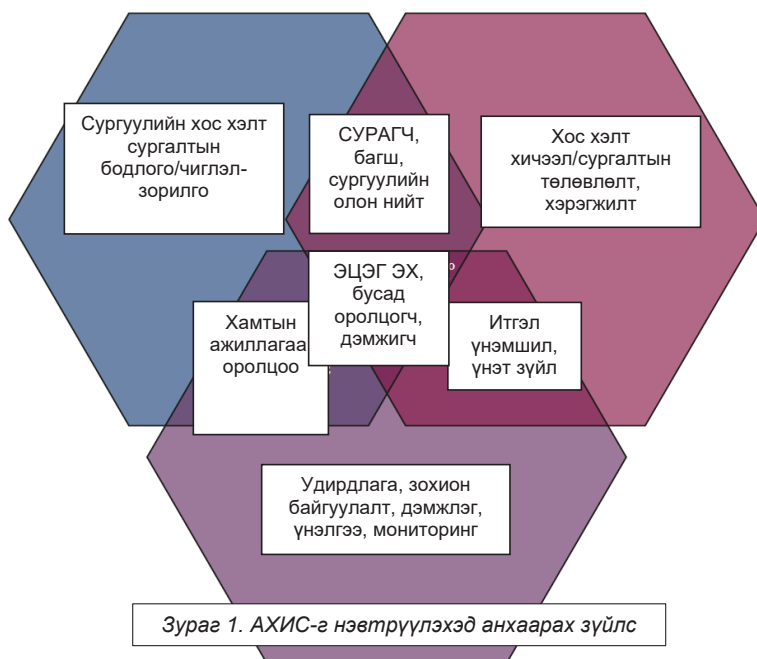
Багш амаар болон бичгээр өгөх янз бүрийн эхээ сонгож, сэдэв болон агуулга, бүлгийн (хүүрнэх, тайлбарлах, нотлох гэх мэт) хувьд зөв сонгож, оновчтой хэрэглэх нь зүйтэй. Хэлний 4 чадварыг хөгжүүлэх даалгаварт харьцааг нь хуваарилах байх хэрэгтэй. Үүнд дараах хүснэгтийг хэрэглэж болно.

	Сонсох	Унших	Ярих	Бичих
Даалгавар 1				
Даалгавар 2				
Даалгавар 3				
Даалгавар 4				
Даалгавар 5				
...				

ХОЁР. АХИС БА СУРГУУЛИЙН МЕНЕЖМЕНТ, МОНИТОРИНГ

Хос хэлний боловсролыг сургалтад нэвтрүүлэн хэрэгжүүлж буй улс орнуудын болон Баян-Өлгий аймгийн III, Y сургуулийн туршлагаас үзэхэд АХИС-г нэвтрүүлэхдээ дараах зүйлсэд анхаарлаа хандуулж чухаылчилдаг байна. Тэр нь:

- тухайн сургуулийн хос хэлт сургалтын бодлого, төлөвлөлт,
- эцэг эх, сурагч багш болон мэргэжилтнүүдийн үүрэг, оролцоо,
- сургалтын хэрэглэгдэхүүний боловсруулалт, хүрэлцээ,
- багшийн хөгжил, багшид үзүүлэх дэмжлэг туслалцаа,
- хос хэлт нэгж болон ээлжит хичээлийн хөтөлбөр зэрэг болно.

Эдгээрийг бүрэн хэрэгжүүлэхийг гол зорилго болгон ажиллахын хамт АХИС-н сургалтын орчныг бүрдүүлэхэд нөлөөлөх гол хүчин зүйл болох багшийн хөгжлийг хангах, тэднийг ажлын байранд нь хөгжүүлэх, хичээлийн төлөвлөлт хийх, нэгж болон ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулах, сургалтын хэрэглэгдэхүүн боловсруулах (толь бичиг, ажлын хуудас) зэрэг ажлыг нэн тэргүүнд тавьдаг байна. Тухайлбал, АХИС-г туршин нэвтрүүлсэн сургуулиудын үйл ажиллагаанаас харахад дараах хүрээнд ажилласан туршлага байна. Үүнд:

- Сургуулийн хос хэлт сургалтын бодлого/чиглэл-зорилго, зорилтыг тодорхойлох;
- Хос хэлт хичээл/сургалтыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх;
- Удирдлага, зохион байгуулалтаар хангах, дэмжлэг, үнэлгээ, мониторинг хийх зэргийг тодорхой тусгаж, төлөвлөсөн байх.

Сургуулийн хос хэлт сургалтын бодлого чиглэлийг тодорхойлох, талуудын оролцоо

Бага боловсролыг эх хэл дээр нь эзэмшүүлж буй ЕБС-ийн удирдлага нь багш, сурагч, эцэг эх, асран хамгаалагч зэрэг сургуулийн олон нийтийн оролцойтойгоор, орон нутгийн төр захиргаа, боловсролын удирдах болон мэргэжлийн байгууллагын дэмжлэгтэйгээр сургалтын хэлний бодлого, чиглэлээ боловсруулж хэрэгжүүлнэ. Энэхүү бодлого чиглэл нь талуудын ойлголцол, дэмжлэг, оролцоонд тулгуурласан тааламжтай, аюулгүй нөхцөл байдлыг бүрдүүлэхэд чиглэсэн байхад анхаарна. Ялангуяа, эцэг эхийн оролцоог хангах нь хүүхдийн сурах үйл явцад

ихээхэн ач тустайг анхаарч, тэдэнд зориулсан дэмжих болон хамтран ажиллах цогц арга хэмжээг төлөвлөж, үр дүнг тооцон ажиллана.

АХИС-г нэвтрүүлэх нь зөвхөн сургуулийн ажил биш, эцэг эх, асран хамгаалагчид, бусад талуудын оролцоо, хамтын ажиллагааны үр дүн байдаг. Туршин нэвтрүүлсэн сургуулиудын эцэг эхийн санал бодлоос үзэхэд тэдний 95 хувь нь уг аргыг сургалтад нэвтрүүлж чадвал “казах хүүхдүүдийн хувьд маш чухал болох”-ыг, “сургалтаа хос хэлээр явуулна гэдэг нь сайхан санаа болох”-ыг онцолсон байна. Тэдний хувьд хүүхдийн “эх хэлний боловсрол ч чухал, төрийн хэл ч чухал” бөгөөд хүүхэд нь “хоёр хэлээ сайн сурвал эцэг эхийн зорилго биелнэ” гэж үзжээ.

Баримт:

- Хүүхэд багаас нь 2 хэлийг хамт авч явах болсон нь зөв шийдэл байна. Манай хүүхдүүдийн хувьд хос хэл маш чухал. 1 хэл мэдэхээс 2 хэл мэдэх нь илүү гэдгийг хэн ч хүлээн зөвшөөрнө.
- Гол үгсийг 2 хэл дээр ойлгуулж өгч байгаа нь маш зөв байна.

(Эцэг эхийн ярилцлагаас)

Сургуулийн удирдлагын зүгээс АХИС-г нэвтрүүлэхдээ юуны түрүүнд дараах ажлыг үе шаттай зохион байгуулахыг зөвлөж байна. Үүнд:

- Багш нартай уулзаж, зорилгоо танилцуулах, тухайн суралцахуйн талаар сургалт (танилцуулах) зохион байгуулах
- Эцэг эхчүүдтэй уулзалт хийх (зөвшөөрөл авах),
- Сурагчдын тухайн судлагдахуунтай холбоотой монгол хэлний үгийн нөөцийг тандах, гарааны үнэлгээ, оношилгоо хийх,
- Хос хэлт нэгж болон ээлжит хичээлийн төлөвлөлт боловсруулах,
- Туршилт дадлагын хичээл зохион байгуулах, үүний үндсэн дээр төлөвлөгөлт, заах арга зүйг сайжруулах зэрэг болно.

Сургуулийн хос хэлт сургалтын төлөвлөлт, хэлний харьцаа

Сургуулийн хос хэлт сургалтын бодлого, чиглэлийг үндэслэн хос хэлний сургалтын төлөвлөлтийг боловсруулж, хэлний харьцааг тогтооно. Тухайлбал, тухайн сургуулийн хувьд аль ангиас, ямар судлагдахууныг хос хэлээр хичээллүүлэхийг тогтоох, судлагдахуун бүрийн Х1, Х2-ын харьцааг болон шаардлагатай санхүүжилт болон мэргэжлийн дэмжлэгийг тодорхойлж, түүнийг хаанаас, хэрхэн авахыг төлөвлөгөөндөө тодорхой тусгах шаардлагатай.

Х1, Х2-ын харьцааг тогтоосон байх нь багш хичээлийн төлөвлөлтөө хийхдээ хичээлийн аль хэсэгт, ямар хугацаагаар, аль хэлээр сурагчидтай харилцах, тэдэнд аль хэл дээр ямар зааварчилга өгөх зэргээ боловсруулахад чухал байдаг.

Сургуулийн хос хэлний төлөвлөлт боловсруулах, хэрэгжүүлэх гол үйл ажиллагаа (Баян-Өлгий аймгийн ерөнхий боловсролын III, Y сургууль дээр 2021-2022 оны хичээлийн жилийн хоёр улирал хийсэн туршилт судалгааны үр дүнд үндэслэн жишээ байдлаар харуулав.)

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа/ Үйл явц	Үр дүн
Сургуулийн ажлын хэсэг байгуулах - захирлын тушаалаар ажлын хэсэг томилох. Уг ажлын хэсэгт эцэг, эхийн болон мэргэжлийн байгууллагын төлөөлөл орсон байна	Захирлын тушаал
Сургуулийнхаа өнөөгийн нөхцөл байдлыг үнэлэх - Багш, сурагчид, эцэг эхийг төлөөлөлтэй ярилцлага хийх, асуулга авах зэрэг аргаар үнэлнэ. Энэ нь гарааны үнэлгээ болно.	Үнэлгээний тайлан
Нөхцөл байдлын үнэлгээг үндэслэн сургуулийн хос хэлний сургалтын бодлого чиглэл, хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулах - сургалтын хэлний талаар баримтлах бодлого чиглэл, мэргэжлийн байгууллагаас гаргасан зөвлөмж, зааврыг ашиглана	Ажлын төлөвлөгөө
Бүгд нэгдсэн зорилго, чиглэлтэй болохын тулд сургуулийн олон нийтэд таниулга, сурталчилгаа хийх	Сурагчид, багш, эцэг эхтэй хийсэн уулзалт хэлэлцүүлэг

Хос хэлээр хичээлийг зохион байгуулах багш нарыг бэлтгэх, дэмжлэг үзүүлэх - АХИС-н ойлголт, үндсэн арга аргачлал - Хос хэлт нэгж болон ээлжилт хичээлийн төлөвлөлт хийх арга зүй - Сургалтын хэрэглэгдэхүүн	Судлагдахуун бүрийн хос хэлт нэгж болон ээлжит хичээлийн төлөвлөлт
Хос хэлний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх - Багш нар болон сурагчдын АХИС-г дэмжсэн зөвөлгөө, мэдээллээр хангах - Хамтран хичээл заах, хичээлийн хэлэлцүүлэг хийх - Сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг хүрэлцээтэй ашиглахад зориулсан санхүүгийн болон техникийн дэмжлэг үзүүлэх - Явцын болон үр дүнгийн үнэлгээ хийж, дараагийн дэмжлэг, үйл ажиллагааг тодорхойлох	АХИС-н арга барилаар хичээллэсэн судлагдахуун, оролцсон багш сурагчид

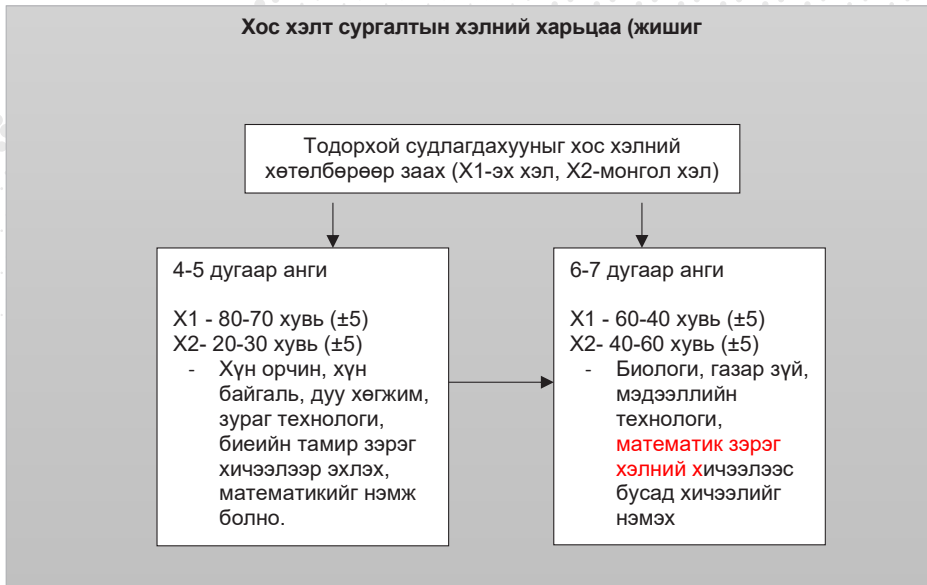
Сургуулийн удирдлагын зүгээс хос хэлний сургалтын бодлого чиглэлээ тодорхойлох, АХИС-г нэвтрүүлэхийн өмнө сургуулийнхаа өнөөгийн нөхцөл байдлыг үнэлж, уг үнэлгээнийхээ дагуу тодорхой ажлыг төлөвлөх боломжтой. Ингэхдээ дараах асуулгыг ашиглах боломжтой бөгөөд энэхүү асуулгыг ЕАБХАБ-ын Төв Азийн орнуудын Олон хэлт боловсролын хөтөлбөрийн хүрээнд боловсруулсан шалгуурыг үндэслэн боловсруулсан болно.

Манай сургууль хос хэлний сургалтын хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд бэлэн үү, бид юу хийх хэрэгтэй вэ?

Үндсэн шалгуур		Үнэлгээ/санал нийлэх эсэх		
		тийм	эргэлзэж байна	үгүй
1. Хос хэлний сургалтын хөтөлбөрийг (ХХСХ) хэрэгжүүлэх урам зориг хүсэл	Манай сургуулийн сурагчид нь угсаатны болон хэлний бүлгийн төлөөлөл мөн.			
	Бид ХХСХ-ийн зорилгоо тодорхой томъёолон дэвшүүлэхэд бэлэн байна.			
	Манай сургуулийн ХХСХ-ийн зорилго нь улс орныхоо боловсролын бодлоготой уялдсан байна.			
	Манай сургууль хос хэлээр хичээл зааж байсан туршлагатай.			
2. ХХСХ-ийн манлайлал ба төлөвлөлт	ХХСХ-ийг хэрэгжүүлэхийн тулд сургууль үүрэг, хариуцлага хүлээж чадна.			
	Багш нар ХХСХ-ийг хэрэгжүүлэхийн тулд мэдлэг, мэргэжлээ дээшлүүлж чадна.			
	ХХСХ-ийг хэрэгжүүлэхийн тулд сургуулийн сургалт-арга зүй (ЗАН) болон технологийн нөөцийг дайчлах, нэмэгдүүлэх боломжтой.			
	ХХСХ-ийг хэрэгжүүлэхдээ хөтөлбөрт хамрагдах бүх сурагчдад хэлний чадвар, бэлэн байдлын түвшин, сурлагын амжилт, нийгэм, жөндөр болон бусад шинж чанараас үл хамааран тэгш боломж олгох арга хэмжээ авна.			
3. Олон хэлний боловсрол дахь эцэг, эх, орон нутгийн иргэдийн дэмжлэг	ХХСХ-ийг хэрэгжүүлэх шийдвэрийг эцэг эх, багш нар, сурагчид зөвшөөрнө.			
	ХХСХ-ийг хэрэгжүүлэхэд эцэг эхчүүд нь туслагч байна.			
	Орон нутгийн засаг захиргаа, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, тэдний нөөцийг татан оролцуулах боломжтой.			

АХИС-г нэвтрүүлэхэд хичээлийг зохион байгуулах хэлний харьцааг тогтоосон байх нь чухал. Хэлний харьцааг тогтоохдоо:

- Сурагчдын хэлний түвшин, үгийн нөөц,
- Эцэг, эхийн хүсэл,
- Тухайн хос хэлээр хичээл зохион байгуулах багш нарын оролцоо,
- Сургуулийн удирдлага болон орон нутгийн боловсролын байгууллагын саналыг харгалзан тэдний оролцоотойгоор тогтооно.

Дээрх хэлний жишиг харьцааг Баян-Өлгий аймгийн ерөнхий боловсролын III, Y сургууль дээр 2021-2022 оны хичээлийн жилийн хоёр улирал хийсэн туршилт судалгааны үр дүнд үндэслэн тогтоосон бөгөөд сургууль бүр өөрийн онцлог, бусад хүчин зүйлсийг харгалзан тогтоох боломжтой юм.

Удирдлага, зохион байгуулалт, дэмжлэг, үнэлгээ, мониторинг

Туршилтын сургуулиудын туршлагаас харахад АХИС арга зүйг нэвтрүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө гаргах, АХИС-г хэрэгжүүлэх ангиуд болон судлагдахууны хуваарийг гаргах (2 сургуулийн багш нар бие биенийхээ хичээлд суух боломжоор хангах), багш нарын хичээлд сууж ажиглалт хийх, зөвлөн туслах зэрэг ажлыг хийж гүйцэтгэсэн байна. Мөн БСҮХ-ийн судлаачид сурагчдаас гарааны болон явцын, үр дүнгийн сорил авч, туршилтын үр дүнд дүн шинжилгээ хийжээ.

Багш, арга зүйч, судлаачдын тэмдэглэлийн хуудасны загвар – жишиг байдлаар

1. Ерөнхий тэмдэглэл

Хос хэлт хичээлийн сэдэв:	
Анги, бүлэг	
Сурагчийн тоо, үүнээс эмэгтэй	
X1, X2-ын харьцаа (төлөвлөснөөр)	
Сурагчдын X1-ийн мэдлэг чадвар	түлхүүр үг, нэр томъёог мэдэх байдал
Хугацаа	Нэгж хичээл Ээлжит хичээл

2. Хичээлийн явцын тэмдэглэл: Хичээлийн үйл явцыг дараах агуулгын хүрээнд хугацаа болон үйл ажиллагаа бүрээр тэмдэглэнэ.

X1, X2-ын харьцааг хангасан байдал	Хичээлийн аль хэсэгт X2-ийг ашигласан	
	Сурагч бүр X2-оор харилцах боломжтой эсэх	
	X1, X2-ын харьцааг оновчтой байсан эсэх	
	Сурагч бүрийг X1-ээр харилцахыг дэмжсэн эсэх	

Хичээлд ашигласан арга, аргачлал	Сурагч бүрийг Х2-оор харилцахыг дэмжсэн эсэх	
	АХИС-н үндсэн, идэвхтэй аргыг оновчтой ашигласан байдал, аргыг өөрчлөх шаардлагатай эсэх	
Хичээлийн хэрэглэгдэхүүн	Хэрэглэгдэхүүн нь Х1, Х2-ын уялдааг хангасан эсэх	
	Х2-ыг дэмжсэн эсэх	
	Оновчтой, хичээлийн зорилгыг дэмжсэн эсэх	
Сурагчдыг үнэлсэн байдал	Хүртээмжтэй байдал	
	Судлагдахууны агуулгын эзэмшилт, суралцахуйн зорилтын хэрэгжилтийг үнэлсэн байдал	
	Зорилтот хэлийг үнэлсэн байдал	

3. Энэ хичээлд өгөх Таны үнэлгээ (Тоо өсөх тутам Та тухайн хичээлийг сайнаар үнэлж байгааг илтгэнэ.)

4. Дүгнэлт, саналын тэмдэглэл: Хүснэгтийн мэдээлэл болон уг хичээлд өгсөн үнэлгээний үндэслэлийг ашиглана.

Агуулга	Дүгнэлт	Нэгж болон ээлжит хичээлийн төлөвлөлт, хэрэглэгдэхүүнийг сайжруулах санал, зөвлөмж
Х1, Х2-ын уялдааг хангасан байдал		
Хичээлд ашигласан арга, аргачлал		
Хичээлийн хэрэглэгдэхүүн		
Сурагчдыг үнэлсэн байдал		

Сурагчийн тэмдэглэлийн хуудасны загвар – жишиг байдлаар

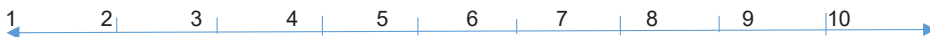
1. Ерөнхий тэмдэглэл – жалпы белгілеу

Хос хэлт хичээлийн сэдэв: Қос тилдегі сабақ тақырыбы:	
Анги, бүлэг: Сыныбы, тобы:	
Хүйс: Жынысы:	

2. Үндсэн тэмдэглэл – нэгизги белгилеу

№		Таны тэмдэглэл - белгилеуиңиз
1.	Хичээл дээр Таны хийсэн хамгийн сонирхолтой ажил юу байв? Сабақта сиз орындаған ең қызықты жұмыс/әрекет қайсы?	
2.	Хичээл дээр Таны хийсэн хамгийн сонирхолгүй, уйтгартай ажил юу байв? Сабақта сиз орындаған ең қызықсыз, көңілсіз жұмыс/әрекет қайсы?	
3.	Та дараагийн хичээл дээр юуг хийх сонирхолтой байна вэ? Келесі сабақта не істегіңиз, қандай тапсырмалар орындағыңыз келеді?	
4.	Та энэ хичээл дээр ямар шинэ үг, нэр томьёог сурч авсан бэ? Сиз осы сабақта қандай жаңа сөздер, атаулар үйрендіңиз?	
5.	Та сурсан шинэ үг, нэр томьёогоо монгол хэлээр тайлбарлаж чаддаг болсон уу? Жишээ нь... Сиз өзіңиз үйренген жаңа сөздерді моңғолша түсіндіріп бере аласыз ба?	

3. Сиз үшін бұл сабақ қаншалықты маңызды болғанын бағалаңыз. (Сан артқан сайын сиз үшін сабақтың маңызды болғанын білдіреді)

ГУРАВ. АХИС БА ХОС ХЭЛТ НЭГЖ БОЛОН ЭЭЛЖИТ ХИЧЭЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ

Сургуулийн хос хэлт сургалтын бодлого чиглэлийн хүрээнд хос хэлээр хичээллэх судлагдахуун болон Х1, Х2-ын харьцааг тогтоосны үндсэн дээр багш нар хос хэлт нэгж болон ээлжит хичээлийн хөтөлбөр, төлөвлөлтийг боловсруулна. Туршилтын сургуулийн багш нарын нэгж болон ээлжит хичээлийн төлөвлөлт боловсруулсан загварыг дор харуулав.

Нэгж хичээлийн төлөвлөлт (загвар)

Судлагдахуун:						
Судлах нэгж хичээл:						
Судлах улирал:						
№	Нэгж хичээлийн сэдэв	Судлах цаг	Суралцахуйн үр дүн		Хэлний харьцаа*	
			Судлагдахууны суралцахуйн зорилт	Хэлний зорилт	Х1	Х2
1.						

**Тайлбар оруулж болно.*

Нэгж	Ээлжит хичээл	Судлах цаг	Суралцахуйн үр дүн		Хэлний харьцаа	
			Судлагдахууны суралцахуйн зорилт	Хэлний	Х1	Х2

1	<i>Сурагчдын хэлний дүр зураг:</i>	
	- Гэрийн хэл, зорилтот хэлийг судалсан байдал	
2	- Сурагчдын зорилтот хэлний ерөнхий түвшин, үгийн нөөцийн талаар	
	<i>Хэлний зорилт</i>	
	- Унших	
	- Ярих	
	- Сонсох	
	- Бичих	

Нэгжийн үндсэн ойлголт, нэр томъёо, түлхүүр үг

№	Нэгж хичээлийн сэдэв	2 хэл дээр мэдэх, хэрэглэх ойлголт, нэр томъёо, түлхүүр үг	Тайлбар

Суралцахуйн зорилт (СҮД)-ын үнэлгээний шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин

Нэгж	Суралцахуйн зорилт	Суралцахуйн үр дүн	СҮД-ийн шалгуур	СҮД-ийн шалгуурын гүйцэтгэлийн түвшин			
				1	2	3	4
<i>Үндсэн хэрэглэгдэхүүн:</i>							

Багш нар хос хэлт хичээлийн төлөвлөлтийг сайжруулааа дараах зүйлсийг анхаарсан байна. Үүнд:

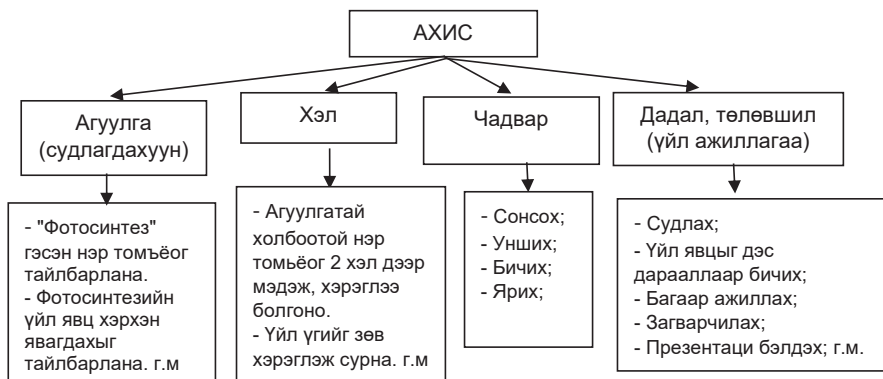
1. Суралцахуйн үр дүн:
 - a) Хэлний зорилт-үр дүн: Зорилтот хэлний хувьд тодорхойлох;
 - b) Зорилтот монгол хэлний хүрэх үр дүнг хэмжигдэхүйц, суралцахуйн зорилтод тавьдаг шаардлагын (гүйцэтгэл, нөхцөл, шалгуур бүхий) дагуу аль болох гүйцэд тодорхойлох; Тухайлбал,
 - Унших-тухайн түлхүүр үгс орсон зорилтот монгол хэл дээрх эхийг (хэмжээг тавьж болно, жишээ нь: 4-5 өгүүлбэр бүхий эхийг, эсвэл сурах бичгийн ... талын эхийг гэх мэт);
 - Бичих – түлхүүр үгсийг өгүүлбэрт оруулах
 - Ярих – зөв дуудах г.м
 - c) Нэгж болон ээлжит хичээлийн суралцахуйн үр дүнг (зорилт) тодорхойлохдоо “судалж мэдэх, мэдлэг эзэмших” (биеийн тамир...), “хамаарлыг ойлгох” (5-мат...) зэрэг үйл үгийг ашиглахгүй байх;
1. Сурагчдын хэлний дүр төрх;
 - Тухайн нэгж, ээлжит хичээлийн хүрээнд сурагчид Х2 дээр ямар үгийн нөөцтэйг бичих – түлхүүр үгс болон нэр томъёоны хувьд
 - Мөн түлхүү ашиглагдах үйл үгийн цагийн хувьд – өнгөрсөн, одоо, ирээдүй, эсвэл тооны нэрийн тухайд, дээр, доор, их бага зэрэг...
2. Х1, Х2-ын харьцаа – бодитой байх, Х2-т чиглэх, туршилтын үр дүнд өөрчлөгдөх боломжийг тооцоолох;
 - Ялангуяа ээлжит хичээлийн төлөвлөлт дээр маш тодорхой төлөвлөх
 - Хичээлийн аль хэсгийг ямар хугацаагаар Х2 дээр, хэрхэн зохион байгуулах
3. Түлхүүр үгс, нэр томъёо;
 - Олон байх нь чухал биш.
 - Сурагчид тухайн түлхүүр үгс, нэр томъёог Х2 дээр ойлгодог, хэрэглэдэг болсноор тухайн судлагдахууны суралцахуйн зорилтыг амжилттай хэрэгжүүлж, сурлагт нь ахиц, дэвшил гарч амжилттай суралцсан байх учиртай.
4. Ээлжит хичээлийн төлөвлөлтийн хүснэгтэд Х1, Х2-ыг тэмдэглэх;

Туршлага:

Биологийн хичээлд суусан. 70/30-ийн харьцаатай сайн хичээл байсан. Хүүхдүүд монгол, казах хэлээр ярих үед багш зургаар дохио өгдөг нь сурагчдад сонирхолтой юм байна. Багшийн ур чадвар чухал болох нь харагдсан.

(Мэргэжилтний ярилцлагаас)

АХИС-н загварыг биологийн хичээлийн “Фотосинтез” сэдвийн жишээгээр харуулбал³:

³ “Эх хэл дээр суурилсан олон хэлний боловсрол: чанар, тогтвортой байдал” бүсийн сургалтын материал, Киргиз Улс, Ош хот, 2019 он.

Загварын дагуу багш нарын боловсруулсан нэгж болон ээлжит хичээлийн хөтөлбөрөөс жишээ болгон оруулав.

Нэгж хичээлийн төлөвлөлт

Бүлэг сэдэв: *Эерэг сөрөг тоо*

Анги: Дөрөв

Судлагдахуун: Математик

Сэдвийг заахад хуваарилагдах цаг: 6

Хичээл заах хэл:

Хэл₁ - казах хэл (сурагчдын эх хэл): 75%

Хэл₂ - монгол хэл (зорилтот хэл): 25%

Анхны (бага) боловсролын хэл: бүх сурагч бага боловсролын хөтөлбөрийг зөвхөн казах хэлээр эзэмшсэн.

Хэлний дүр зураг: Ангийн 38 сурагч бүгд гэртээ зөвхөн казах хэлээр ярьдаг, төрийн хэл болох монгол хэлийг 2-р ангиас судалж эхэлсэн байна.

Хичээлийн сэдэв: «Сөрөг тоог жиших»

Агуулгын хөтөлбөр: Боловсрол, Соёл, Шинжлэх ухааны яамны зөвшөөрлөөр ерөнхий боловсролын 4 дүгээр ангийн математикийн хичээлийн Бага боловсролын хөтөлбөр.

Зорилго 1: Эерэг сөрөг тоог тоон шулуун дээр цэгээр тэмдэглэж, жиших, эрэмбэлэх чадвар дадал олгоно.

Зорилт:

- Сөрөг тоог унших, бичих, мэдлэг чадвараа бататгах;
- Сөрөг тоог тоон шулуун дээр тэмдэглэж, жиших, эрэмбэлэх;
- 1-2-оор нэмэгдүүлэн, хорогдуулан тоолох;

Зорилго 2. Математикийн хичээлийн агуулгыг эзэмшихийн хамт эх хэл дээр суурилж зорилтот хэлээ сурна.

Гол асуулт:

- Сөрөг тоо гэж юу вэ?
- Цаг агаарыг мэдэх нь бидний амьдралд ямар ач холбогдолтой вэ?
- Эерэг сөрөг тоог хэрхэн жишсэн байна вэ?
- Тоон шулуун дээрх эерэг тооны байрлал тоог жишихэд нөлөөлж байна уу?
- Термометрийн хоёр хуваарийн хоорондох бичигдээгүй хуваарийн утгыг хэрхэн унших талаар ярилцана.

Үндсэн ойлголтууд

- Термометрийн заалтыг уншиж, тоон шулуун дээр тэмдэглэнэ.
- Тоон шулуун дээр тэмдэглэсэн тоонуудын ялгааг олж харж, харьцуулна.
- Харьцуулсан тоог их багаар жишиж, сөрөг тоог танина.
- Хуваарьтай тоон шулуун дээр сөрөг тоог 1 эсвэл 2-оор нэмэгдүүлэн, хорогдуулан тоолно.
- Тэгийг тэмдэглэсэн хуваарьгүй тоон шулуун дээр тоонуудыг жишнэ.

Түлхүүр үг: Эерэг тоо, сөрөг тоо, тоон шулуун, хэм, цаг агаар, термометрийн заалт, их, бага, цаг агаарын мэдээ

Унших

- Термометрийн заалтыг унших;
- Термометрийн заалтыг 1-ээр нэмэгдүүлэн, хорогдуулан унших;

Сонсох

- Аман зааврыг ойлгох;
- Асуулт болон хариултыг хамт боловсруулах;
- Тусламж, мэдээлэл авах хүсэлтээ илэрхийлэх;

Ярих

- Математикийн шинжлэх ухааны хэллэгээр ярих;
- Нэмэлт тодруулга хүсэх тухай хүсэлтээ илэрхийлэх;
- Анги бүлгээрээ, багаараа, эсвэл хосоороо ярилцлага, хэлэлцүүлэгт оролцох;

Бичих

- Термометрийн заалтыг тоон шулуун дээр тэмдэглэх;

Нэр томьёо

Казах хэл	Монгол хэл
Термометр көрсеткіші	Термометрийн заалт
Сандарды салыстыру	Тоог жиших
Санмен өрнектеу	Тоогоор бичих
Төріс сан	Сөрөг тоо
Оң сан	Эерэг тоо
Ауа райы	Цаг агаар
Ауа райы болжамы	Цаг агаарын мэдээ
Градус	Хэм
Өлшеу	Хэмжих
Сантүзуі	Тоон шулуун
Арту	Өсөлт
Кему	Бууралт
0-дің оң жағы	0-ийн баруун тал
0-дің сол жағы	0-ийн зүүн тал

Агуулгын залгамж холбоо:

Өмнө судалсан агуулга		Одоо судлах агуулга	Цаашид судлах агуулга
<ul style="list-style-type: none"> • Эерэг сөрөг тоог таних; • Эерэг сөрөг тоог унших, бичих; 	•	<ul style="list-style-type: none"> • Сөрөг тоог тоон шулуун дээр тэмдэглэх; • Жиших; • Эрэмбэлэх; 	<ul style="list-style-type: none"> • Сөрөг тооны нийлбэр, ялгаврыг олох; • Тоон илэрхийлэл, тоон тэнцэтгэл бичүүлэх;

Орчин:

Материаллаг	Сэтгэл зүйн	Хэлний
<ul style="list-style-type: none"> • Анги танхим хичээл явуулахад тохилог таатай нөхцөлтэй байх; • Ном сурах бичиг, гарын авлага хангалттай байх; 	<ul style="list-style-type: none"> • Багш суралцагчийн харилцааны зөв, таатай орчинг бүрдүүлэх; • Багшийн бэлтгэсэн, үзүүлэн, тараах материал, тест нь тэдний нас сэтгэхүйн онцлогт тохирсон байх; 	<ul style="list-style-type: none"> • Нэгж хичээлээр эзэмших шинэ үгсийг илрүүлэн бэлтгэх;

Агуулга:

Хүлээгдэж буй үр дүн	Мэдлэг	Чадвар	Хэрэглээ	Үнэлгээ
4.1.6 Сөрөг тоог тоон шулуун дээр	Эерэг, сөрөг тоог жиших	Термометрийн хуваарийг унших, бичих, жиших	Тасалгааны агаар болон гадны агаарын температурыг мэдэх	Үнэлгээний шалгуур боловсруулж,

тэмдэглэх, жиших, эрэмбэлэх, 1-2-оор нэмэгдүүлэн, хорогдуулан тоолох аргыг ойлгоно.	Эерэг, сөрөг тоог жиших хүрээнд: - Сөрөг тоог тоон шулуун дээр тэмдэглэх, жиших, эрэмбэлэх	Термометрийн хоёр хуваарийн хоорондох бичэгдээгүй хуваарийн утгыг хэрхэн унших талаар ярилцах	Цаг агаарын байдлыг мэдэж, амьдрал ахуйд зөв ашиглаж сурах	түүнд нийцсэн жишиг даалгавар боловсруулж дүгнэнэ.
	- 1-2-оор нэмэгдүүлэн, хорогдуулан тоолох	Хуваарьтай тоон шулуун дээр сөрөг тоог 1 эсвэл 2-оор нэмэгдүүлэн хорогдуулан тоолох		
	- Жиших аргыг тайлбарлах	Тэгийг тэмдэглэсэн хуваарьгүй тоон шулуун дээр тоонуудыг жиших		

Судлагдахуун	Ур ухаан
- Эерэг сөрөг тоог унших, тэмдэглэх, жиших - 1-2-оор нэмэгдүүлэн, хорогдуулан тоолох	- Термометрийн заалтыг унших - Тоон шулуун дээр тэмдэглэх - Харьцуулах, - Тоон шулуун дээр нэмэгдүүлэн, хорогдуулан тоолох

Агуулгын задаргаа:

Нэгж сэдэв	Судлах цаг	Ээлжит хичээлийн сэдэв	цаг
Эерэг, сөрөг тоог жиших	6	Эерэг, сөрөг тоог унших, ялгах	1
		Тоон шулуун дээр тэмдэглэх	2
		Эерэг сөрөг тоог диаграммаар тэмдэглэх	2
		Сэдвийн шалгалт	1

АРГА: Асуудал дэвшүүлэн шийдвэрлэх, Бод, хамтар, хуваалц, сурагчид бие даан ажиллах

НЭГЖ ХИЧЭЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ – 2

Судлагдахуун: Биеийн тамир

Анги: 6

Судлах улирал: Хос хэлт 6-р ангийн III улиралд судлах агуулга

Суралцагчдын хэлний дүр зураг:

- Гэрийн хэл: эх хэл дээр харилцдаг, зорилтот хэлийг 2-р ангиас судалж эхэлсэн.
- Сурагчдын хэлний ерөнхий түвшин: жагсаал зохион байгуулалтад хэрэглэгдэх цөөн хэдэн үгийг мэднэ. (номхон, 1-2-оор тоол г.м)

Судлах нэгж хичээл

№	Нэгж хичээлийн сэдэв	Судлах цаг	Суралцахуйн үр дүн		Хэлний харьцаа	
			Судлагдахууны суралцахуйн зорилт	Хэлний зорилт	X1	X2
1	Алхаа ба гүйлт	8 цаг	Гүйлт, харайлт, шидэлтийн тухай нэмэлт шинэ мэдлэгтэй болох	Гүйлт, харайлт, шидэлтийн мэргэжлийн нэр томъёоны үг хэллэгийг мэдэх	70	30
			Гүйж, харайж, шидэх техник сурч эзэмшинэ.	Гүйж, харайж, шидэх техниктэй холбоотой мэргэжлийн нэр томъёоны үг хэллэгийг мэдэх	70	30
			Авхаалж самбаа, хурд, хүч, уян хатан, тэсвэрийн чадвар хөгжинэ.	4 чадварыг эзэмшүүлэх	70	30

			ББХ төлөвшилтэй болно.	2 хэлний чадвараа хамт хөгжүүлэх	70	30
2	Хөл бөмбөг залах дамжуулах	10 цаг	Дасгалуудыг зөв гүйцэтгэх мэдлэгтэй болох	Нэр томьёоны үг хэллэгийг мэдэх, өгүүлбэрт оролцуулан ярих	70	30
			Хөл бөмбөг тоглох техник сурах	Нэр томьёоны үг хэллэгийг мэдэх, өгүүлбэрт оролцуулан ярих	70	30
			Авхаалж самбаа, уян хатан, тэсвэрийн чадвараа хөгжүүлнэ.	Нэр томьёоны үг хэллэгийг мэдэх, өгүүлбэрт оролцуулан ярих	70	30
			Зөв цэгцтэй хөдөлгөөнд сурч төлөвшинэ.	Нэр томьёоны үг хэллэгийг мэдэх, өгүүлбэрт оролцуулан ярих	70	30

Нэгжийн үндсэн нэр томьёо, түлхүүр үг

№	Нэгж хичээлийн сэдэв	2 хэл дээр мэдэх, хэрэглэх ойлголт, нэр томьёо, түлхүүр үг	Тайлбар
1	Алхаа ба гүйлт	Уртад хөл нугалж харайх техникийн бүтцийг 2 хэл дээр тайлбарлах	<ul style="list-style-type: none"> - Биет зургаар харуулах - Видео бичлэг үзүүлэх - Үзүүлэнгээр тайлбарлах - Багшийн тайлбарыг сонсох, ярилцах
		Үсрэх, харайх, гүйлтийн техник задлал гэх мэт үгийг 2 хэл дээр тайлбарлах	
		Халхалт, зөөлөн гүйлт, хурд гэх мэт үгийг 2 хэл дээр тайлбарлах	
2	Хөл бөмбөг залах дамжуулах	Бөмбөгийг өшиглөх, хөлийн улаар тогтоох зэрэг үгнүүдийг 2 хэл дээр тайлбарлах	<ul style="list-style-type: none"> - Биет зургаар харуулах - Видео бичлэг үзүүлэх - Үзүүлэнгээр тайлбарлах - Багшийн тайлбарыг сонсох, ярилцах
		Цувруулж ба сөөлжүүлж байрлуулсан тэмдэгтийг сүлжиж, бөмбөг залах техникийг 2 хэл дээр тайлбарлах	
		Заасан чиглэл руу буцаах болон хаалга руу өшиглөх аргуудыг хөл бөмбөг тоглохдоо хэрэглэхийг 2 хэл дээр тайлбарлах	

Нэгжийг ээлжит хичээлд хуваарилсан байдал

Нэгж	Ээлжит хичээл	Судлах цаг	Суралцахуйн үр дүн		Хэлний харьцаа	
			Агуулгын /суралцахуйн зорилт/	Хэлний /суралцахуйн зорилт/	X1	X2
Алхаа ба гүйлт	10-12м гүйлтээс уртад “хөл нугалж” харайх	1	Уртад харайх техникийн чадварыг аажмаар сайжруулах	Уртад хөл нугалж харайх техникийн бүтцийг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30
	Үсрэлт бүхий тоглоом	1	Уртын харайлтын амжилтаа ахиулах	Үсрэх, харайх гэх мэт үгнүүдийг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30
	Ойрын зайд босоо гараанаас 60м зайд дээд хурдаар гүйх	2	Гүйх чадвараа сайжруулах	Гүйлтийн техник задлалын дагуу гүйж сурах	70	30
	Буухиалан гүйж тоглохдоо гүйлтийн техник хэрэглэх	2	Буухиалан дамжуулж сурах	Гүйлтийн техникийн дарааллыг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30
	Халхалтыг давж гүйх техникээр 40см өндөр халхалтыг даван 20м гүйх	2	Зөөлөн гүйлтээс халхалтыг давах	Халхалт, зөөлөн гүйлт, хурд гэх мэт үгнүүдийг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30
Хөл бөмбөг залах	Өнхөрч ба ойж ирсэн бөмбөгийг хөлийн улаар тогтоох ба өшиглөх аргыг хэрэглэн үзүүлэх	2	Бөмбөгийг өшиглөх, хөлийн улаар тогтоох техник эзэмшүүлэх	Бөмбөгийг өшиглөх, хөлийн улаар тогтоох зэрэг үгнүүдийг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30

	Цувруулж ба сөөлжүүлж байрлуулсан тэмдэгтийг сүлжиж бөмбөг залах техникийг гүйцэтгэх	2	Цувруулж ба сөөлжүүлж байрлуулсан тэмдэгтийг сүлжиж бөмбөг залах чадвараа сайжруулах	Цувруулж ба сөөлжүүлж байрлуулсан тэмдэгтийг сүлжиж бөмбөг залах техникийг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30
	Өнхөрч, ойж нисэж ирсэн бөмбөгийг 2 гараар барих техникийг гүйцэтгэх	2	Өнхөрч ойж нисэж ирсэн бөмбөгийг хоёр гараар барьж авах аргаас эзэмших	Өнхөрч, ойж нисэж ирсэн бөмбөгийг 2 гараар барих техникийг гүйцэтгэхтэй холбоотой хэллэгүүдийг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30
	Өнхөрч, ойж нисэж ирсэн бөмбөгийг дамжуулах	2	Дамжуулах чадвараа сайжруулах	Өнхөрч, ойж нисэж ирсэн бөмбөгийг дамжуулахтай холбоотой үгсийг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30
	Заасан чиглэл руу буцаах болон хаалга руу өшиглөх аргуудыг хөл бөмбөг тоглохдоо хэрэглэх	2	Бөмбөгийг өшиглөн бие бие рүүгээ дамжуулах ба хаалга руу өшиглөж тоглох	Заасан чиглэл руу буцаах болон хаалга руу өшиглөх аргуудыг хөл бөмбөг тоглохдоо хэрэглэхийг 2 хэл дээр тайлбарлах	70	30

Суралцахуйн зорилт (СҮД)-ын үнэлгээний шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин

Нэгж	Суралцахуйн зорилт	Суралцахуйн үр дүн	СҮД-ийн шалгуур	СҮД-ийн шалгуурын гүйцэтгэлийн түвшин			
				1	2	3	4
Алхаа ба гүйлт	Гүйлт харайлтын тухай нэмэлт шинэ мэдлэгтэй болох	Гүйж харайх техникийг зөв сурч эзэмших	Уртад хөл нугалж харайх техникийг тайлбарлан ярих	Жигд урттай алхмаар хурдтай гүйлтээс нэг хөлөөр хүчтэй түлхэн, нисэлтийн үед савлалтын хөлөө нугалан өргөж, хөлөө зэрэгцүүлэн жийж бууна.	Техник задлалын 4 хэсгийг ерөнхийд нь зөв ярьсан.	Гүйлтээс нэг хөлөөр түлхэж агаарт нисээд хөлөө зэрэгцүүлэн буун гэсэн утгыг ерөнхийд нь ярьсан.	Техник задлалын 4 хэсгийн нэг хоёрыг л ярьсан.
	Ойрын зайд хурдтай гүйх техникийг тайлбарлах	Ойрын зайд хурдтай гүйх техникийг сурч эзэмших	Ойрын зайд хурдтай гүйх техникийг тайлбарлан ярих	Их бие ялимгүй бөхийх; Гараа тохойгоор нугалан, урагш хойш их далайцтай савах; Өлмий дээрээ гишгэн аль болох том алхан гүйх	Эдгээр шаардлагыг ерөнхийд нь зөв ярьсан байдал	Багшийн дэмжлэгтэйг ээр эдгээр шаардлагыг ярьсан байдал	Нэг хоёр шаардлаг аас бусдыг нь хэлээгүй тохиолдолд

Суралцахуйн зорилт (СҮД)-ын үнэлгээний шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин

Нэгж	Суралцахуйн зорилт	Суралцахуйн үр дүн	СҮД-ийн шалгуур	СҮД-ийн шалгуурын гүйцэтгэлийн түвшин			
				1	2	3	4
Хөл бөмбөг залах, дамжуулах	Нэг метр өргөн зурвасаар аль болох хол өшиглөх	Нэг метр өргөн зурвасаар аль болох хол өшиглөх чадвар эзэмшүүлэх	1м өргөн 20м урт зурвасаар хөл бөмбөгийг чигээр нь өшиглөх	Бөмбөг зурваас гаралгүй 20м шугамыг өнгөрвөл	Бөмбөг зурваас гаралгүй 18м шугамыг өнгөрвөл	Бөмбөг зурваас гаралгүй 16м шугамыг өнгөрвөл	Бөмбөг зурваас гаралгүй 14м шугамыг өнгөрвөл

НЭГЖ ХИЧЭЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ - 3

Судлагдахуун: Дүрслэх урлаг

Анги: 6

Судлах улирал: 3-р улирал

Сурагчдын хэлний дүр зураг:

- Гэрийн хэл, зорилтот хэлийг судалсан байдал: Энэ нэгж хичээлийн онцлог нь шинэ нэр томъёонууд бага байна.
- Сурагчдын хэлний ерөнхий түвшин, үгийн нөөцийн талаар: Сурагчдад өмнө дүрслэх урлагийн хичээлийг эх хэлээр 80% зорилтот хэлээр 20% гэсэн харьцаатай заадаг байсан болохоор үйл үг болон өнгө, хэрэгслүүдийг зорилтот хэлээр мэднэ.

Судлах нэгж хичээл

№	Нэгж хичээлийн сэдэв	Судлах цаг	Суралцахуйн үр дүн		Хэлний харьцаа*	
			Судлагдахууны суралцахуйн зорилт	Хэлний	X1	X2
1	Урлан бүтээх	5	Уран сайхны үсгийн хэлбэр, онцлогийг таньж тодорхойлох. Өөрийн бодол төсөөллийг шог хошин ба уран зургийн аргаар илэрхийлэх. Цоолборлох аргаар амьтны дүрсийн гаралтай хээ, угалзыг давтамжтайгаар дүрслэх.	Энгийн болон уран сайхны үсгийн ялгаатай талуудын талаар ярилцах Уран сайхны үсгийн хэлбэр, онцлогийг өөрийн бодлоор тайлбарлах. Хүүхдийн зурсан хошин, шог зургуудтай танилцах, зургийн утга санаа, илэрхийлэмжийг тайлбарлан ярилцах.	70	30
2	Соёлын үнэт зүйл	4	Ардын гар урлалын төрлүүдийг бүтээлийн жишээн дээр тайлбарлах. Хүй нэгдлийн үеэс XIV зууны үеийг хүртлэх Монголын дүрслэх урлагийн зарим бүтээлийг таньж тодорхойлох. Дэлхийн эртний улсуудын дүрслэх урлагийн зарим бүтээлийг таньж тодорхойлох.	Ардын гар урлал бүтээлүүдийн талаарх өөрт төрсөн сэтгэгдлээ илэрхийлэх. Өөрт төрсөн сэтгэгдлээ баримтат мэдээлэл, түүхэн цаг хугацаа, дүрслэлийн онцлогтой холбон дүгнэлт хийн ярилцах	70	30

Нэгжийн үндсэн ойлголт, нэр томьёо, түлхүүр үг

№	Нэгж хичээлийн сэдэв	2 хэл дээр мэдэх, хэрэглэх ойлголт, нэр томьёо, түлхүүр үг
1	Урлан бүтээх	Антиква-анхдагч буюу тод үсэг, Гротеск - Хэрчмэл үсэг, Уран сайхан үсэг, Тиг, Ланз, Пүүзэн, Шог зураг, Наргиа, Улс төрийн шог, Хошин хөөрөг.
2	Соёлын үнэт зүйл	Хүй нэгдэл, Цайз, Тамга тэмдэг, Гэрч бичээс, Пайз, Гэрэгэ, Хөрөг баримал.

Нэгжийг ээлжит хичээлд хуваарилсан байдал

1-р нэгж	Ээлжит хичээл	Судлах цаг	Суралцахуйн үр дүн		Хэлний харьцаа	
			Судлагдахууны суралцахуйн зорилт	Хэлний	X1	X2
1	Уран сайхны үсэг	1	Уран сайхны үсгийн хэлбэр, онцлогийг таньж тодорхойлох.	Энгийн болон уран сайхны үсгийн ялгаатай талуудын талаар ярилцах. Уран сайхны үсгийн хэлбэр, онцлогийг өөрийн бодлоор тайлбарлах.	80%	20%
2	Сэдэвт зураг	2	Өөрийн бодол төсөөллийг шог хошин болон уран зургийн аргаар илэрхийлэх.	Бусдынхаа зурсан хошин, шог зургийн утга санааг тайлбарлах. Сонгосон уран зургийн бүтээл үзэх, тухайн бүтээлээс төрсөн сэтгэгдлээ ярилцах	80%	20%
3	Цоолборлох арга	2	Цоолборлох аргаар амьтны дүрсийн гаралтай хээ, угалзыг давтамжтайгаар дүрслэх.	Хээний бэлгэдэл утга агуулгатай уялдуулан сонгох тухай ярилцах.	80%	20%

2-р нэгж	Ээлжит хичээл	Судлах цаг	Суралцахуйн үр дүн		Хэлний харьцаа	
			Судлагдахууны суралцахуйн зорилт	Хэлний	X1	X2
1	Ардын гар урлалын төрлүүд	1	Ардын гар урлалын төрлүүдийг бүтээлийн жишээн дээр тайлбарлах.	Ардын гар урлал бүтээлүүдийн талаарх өөрт төрсөн сэтгэгдлээ илэрхийлэх.	70%	30%
2	Монголын хүй нэгдлээс XIV зуун хүртэлх дүрслэх урлагийн бүтээлүүд	1	Хүй нэгдлийн үеэс - XIV зууны үеийг хүртлэх Монголын дүрслэх урлагийн зарим бүтээлийг таньж тодорхойлох	Өөрт төрсөн сэтгэгдлээ баримтат мэдээлэл, түүхэн цаг хугацаа, дүрслэлийн онцлогтой холбон дүгнэлт хийн ярилцах.	70%	30%
3	Эртний улсуудын дүрслэх урлагийн бүтээлүүд.	1	Дэлхийн эртний улсуудын дүрслэх урлагийн зарим бүтээлийг таньж тодорхойлох	Ертөнцийн долоон гайхамшиг болон эртний Египет, Грек, Ромын урлагийн бүтээлүүд тэдгээрийн онцлог, хийц, загварын талаар түүхэн цаг үетэй холбон ярилцах	70%	30%

Ээлжит хичээлийн төлөвлөлт

Судлагдахуун: Математик

Анги: 4

Хичээлийн сэдэв: Эерэг, сөрөг тоог унших

Хичээлийн төрөл: Шинэ ойлголт авах

Сургалтын хэл: казах
Зорилтот хэл: монгол
Хэлний харьцаа: 75%:25%

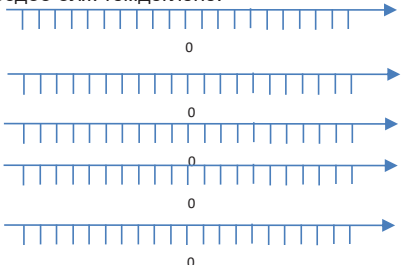
Хичээлийн зорилго	
1	Агуулгын: Сурагчид эерэг, сөрөг гэдэг үгсийн утгыг ойлгож, термометрийн заалтыг уншиж, тоон шулуун дээр тэмдэглэнэ. Тоон шулууны 0-ийн баруун талд орших тоо эерэг, зүүн талд орших тоо сөрөг тоо болохыг тодорхойлж, термометрийн заалтыг тэмдэглэж чадна.
2	Нийгэмших (харилцаа): Сурагчид хосоороо ажиллаж, бие биеэ сонсож, ойлголцох, бие биендээ тусалж, дэмжлэг үзүүлэхэд суралцана.
3	Хэл зүйн: Хичээлийн бататгах үе шатыг зорилтот хэл дээр зохион байгуулна. Агуулгатай холбоотой шинэ үгсийг сурна.
Шинэ нэр томъёо болон шинэ үгс: Термометрийн заалт, цаг агаар, цаг агаарын мэдээ, хэм, тоон шулуун	
Үйл ажиллагаа	Ном, дэвтрээ нээх; Цагаан самбар дээр тэмдэглэх; Тоон шулуун дээр тэмдэглэх, тайлбарлах; Бие биеэ гүйцээх; Термометр дээр үзүүлэх; Зорилтот хэл дээр эзэмших шинэ үг хэллэгтэй танилцах; Зорилтот хэл дээр цаг агаарын мэдээ үзэх; Агаарын хэмийг хүснэгтэд тэмдэглэх; Эх хэлээр тайлбарлах;
Хэлний бүтэц:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тоон шулуун дээр тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ийн талд байрлах тоог эерэг тоо гэнэ. 2. Тоон шулуун дээр тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ийн талд байрлах тоог сөрөг тоо гэнэ 3. Сөрөг тоо \- \ тэмдэгтэй бичигдэнэ. 4. Эерэг тоо шууд бичигдэнэ.
Хичээлийн хэрэглэгдэхүүн:	Термометрийн заалтуудтай үзүүлэн, хүүхдийн тоогоор цаасаар хийсэн термометр, ажлын хуудсууд, цагаан самбар, сурах бичиг мат 4-р анги, проектор

Хичээлийн зорилтот хэл дээр явагдах үе шат (хэсэг): хичээлийн мэдлэгээ бататгах хэсэг.

Хичээлийн явц:

	<i>Багшийн үйл ажиллагаа</i>	<i>Сурагчдын үйл ажиллагаа</i>
2мин	<p>Хичээлийн оршил хэсэг Сурагчидтай мэндлэх, таатай орчин бүрдүүлэх</p> <ul style="list-style-type: none"> - Одоо ямар хичээл орох билээ? - Хичээл эхлэхэд бэлэн үү? - Өнөөдөр хэдэн сарын хэдэн билээ? - 12-ийг тоон шулуун дээр тэмдэглэхэд тооллын эхэнд байдаг 0-ын аль талд байрлах вэ? 	<p>Сурагчид таатай орчин бүрдүүлэхийн тулд бие биендээ эерэг сэтгэгдэл (үгс) хэлнэ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Одоо математикийн хичээл. - Тиймээ, хичээлд бэлэн байна. - Өнөөдөр 12 дугаар сарын 1 нь. - 12 нь тоон шулуун дээр тэмдэглэхэд тооллын эхэнд байдаг 0-ын баруун талд байрлана. - 12 нь тоон шулуун дээр тэмдэглэхэд тооллын эхэнд байдаг 0-ын зүүн талд байрлана.

	<ul style="list-style-type: none"> - 12-ийг тоон шулуун дээр тэмдэглэхэд тооллын эхэнд байдаг 0-ын аль талд байрлах вэ? 	
6 мин	<p>Өнгөрсөн хичээлийг давтах үе шат А) -Эерэг тооны жишээ хэлээрэй? - Сөрөг тооны жишээ хэлээрэй? Эерэг ба сөрөг тооны ялгааг хэлээрэй? ажлын хуудас даалгавар-1</p> <ul style="list-style-type: none"> - Тоон шулуун дээр тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ийн талд байрлах тоог эерэг тоо гэнэ. - Тоон шулуун дээр тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ийн талд байрлах тоог сөрөг тоо гэнэ. - Хэрвээ тоон шулуунаа босоо хэлбэртэй болговол энэ тоонууд хаана байрлах вэ? - Та нар ийм тэмдэглэгээтэй ямар зүйл үзсэн бэ? - Хаана ийм тэмдэглэгээ байдаг вэ? - Бяцхан видео бичлэг үзэцгээе. 	<ul style="list-style-type: none"> - Эерэг тоонууд: 5,78, 10,3 - Сөрөг тоонууд: -8,-12,-43 - Эерэг тоо тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ын баруун талд байрлана. - Сөрөг тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ын зүүн талд байрлана. - Сөрөг тоо \- \ тэмдэгтэй бичигдэнэ. - Эерэг тоо агаарын хэмийн дулааныг заана. - Сөрөг тоо агаарын хэмийн хүйтнийг заана. - Тоон шулуун дээр тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ийн баруун талд байрлах тоог эерэг тоо гэнэ. - Тоон шулуун дээр тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ийн зүүн талд байрлах тоог сөрөг тоо гэнэ. <p>-Тоон шулууны дээд талд эерэг тоонууд, доод талд сөрөг тоонууд байрлана.</p> <p>Цаг агаарыг хэмжих термометр дээр ийм тэмдэглэгээ байдаг.</p>
2 мин	<ul style="list-style-type: none"> - Зугаалгаар явахад бидэнд юу хэрэгтэй вэ? - Манай нутагт ямар ямар байгалийн үзэсгэлэнт газар байдаг вэ? - Алтай таван Богд уул Улаанхус суманд оршдог, 4374 метр өндөр хамгийн өндөр оройг Найрамдал гэдэг. - Хувцасаа яаж сонгох вэ? Хувцас сонгохын тулд юуг мэдэх хэрэгтэй вэ? 	<ul style="list-style-type: none"> - Видео бичлэгээ үзэж ярилцана. - Хоол хүнс, машин тэрэг, хувцас г.м - Улаанхус сумын Алтай таван Богд, Цэнгэл сумын Их түргэний хүрхрээ зэрэг байгалийн үзэсгэлэнт газрууд бий.

		<p>- Дулаан хувцас өмсөх хэрэгтэй. Хувцасаа сонгохын тулд цаг агаарын мэдээг сонсож мэдэх хэрэгтэй.</p>												
<p>10 МИН</p>	<p>Шинэ мэдлэг бүтээх үе шат (сурагчдын эх хэл болох казах хэл дээр бичигдсэн байна.) А) Хичээлийн зорилгыг сурагчдад тайлбарлана: Өнөөдрийн хичээлд термометрийн заалтыг уншиж, 0-ийг тэмдэглэсэн хуваарьгүй тоон шулуун дээр тэмдэглэнэ. Термометрийн заалтыг уншаад, тэмдэглээрэй. 17, -20, -12, 39, 32 термометрийн заалт бүхий слайдыг үзүүлнэ. - Заалтыг уншиж, цагаан самбарт тэмдэглэн үзүүлэх даалгавар өгнө. - Сурагчдын цагаан самбарт бичсэн тэмдэглэгээг ажиглаж, зөв, бурууг тайлбарлана. - Цельсийн 0 хэмээс эхлэн дээшээгээ зэрэг тоо буюу дулааныг, доошоогоо сөрөг тоо буюу хасах тэмдэгтэй хүйтнийг тэмдэглэнэ. -Термометрийн заалт 0-ээс доош байвал цаг агаарын хэм хүйтнийг үзүүлж, “сөрөг” гэж уншиж, заалтыг тэмдэглэхэд “-” тэмдэгтэй бичнэ. - Термометрийн заалт 0-ээс дээш байвал цаг агаарын хэм дулааныг үзүүлж, “зэрэг” гэж уншиж, заалтыг тэмдэглэхдээ шууд бичнэ. - Ажлын хуудсын даалгавар 2: \2.1, 2.2\ 2.1-р даалгавар. Өлгий хотын 5 хоногийн цаг агаарын хэмийг үзүүлсэн хүснэгт, хүснэгт дээрх агаарын хэмийг тэмдэглэх тоон шулуун өгөгдсөн байна. Өлгий хотын 5 хоногийн цаг агаарын хэмийг уншуулж, тоон шулуун дээр тэмдэглүүлнэ. Тоон шулууны хуваарийн хоорондох тоог өөрсдөө олж бичихийг анхааруулна. 2.2-р даалгавар. Өлгий хотод ямар гарагуудад хамгийн хүйтэн ба ямар гарагуудад хамгийн дулаан байсан бэ? Чиглүүлэх асуултын дагуу тайлбарлан ярилцана.</p>	<p>- Сурагчид хичээлийн зорилготой танилцана.</p> <p>- Термометрийн заалтуудыг уншина.</p> <p>17, -12, -20, 39, 32 термометрийн заалт бүхий үзүүлэлтийг цагаан самбарт тэмдэглэн цагаан самбараа өргөж үзүүлнэ.</p> <table border="1" data-bbox="651 971 826 1209"> <thead> <tr> <th>Апта күні</th> <th>Температура</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Дүйсөнбі</td> <td>+5°C</td> </tr> <tr> <td>Сөйсөнбі</td> <td>+1°C</td> </tr> <tr> <td>Сөрсөнбі</td> <td>-3°C</td> </tr> <tr> <td>Бөйсөнбі</td> <td>+4°C</td> </tr> <tr> <td>Жұма</td> <td>-1°C</td> </tr> </tbody> </table> <p>Өлгий хотын 5 хоногийн цаг агаарын хэмийг үзүүлсэн хүснэгттэй танилцана.</p> <p>Хотын агаарын хэмийг уншиж, тоон шулуун дээр цэгээр тэмдэглэнэ.</p> <p>Хуваарьт тоон шулуун дээр тоог сурагчид өөрсдөө олж тэмдэглэнэ.</p> <p>Өлгий хотод ямар гарагуудад хамгийн хүйтэн ба хамгийн дулаан байсныг ярилцана. Ажлын хуудсын даалгавар 2.2-ыг хийнэ.</p> <p>Хамгийн хүйтэн гараг -</p> <p>Агаарын хэм -</p> <p>Хамгийн дулаан гараг -</p> <p>Агаарын хэм</p>	Апта күні	Температура	Дүйсөнбі	+5°C	Сөйсөнбі	+1°C	Сөрсөнбі	-3°C	Бөйсөнбі	+4°C	Жұма	-1°C
Апта күні	Температура													
Дүйсөнбі	+5°C													
Сөйсөнбі	+1°C													
Сөрсөнбі	-3°C													
Бөйсөнбі	+4°C													
Жұма	-1°C													

10 мин – X2	<p>Бататгах Казах үгсийг самбарт байрлуулна.</p> <p>Сурах бичгийн дасгал №266 даалгаврын өгөгдлийг уншиж өгнө. Сурагчдын зорилтот хэлээр ярихад багш дөхүүлэх асуултаа оновчтой тавьж, сурагч зорилтот хэлээр өөртөө итгэлтэй ярихад дэмжлэг үзүүлнэ. Жишээ нь: 1,2,3,4,5 тоонууд 0-ийн аль талд байна вэ?</p> <p>Эерэг, сөрөг тооны аль нь вэ? гэх мэт дөхүүлэх асуулт тавьж сурагчдыг ЗХ-ээр ярихад тусламж үзүүлнэ.</p> <p>5, +10, +20, +17, 0, -1, -5, -13, -20, -8 Заалтыг уншиж термометрт үзүүлэх дасгал ажиллуулна. Багш сурагч бүрт гараар хийсэн термометр тарааж өгнө. Дээрх заалтуудыг термометрт тэмдэглэж үзүүлнэ. Хүүхдүүдийн хэрхэн тэмдэглэж байгааг сурагчдын дунд явж шалгана. Термометрийн хоорондох заалтыг хэрхэн зөв тэмдэглэж байгааг ажиглана. Эерэг тоог 0-ийн дээд талд тэмдэглэх, сөрөг тоог 0-ийн доод талд тэмдэглэнэ гэдгийг анхаарна. Монгол хэлээр цаг агаарын мэдээг сонгоно. /сурагтын цаг агаарын мэдээг хэсэгчлэн сонгоно/</p>	<p>Ауа температурасы – агаарын хэм Оң сан – эерэг тоо Теріс сан – сөрөг тоо Сантүзуі – тоон шулуун Оң – баруун Сол – зүүн Ауа райы болжамы – цаг агаарын мэдээ</p> <p>№266 дасгал тоон шулууныг гүйцээж бичнэ.</p> <p>0-ийн баруун талд, 0-ийн зүүн талд ямар тоонууд байгааг тайлбарлан ярина. 0-ийн баруун талд 1, 2, 3, 4, 5 гэсэн тоонууд байна. Эдгээр тоонууд эерэг тоо гэж хариулна. 0-ийн зүүн талд -1, -2, -3, -4 гэсэн тоонууд байна. Эдгээр тоонууд сөрөг тоо гэж хариулна.</p> <p>+5,+10,+20,+17,0,-1,-5,-13,-20,-8 эдгээр заалтуудыг термометр дээр тэмдэглэнэ.</p> <p>Тэмдэглэсэн заалтаа уншина.</p> <p>Сурагчид цаг агаарын мэдээг сонсож, ажлын хуудас 3 дээр сонссон агаарын хэмээ тэмдэглэнэ.</p>
3 мин	<p>Хичээлийн дүгнэлт</p> <p>1. Булангийн аргаар дүгнэнэ. Хананд 5 төрлийн заалт үзүүлсэн термометр байрлуулна. Сурагчид 5 төрлийн заалт тэмдэглэсэн цаасыг тараан авна. 2. Сурагчид өгсөн тооны заалтыг үзүүлж буй термометр доор очиж зогсоно.</p>	
1 мин	<p>Сурагчдын амжилтыг үнэлэх үе шат:</p> <p>А. Хичээлийн зорилго, зорилтын биелэлтийн талаар сурагчдад мэдээлэл өгнө. Б. “Инээмсэглэл” дүрсээр хичээлийн зорилгоо дүгнэнэ. /3 төрлийн инээмсэглэлийг самбарт байршуулаад сурагчдаар тэмдэг наалгана./</p> 	
1 мин	<p>Гэрийн даалгавар өгөх №267-р даалгавар</p>	

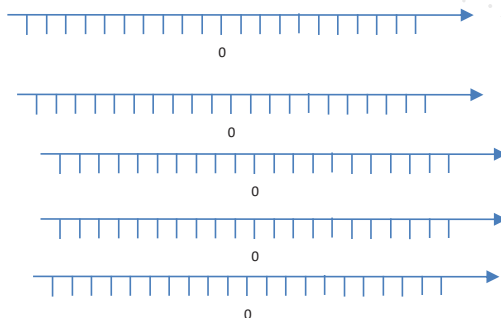
АЖЛЫН ХУУДАС

Даалгавар-1

- Тоон шулуун дээр тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ийн талд байрлах тоог эерэг тоо гэнэ.
- Тоон шулуун дээр тоо тооллын эхэнд байдаг 0-ийн талд байрлах тоог сөрөг тоо гэнэ.

Даалгавар-2.1

Апта күні	Температура
Дүйсенбі	+5°C
Сейсенбі	+1°C
Сөрсөнбі	-3°C
Бейсенбі	+4°C
Жұма	-1°C

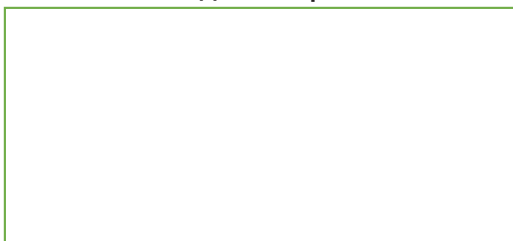

Даалгавар-3

Даалгавар-2.2

- Хамгийн хүйтэн гараг -
- Агаарын хэм -
- Хамгийн дулаан гараг -
- Агаарын хэм

Өдөр	Шөнө

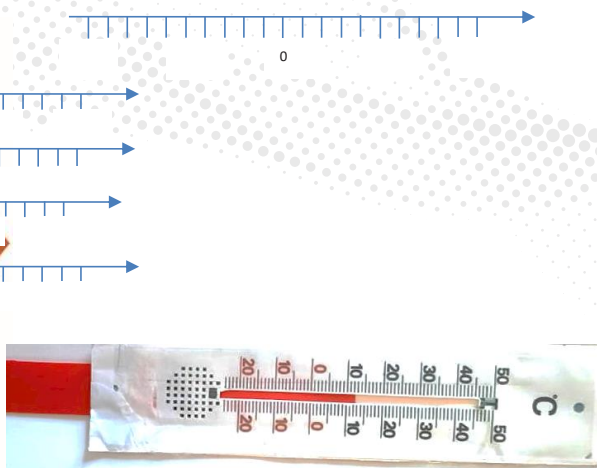
ЖҮМЫС ПАРАҒЫ

Тапсырма-1

- Сантүзуінің санақ басындағы 0-дің жағында орналасқан сандарды оң сандар дейміз.
- Сантүзуінің санақ басындағы 0-дің жағында орналасқан сандарды теріс сандар дейміз.

Тапсырма-2.1

Апта күні	Температура
Дүйсөнбү	+5°C
Исөнбү	0
Энч	-1
Бейсөнбү	+4°C
Жүма	-1°C

Судлагдахуун: Математик

Анги: 5

Хичээлийн сэдэв: Арифметик дундаж

Зорилт: 1. Арифметик дунжийг олох, ахуй амьдрал дахь хэрэглээг ойлгох

2. Өгөгдөл, мэдээллийг сонгох, хүснэгт, диаграммаар илэрхийлэх, тайлбарлах замаар асуудлыг шийдвэрлэх

Сургалтын хэл:

Эх хэл: казах хэл - X1

Зорилтот хэл: монгол хэл – X2

Хэлний харьцаа: 80%:20%

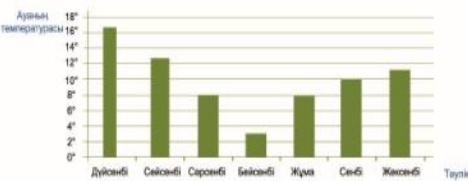
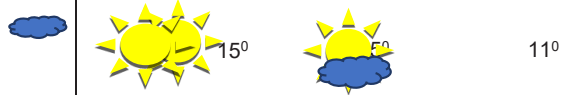

Хичээлийн үе шат:

- Зохион байгуулах - хэл1
- Сэргээн санах - хэл2
- Сэдэлжүүлэх - хэл1
- Шинэ мэдлэг олгох - хэл1
- Бататгах - хэл1
- Дүгнэх - хэл2
- Үнэлэх - хэл1
- Гэрийн даалгавар өгөх - хэл1

Түлхүүр үг: Арифметик дундаж, шилэн сав, тооцоолох, агаарын хэм, заалт

Хичээлийн явц:

Хичээлийн үе шат	Хугацаа	Багш, сурагчийн үйл ажиллагаа	Анхаарах зүйл														
Зохيون байгуулах – Х1 /Үиймдастыру/	2 мин	<p>Багш сурагчидтай мэндэлж, самбарт сар, өдрөө бичиж, ирцээ бүртгэнэ. Дараа нь хичээл дээр баримтлах дэгээ танилцуулна.</p> <p>Хичээлийн дэг:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Цаг баримтлах; - Бие биеэ сонсох; - Хичээлд идэвхтэй оролцох; - Хамтарч ажиллах; - Хичээл хос хэлээр явагдахыг анхаарах; 	<p>Covid-19-ийн зарчмыг баримтлана. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Амны хаалт зүүх; - Зай барих; - Дасгал хийх; - Гагаа сайн угаах, ариутгах. <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>Багш казах гэрийн зургийг харуулбал, зөвхөн казах хэлээр,</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>монгол гэрийн зургийг харуулбал, зөвхөн монгол хэлээр ярина.</p> </div> </div>														
Сэргээн санах – Х2 /Өткөнд кайталау/	4 мин	<p>Сурах бичиг дээрх №355 бодлогыг харилцан ярилцаж, сурагчидтай хамтарч бодно, сурагчдаар тайлбарлуулна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дэлгүүрт 5 ба 3-аар савласан алимнуудыг доорх үнээр зарав. Аль жинлүүр дээрх алим хямд вэ? <p>3-аар савласан алимны дундаж үнийг олъё. $4536:3=1512$ төг \1 алимны үнэ\</p> <p>5-аар савласан алимны 1 ширхэгийн үнэ хэд болох вэ? Олоорой. $6625:5=1325$ төг</p>															
Сэдэлжүүлэлт Х1 /Ойтүртк/	4 мин	<p>Шилэн саванд ус хийж түүнийг сурагчидаар хэмжүүлэн хэмжээг тавиулна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хэмжсэн усныхаа хэмжээний нийлбэрийг олоорой. - Нийт усны хэмжээг гурван саванд тэнцүү хувааж хийгээрэй. <p>Сурагчид усыг хэмжинэ.</p> <p>1-р сав – 120мл 2-р сав – 110мл 3-р сав – 100мл ус байна.</p> <p>✓ $120мл+110мл+100мл=330мл$ ✓ $330мл:3=110мл$ \нэг саванд орох ус\</p>															
Шинэ мэдлэг олгох – Х1 /Жаңа ұғым беру/	16 мин	<p>Сагсан бөмбөгийн тэмцээнд тамирчид дараах оноог авчээ. Тамирчдын авсан дундаж оноог олоорой.</p> <table border="1" data-bbox="391 1348 868 1395"> <tr> <td>Тамирчид</td> <td>Бадрал</td> <td>Чулуун</td> <td>Мөрөн</td> <td>Билгүүн</td> <td>Баатар</td> <td>Дөлгөөн</td> </tr> <tr> <td>Авсан оноо</td> <td>7</td> <td>14</td> <td>16</td> <td>14</td> <td>0</td> <td>3</td> </tr> </table> <p>Дундаж оноо=$(7+14+16+14+0+3):6=9$</p> <p>Багш сурагчдад чиглүүлэх асуулт тавьж, харилцан ярилцаж дүгнэлт гаргуулна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Бид өнөөдрийн хичээлээр 3 саванд хийсэн усны хэмжээг олж, дараа нь 3 саван дахь усны дундаж хэмжээг олсон. - Дараа нь сагсан бөмбөгийн тэмцээнд оролцсон тамирчдын нийт оноог олж, оролцсон тамирчдын тоонд хувааж, дундаж оноог олсон. Энэ олоод байгаа дунджийг тооны хичээл дээр бид нар “Арифметик дундаж” гэж нэрлэх юм байна. Тодорхойлолт нь: 	Тамирчид	Бадрал	Чулуун	Мөрөн	Билгүүн	Баатар	Дөлгөөн	Авсан оноо	7	14	16	14	0	3	
Тамирчид	Бадрал	Чулуун	Мөрөн	Билгүүн	Баатар	Дөлгөөн											
Авсан оноо	7	14	16	14	0	3											

		<p>Хэд хэдэн тооны нийлбэрийн утгыг нэмэгдэхүүний тоонд хуваахад гарсан ноедворыг арифметик дундаж гэнэ.</p> <p>- Диаграммыг ашиглан 7 хоногийн дундаж хэмийг олоорой.</p> <p>Сурагчид бие дааж бодно.</p> <p>- Нарны байрлалыг ажиглан тухайн өдрийн агаарын хэмийн дунджийг олоорой.</p> <p>- Оддын өнгө өөр өөр байдаг. Энэ нь температураас хамаарна. Оддын дундаж температурыг олоорой.</p> 	
<p>Бататгах – Х1 /Бекитү/</p>	<p>7 мин</p>	<p>Түлхүүр үгсийг сурагчид толь бичгээс харж, дэвтэртээ тэмдэглэж авна. Казах, монгол хэл дээр зөв дуудлагаар чанга уншуулна. Багш уншиж өгч, сурагчид буруу дуудах магадлалтай ц, ш, г үсэг, урт эгшиг болон хоолойн г орсон үгсийг зөв дуудуулж сургана. Зөв уншиж давтана. Нэг нэгэндээ хэлж өгнө. Гэртээ цээжилж ирнэ.</p> <p>- Түлхүүр үг: арифметик дундаж, шилэн сав, тооцоолох, агаарын хэм, заалт</p> <p>арифметик дундаж – арифметикалык орташа шилэн сав – шыны ыдыс, тооцоолох – есептеу, агаарын хэм – ауа температурасы заалт – көрсеткіш</p> <p>- Ахуй амьдрал дахь хэрэглээг ойлгох • Нэг ном сонгон авч, аль нэг нүүрний эхний 20 үгийг сонгоод: а. Үг тус бүрт хэдэн үсэг орсныг бичиж аваарай. б. Үүссэн тоон өгөгдлүүдийн арифметик дунджийг олоорой. • Нэг шоог 10 удаа орхиод буусан нүдний тоон нийлбэрийг, арифметик дунджийг олоорой.</p>	

<p>Дүгнэх -Х2 /Қорытындылау/</p>	<p>4 мин</p>	<p>Хэд хэдэн тооны нийлбэрийгий тоонд хуваасныг дундаж гэнэ.</p> <p>$4+5+7+3+2+3=24$ тэнцэтгэлд ширхэг нэмэгдэхүүн байна.</p> <p>Тэнцэтгэлийн арифметик дундаж нь байна. Хүснэгтэд 2 сурагчийн алхам тус бүрийн хэмжээ өгөгджээ.</p> <table border="1" data-bbox="396 396 861 458"> <thead> <tr> <th>Сурагчдын нэр</th> <th>I алхам</th> <th>II алхам</th> <th>III алхам</th> <th>IV алхам</th> <th>V алхам</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Марал</td> <td>46 см</td> <td>45 см</td> <td>49 см</td> <td>41 см</td> <td>39 см</td> </tr> <tr> <td>Энхлэн</td> <td>42 см</td> <td>46 см</td> <td>50 см</td> <td>40 см</td> <td>47 см</td> </tr> </tbody> </table> <p>а. Сурагч бүрийн алхамын дундаж уртыг олоорой. б. 5 алхахдаа 2 сурагчийн аль нь хол алхсан бэ? Зөрөөг нь олоорой.</p>	Сурагчдын нэр	I алхам	II алхам	III алхам	IV алхам	V алхам	Марал	46 см	45 см	49 см	41 см	39 см	Энхлэн	42 см	46 см	50 см	40 см	47 см	
Сурагчдын нэр	I алхам	II алхам	III алхам	IV алхам	V алхам																
Марал	46 см	45 см	49 см	41 см	39 см																
Энхлэн	42 см	46 см	50 см	40 см	47 см																
<p>Үнэлэх – Х1 /Багалау/</p>	<p>2 мин</p>	<p>Хичээлийн зорилгодоо хүрсэн тухай дүгнэлт хийж, ярилцана.</p> <p>Сурагчид өөрсдийн ойлгосноо гэрлэн дохиогоо өргөж үзүүлнэ. Сурагчдын өргөсөн гэрлэн дохиог багш анхааралтай ажиглаж, хичээлийн явцыг дүгнэнэ.</p> <p>Зөв гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл, хичээл үр дүнтэй сайн болсон.</p> <p>Шар гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл, хичээл дунд зэрэг болсон.</p> <p>Улаан гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл хичээлийн үр дүн муу буюу дахин сайжруулах хэрэгтэй гэж үзнэ.</p>																			
<p>Гэрийн даалгавар өгөх /Үйге тапсырма беру/</p>	<p>1 мин</p>	<p>а. Сурах бичгийн № 362-364 бодлогууд б. Түлхүүр үгсийг цээжилж ирэх. (толь бичгийн дэвтэрт бичиж авах, эсвэл нааж авах) (хүүхэд бүрт тарааж өгнө)</p>																			

Судлагдахуун: Математик

Анги: 5

Хичээлийн сэдэв: Далайц

Зорилт: 1. Далайцыг олох, ахуй амьдрал дахь хэрэглээг ойлгох;

2. Өгөгдөл, мэдээллийг сонгох, хүснэгт, диаграммаар илэрхийлэх, тайлбарлах
Замаар асуудлыг шийдвэрлэх;

Сургалтын хэл: казах хэл

Зорилтот хэл: монгол хэл

Хэлний харьцаа: 85%:15%

Хичээлийн үе шат:

- Зохион байгуулалт - хэл2
- Сэргээн санах - хэл2
- Сэдэлжүүлэх - хэл2
- Шинэ мэдлэг олгох - хэл1
- Бататгах - хэл1
- Дүгнэх - хэл1
- Үнэлгээ - хэл1
- Гэрийн даалгавар өгөх - хэл1

Түлхүүр үг: Далайц, хүснэгт, өгөгдөл, зөрөө, шийдвэрлэх

Хичээлийн явц:

Хичээлийн үе шатууд	Хугацаа	Багш сурагчийн үйл ажиллагаа	Анхаарах зүйл
Зохион байгуулах – Х2 /Үйимдастыру/	2 мин	Багш сурагчидтай мэндэлж, самбарт сар, өдрөө бичиж, ирцээ бүртгэнэ. Хичээл дээр баримтлах дэгээ танилцуулна. Хичээлийн дэг: - Цаг баримтлах - Бие биенээ сонсох - Хичээлд идэвхтэй оролцох - Хамтарч ажиллах - Хичээл хос хэлээр явагдана гэдгийг анхаарах	<p>Сovid-19 зарчмыг баримтлана: - Амны хаалт зүүх - Зай барих - Дасгал хийх - Гарaa сайн угаах, ариутгах</p> <p>Багш</p> <p>Казах гэрийн зургийг харуулбал зөвхөн казах хэлээр,</p> <p>Монгол гэрийн зургийг харуулбал, зөвхөн монгол хэлээр ярина.</p>

<p>Сэргээн санах – Х2 /Өткөндү кайталау/</p>	<p>4 мин</p>	<p>Сурагчдад доорх бодлогыг өгч 1-2 сурагчаар уншуулаад, бодох хугацаа өгч бодуулна. Дараа нь шалгаж, харилцан ярилцана.</p> <p>Билгүүн 4 өдөр явган аялжээ. Аяллын үр дүнг хүснэгтээр өгчээ.</p> <p>а. Билгүүн эхний 4 өдөрт дунджаар хэдэн километр явсан бэ?</p> <p>б. Хэрэв тэр арифметик дунджаа 18 км болгохыг хүссэн бол 5 дахь өдөр хэдэн километр явах ёстой вэ?</p> <table border="1" data-bbox="446 491 834 548"> <thead> <tr> <th>Даваа</th> <th>Мягмар</th> <th>Лхагва</th> <th>Пүрэв</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>15 км</td> <td>23 км</td> <td>13 км</td> <td>13 км</td> </tr> </tbody> </table> <p>Бодолт: а. Эхний 4 өдрийн арифметик дундаж нь $(15+23+13+13):4 = 64:4=16$ км</p> <p>б. Хэрвээ тэр арифметик дунджаа 18 км болгохыг хүсвэл бүгд $18 \times 5=90$ км явсан байх хэрэгтэй. Иймд $90-64=26$ км буюу 5 дахь өдөр нь 26 км явах хэрэгтэй.</p>	Даваа	Мягмар	Лхагва	Пүрэв	15 км	23 км	13 км	13 км	
Даваа	Мягмар	Лхагва	Пүрэв								
15 км	23 км	13 км	13 км								
<p>Сэдэлжүүлэх – Х2 /Ойтүрткi/</p>	<p>3 мин</p>	<p>Багш сурагчдад хүснэгт хэлбэрээр өгөгдсөн жишээ бодлого өгч сурагчдаар бодуулна.</p> <table border="1" data-bbox="446 852 834 942"> <thead> <tr> <th>Машины төрөл</th> <th>А машин</th> <th>Б машин</th> <th>В машин</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Зарцуулах бензин</td> <td>150км-т 24 л</td> <td>640км-т 32 л</td> <td>360км-т 45 л</td> </tr> </tbody> </table> <p>Асуулт:</p> <p>а. 4 машины аль нь 100 км-т хамгийн бага бензин зарцуулдаг вэ?</p> <p>б. 4 машины аль нь 100 км-т хамгийн их бензин зарцуулдаг вэ?</p> <p>Бодолт:</p> <p>а. А машин 100 км-т $24 : 150 \cdot 100 = 16$ литр</p> <p>Б машин 100 км-т $32 : 640 \cdot 100 = 5$ литр</p> <p>В машин 100 км-т $45 : 360 \cdot 100 = 12.5$ литр</p> <p>Г машин 100 км-т $30 : 200 \cdot 100 = 15$ литр</p> <p>100 км-т хамгийн бага бензин зарцуулдаг машин бол – Б машин 5 л бензин зарцуулдаг.</p> <p>б. 100 км-т хамгийн их бензин зарцуулдаг машин бол – А машин 16 л бензин зарцуулдаг.</p>	Машины төрөл	А машин	Б машин	В машин	Зарцуулах бензин	150км-т 24 л	640км-т 32 л	360км-т 45 л	
Машины төрөл	А машин	Б машин	В машин								
Зарцуулах бензин	150км-т 24 л	640км-т 32 л	360км-т 45 л								

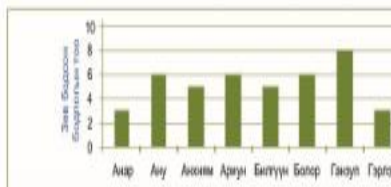
Шинэ мэдлэг
олгох -Х1
/Жаңа ұғым
беру/

14 мин

Математийн шалгалтын 10 бодлогоос 8 сурагчийн зөв бодлоог хүснэгтээр өгчээ.

Сурагчдын нэр	Анар	Ану	Анхням	Ариун	Билгүүн	Болор
Зөв бодсон бодлогын тоо	3	6	5	6	5	6

Үүнийг баганан диаграммаар харуулъя. Үүний тулд хэвтээ сурагчдын нэрийг, босоо тэнхлэг дээр зөв бодсон бодлогын тоог харуулна.

Дээрх өгөгдлүүдийг есөх эрэмбээр бичвэл 3, 3, 5, 5, 6, 6, 6, 8. Өгөгдлүүдийн хамгийн их ба хамгийн бага утгын зөрөөг 8-3=5 гэж олох болно. Энэ жишээнд далайц нь $8 - 3 = 5$ байна.

Сурагчдад асуулт тавьж, хариулт авах, харилцан ярилцах замаар далайц гэж юуг хэлдэг юм бэ гэдгийг ойлгуулна.

- Хамгийн их зөв бодлого бодсон сурагч хэн бэ?

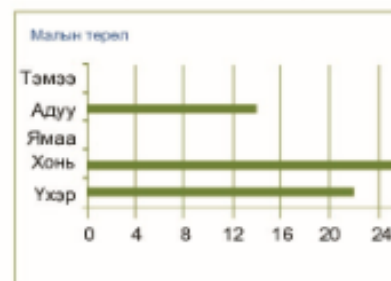
- Хамгийн бага зөв бодлого бодсон сурагч хэн бэ?

- Хамгийн их зөв бодлого бодсон Ганзул хамгийн бага зөв бодлого бодсон Анараас хэдээр их бодлогыг зөв бодсон бэ?

$8 - 3 = 5$ бодлого

Энэ бол далайц юм гэдгийг хэлж өгнө.

2. Нэгэн малчны малын тоог баганан диаграммаар дүрсэлжээ. Диаграммыг ашиглан асуултад хариулаарай.

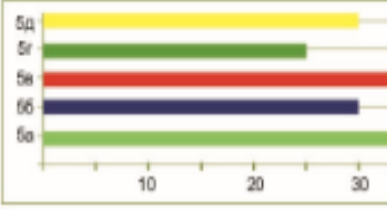

- Малчин хэдэн хонь, хэдэн адуу, хэдэн үхэртэй вэ?

- Малчин 26 ямаа, 6 тэмээтэй бол тэмээ, ямааны тоог диаграмм дээр дүрслээрэй.

- Далайцыг олж юуг илэрхийлж байгааг тайлбарлан ярилцаарай.

3. Нэгэн сургуулийн 5 дугаар ангийн сурагчдын тоог баганан диаграммаар харуулав. Асуулт зохиож ярилцаарай.

		 <p>- 5-ын а, б, в, г, д ангиуд тус бүр хэдэн сурагчтай вэ? - Хамгийн их сурагчтай анги аль нь вэ? - Аль анги хамгийн бага сурагчтай вэ? - Энэ өгөгдлийн далайцыг олоорой. г.м.</p>															
<p>Бататгах – Х1 /Бекитү/</p>	<p>5 мин</p>	<p>Түлхүүр үгсийг сурагчид толь бичгээс харж, дэвтэртээ тэмдэглэж авна. Казах, монгол хэл дээр зөв дуудлагаар чанга уншуулна. \Багш уншиж өгч, сурагчид буруу дуудах магадлалтай ц, ш, г үсэг, урт эгшиг болон хоолойн г орсон үгсийг зөв дуудуулж сургана. Зөв уншиж давтана. Нэг нэгэндээ хэлж өгнө. Гэртээ цээжилж ирнэ. - Түлхүүр үг: далайц, хүснэгт, мэдээлэл, зөрөө, шийдвэрлэх далайц – ауқым хүснэгт – кесте мэдээлэл – ақпарат зөрөө – айырмашылығы шийдвэрлэх – шешу</p> <p>- Ахуй амьдрал дахь хэрэглээг ойлгох</p> <p>• Нэг ангийн 9 сурагчийн өндрийн хэмжээ нь өгөгдсөн бол:</p> <table border="1" data-bbox="443 1113 840 1170"> <tr> <td>121</td> <td>111</td> <td>121</td> <td>112</td> <td>115</td> <td>114</td> <td>110</td> </tr> <tr> <td>см</td> <td>см</td> <td>см</td> <td>см</td> <td>см</td> <td>см</td> <td>см</td> </tr> </table> <p>- Далайцыг олж тайлбарлаарай.</p>	121	111	121	112	115	114	110	см	см	см	см	см	см	см	
121	111	121	112	115	114	110											
см	см	см	см	см	см	см											
<p>Дүгнэх – Х1 /Қорытындылау/</p>	<p>4 мин</p>	<p>• Өгөгдлүүдийн хамгийн их утга ба хамгийн бага утгын зөрөөг гэдэг. • 1, 4, 7, 3, 7, 8, 5, 5, 4, 1, 5, 8, 5 өгөгдлийн далайц нь ... - ... = ... байна. • Есөн сурагч тус бүр зоосон мөнгийг 100 удаа хаях туршилт хийжээ. Сүлдээр буусан тоог хүснэгтэд үзүүлэв.</p> <p>- Далайцыг олоорой. - Ямар дүгнэлт хийж болох вэ?</p> <table border="1" data-bbox="443 1570 685 1704"> <tr> <td>51</td> <td>50</td> <td>46</td> </tr> <tr> <td>49</td> <td>47</td> <td>48</td> </tr> <tr> <td>49</td> <td>52</td> <td>50</td> </tr> </table>	51	50	46	49	47	48	49	52	50						
51	50	46															
49	47	48															
49	52	50															

<p>Үнэлэх – Х1 \Багалау\</p>	<p>2 мин</p>	<p>Хичээлийн зорилгодоо хүрсэн эсэхийн талаар дүгнэлт хийж ярилцана. Сурагчид өөрсдийн ойлгосноо гэрлэн дохиогоо өргөж үзүүлнэ. Сурагчдын өргөсөн гэрлэн дохиог багш анхааралтай ажиглаж хичээлийн явцыг дүгнэнэ. Ногоон гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл хичээл үр дүнтэй сайн болсон. Шар гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл хичээл дунд зэрэг. Улаан гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл хичээлийн үр дүн муу буюу дахин сайжруулах хэрэгтэй гэж үзнэ.</p>	
<p>Гэрийн даалгавар өгөх – Х1 /Үйг тапсырма беру/</p>	<p>1 мин</p>	<p>а. Сурах бичгийн №373 бодлого б. Түлхүүр үгсийг цээжилж ирэх. \толь бичгийн дэвтэрт бичиж авах, эсвэл нааж авах\ \хүүхэд бүрт тарааж өгнө\</p>	

Судлагдахуун: Математик

Анги: 4

Хичээлийн сэдэв: 1.1 Нэг ба хоёр оронтой тоонд хуваах

Хугацаа: 3 цаг

Сургалтын хэл: Казах хэл

Зорилтот хэл: Монгол

Хэлний харьцаа: 80%:20%

Агуулгын зорилт:

1. 4.1.е Тоог нэг, хоёр оронтой тоогоор үржүүлэх, хуваах; 2оронтой тоог хэд хэдэн тооны үржвэр хэлбэрээр бичих, тооны 2, 5, 10, 25, 50, 100-д хуваагдах шинжийг хэрэглэн цээжээр тооцоолох.
2. Бодлогын өгөгдлийг ойлгож, үйлдлийг гүйцэтгэх;

Хэлний зорилт: Тооны орны утгыг хос хэл дээр унших, түлхүүр үгсийг цээжлэх; үйлдлийн гишүүдийг нэрлэх

Хичээлийн үе шат:

- Зохион байгуулах - хэл2
- Сэргээн санах - хэл1
- Сэдэлжүүлэх - хэл1
- Шинэ мэдлэг олгох - хэл1
- Бататгах - хэл2
- Дүгнэх - хэл1
- Үнэлгээ – хэл1
- Гэрийн даалгавар олгох - хэл1

Хичээлийн явц:

Хичээлийн үе шат	Хугацаа	Багш, сурагчийн үйл ажиллагаа	Анхаарах зүйл
Зохион байгуулах /Үймдэстйру/-Х2	2 мин	Мэндлэнэ. Ангийн дарга ирц өгнө. Хичээлийн дэгээ танилцуулна. - Цаг баримтлах; - Нэг нэгийгээ сонсох; - Хичээлд идэвхтэй оролцох; - Хамтарч ажиллах; - Хос хэлээр ярих;	Казах хүүхдүүдийн зургийг харуулахад казахаар, монгол хүүхдүүдийн зургийг харуулахад монголоор ярих болно. Covid-19 зарчмийг баримтлах: - Амны хаалт зүүх; - Зай барих; - Дасгал хийх; - Гараа сайн угаах, ариутгах;

Сэргээн санах /Өгкөндө кайталау/ - X1	5 мин	<p>Багш өнгөрсөн хичээлийн түлхүүр үгсийг ангийн хананд энд тэнд өлгөсөн байна. Сурагчид өнгөрсөн хичээлийн түлхүүр үгсийг ангийн хананаас олж нэгтгэн самбарт зөв байрлуулна.</p> <p><i>Бодлого-1.</i> $X - 350 = 500$ X-хасагдагч, 350-хасагч, 500-ялгавар Үл мэдэгдэх тоог яаж олох вэ?</p> <p>Хасагдагчийг олохын тулд ялгавар дээр хасагчийг нэмж бодно. $X = 500 + 350$ $X = 850$ Тэгшитгэлийн шийд</p> <p><i>Бодлого-2.</i> Тохирох тоог олоорой. $\blacksquare < 54 \times 8$ 54-ийг 8-аар үржүүлж, үржвэрийн утгыг олно.</p> <p>$54 \times 8 = 432$ Дөрвөлжинд тавих тоо маань 432-оос бага, 432 уг тооноос их байна гэдгийг хүүхдүүд өөрсдөө тодорхойлж хэлнэ.</p> <p>Хуваах үйлдлийг ажиглаад тайлбарлаарай. Яаж бодох вэ?</p>	
Сэдэлжүүлэх /Ойтүрткү/	3 мин	<p>Сурагчид тоогоо орны нэмэгдэхүүний нийлбэр хэлбэрээр бичнэ. 5-6 сурагчийн хариултыг сонсож, зөв хариулсан сурагчдын хариуг бусдад сонсоно.</p> <p>$474 : 6 =$ $474 = 400 + 70 + 4$</p>	

<p>Шинэ мэдлэг олгох /Жаңа ұғым беру/</p>	<p>14 мин</p>	<p>Ноогдворт хэдэн оронтой тоо гарах вэ?</p> <p>Багш сурагчидтай ярилцаж бодох аргыг ойлгуулна.</p> <p>А. Ноогдворт хэдэн оронтой тоо гарахыг тодорхойлно.</p> $\begin{array}{r} - & 4 & 7 & 4 & \underline{6} \\ & & & & \end{array}$ <ul style="list-style-type: none"> • 2 оронтой тоо гарна. <p>Б. Үйлдлийг гүйцэтгэнэ.</p> <p>400 < 600 сурагчид үүнийг харьцуулан жишиж ярилцана.</p> <p>400=40а 600=60а 40а+7а=47</p> <p>47а – г 6-д хуваахад 7а ноогдоно энэ нь 70</p> <ul style="list-style-type: none"> • 54 нэгжид 6 нэгж 9 удаа ноогдоно. <p>Дараан шалгаж үзнэ. 79х6=474</p> <div style="text-align: center;"> $474:6=79$ </div>	<p>Түлхүүр үгсийг сурагчид толь бичгээс харж, дэвтэртээ тэмдэглэж авна.</p> <p>Казах, монгол хэл дээр зөв дуудлагаар чанга уншуулна.</p> <p>Багш уншиж өгч,сурагчдын буруу дууддаг ч,ш ,г үсгүүд, урт эгшиг болон хоолойн г орсон үгсийг зөв дуудуулж сургана. Зөв уншиж давтана. 474 хуваагдагч 6 хуваагч 79 ногдвор 79-1-р үржигдэхүүн 6-2-р үржигдэхүүн 474-үржвэр гэж сурагчдаар хэлүүлнэ.</p> <p>Нэг нэгэндээ хэлж өгнө. Гэртээ цээжилж ирнэ.</p>
<p>Баталгах /Бекіту/</p>	<p>6 мин</p>	<p>Сурагчид дэвтэртээ үйлдлийг бичиж гүйцэтгэж, хоёр хүүхэд хоорондоо яаж бодсон тухай харилсан ярилцана, жишиж үзнэ, ногдворын утга нь хэдэн оронтой гарсан бэ? гэж асууна, дэвтрээ сольж шалгана, зөв бурууг нь нэг нэгэндээ хэлж өгнө.</p> $\begin{array}{r} & 4 & 7 & 4 & \underline{6} \\ - & & & & \\ \hline & 4 & 2 & 0 & \underline{7} & 0 \\ - & & & & & \\ \hline & & - & 5 & 4 & \underline{9} \\ & & & & & \\ \hline & & & 5 & 4 & \underline{7} & 9 \\ & & & & & \\ \hline & & & & & & 0 \end{array}$	
<p>Дүгнэх /Қорытындылау/ -Х1</p>	<p>2 мин</p>	<p>Хичээлийн зорилгодоо хүрсэн эсэхэд дүгнэлт хийнэ.</p>	
<p>Үнэлэх \Бағалау\ - Х1</p>	<p>2 мин</p>	<p>Сурагчид өөрсдийн ойлгосноо гэрлэн дохиогоо өргөж үзүүлнэ.</p>	

		Сурагчдын өргөсөн гэрлэн дохиог багш анхааралтай ажиглаж хичээлийн явцыг дүгнэнэ. Ногоон гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл хичээл үр дүнтэй сайн болсон, шар гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл хичээл дунд зэрэг, улаан гэрлэн дохио ихэнх хувийг эзлэвэл хичээлийн үр дүн муу буюу дахин сайжруулах хэрэгтэй гэж үзнэ.	
Гэрийн даалгавар өгөх Лүй тапсырмасын беру/ - Х1	1 мин	а. Сурах бичгийн 43-р хуудсанд байгаа №239, 240-р бодлогыг бодож ирэх; б. Түлхүүр үгсийг цээжлэх; Толь бичгийн дэвтэрт бичиж авах эсвэл нааж авах; хүүхэд бүрт тарааж өгнө\	

Судлагдахуун: Биеийн тамир

Анги: 6

Бүлэг сэдэв: 3. 6.3. Хөнгөн атлетик

Нэгж хичээлийн сэдэв: 3.6.3в. Алхаа ба гүйлт

Ээлжит хичээлийн сэдэв: 3.6.3.1. 10-12м гүйлтээс уртад "хөл нугалж" харайх техникийг гүйцэтгэх

Сургалтын хэл: казах

Зорилтот хэл: монгол

Хэлний харьцаа: 70/30

X₁ – казах хэл-70%

X₂ –Монгол хэл-30%

Хичээлийн эх хэл дээр явагдах үе шат: хичээлийн үндсэн буюу мэдлэг олгох, дүгнэлт, үнэлгээний хэсэг

Хичээлийн зорилтот хэл дээр явагдах үе шат: Хичээлийн хэсэг буюу зохион байгуулах, дүгнэлт, үнэлгээний хэсэг

Хугацаа: 40 минут

Хичээлийн явц:

Суралцахуйн зорилт	Уртад харайх техникийн чадварыг аажмаар сайжруулах
Суралцахуйн үр дүн	Уртад харайх техникийн чадварыг эзэмших
Шинэ нэр томъёо болон шинэ үг	Хөл нугалж харайх, чадвар, өлмий, гүйлт, түлхэлт, нисэлт
Толь бичиг	1. Хөл нугалж харайх – Аяқты бүгип секіру 2. Чадвар – білік 3. Өлмий – аяқтың ұшы 4. Нисэлт – ұшу 5. Гүйлт – жүгіріс, жүгіру
Хэрэглэгдэхүүн	Шүгэл, зурагт үзүүлэн, LCD, компьютер
Арга зүй	1. Хосоор ажиллах 2. Хэсгээр ажиллах 3. Зургаар тайлбарлах 4. Биечлэн үзүүлэх

Хичээлийн явц:

№	Багшийн үйл ажиллагаа	Сурагчийн үйл ажиллагаа	Хугацаа	Хэрэглэг дэхүүн
Эхний хэсэг ба сэдэлжүүлэх (8мин)	<ul style="list-style-type: none"> - Сурагчдыг нэг эгнээ жагсаан ирц авч мэндлэх; - Өмнөх хичээлийг сэргээн сануулах; - Сэдэлжүүлэх: Зураг үзүүлж тайлбарлах; - Үзүүлэн дээр хэрэглэлтэй дасгалыг тайлбарлаж өгөх; - Гимнастикийн зай авахуулах; - Гүйлтийн дасгалуудыг гүйцэтгүүлэх; - Дасгалын алдааг дор бүрд нь засах; - Зорилго, зорилтыг танилцуулах; <p>Уртын харабат</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - Сурагчдын ирц авч мэндлэх; - Зургийг тайлбарлаж, нэрлэх /үзүүлэх/; - Гүйлтийн дасгалуудыг гүйцэтгэх; - Хөтөч сурагчаар удирдуулан дасгалыг хийх; - Амьсгалын дасгал - Гарын хуруу, сарвуу, тохой, мөрний дасгалууд 	X ₁ – 4мин X ₂ - 4мин	Журнал, LC, зөөврийн компьютер шүгэл

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Үндсэн хэсэг үйл ажиллагаа 27мин</p>	<p>- Сурагчдыг хэсгийн аргаар зохион байгуулах; - Уртын харайх техникийг урьдчилсан гүйлт, түлхэлт, нисэлт, буулт буюу газардалт гэж 4 хэсэгт задалдагыг тайлбарлах; - Нисэлтийн үед гүйцэтгэх хөдөлгөөний үйлдлээр нь уртад хөл нугалж харайх, хотойж харайх гэж нэрлэдэг. - Хэсэг бүрт очиж хяналт тавих, сайн хийж байгаа сурагч дээр тулгуурлан алдааг нь засаж өгөх; - Сурагчдын хариулт, мэдээллээ танилцуулж буй байдал зэргийг харгалзан багш явцын үнэлгээ хийнэ.</p> 	<p>- Урьдчилсан гүйлтийн 10-12м зайнаас хурдтай гүйж, 50см өргөн түлхэлтийн ванданд хөлөө тааруулах; - Уртад сайн харайхад биеийн ямар чадавхи хэрэгтэйг ярилцаж, хөлийн түлхэлтийн хүчийг хөгжүүлэх дасгалыг өөрт тохирсон ачааллаар давтах; - Байрнаас ба гүйлтээс уртад харайж тоглох; - Урьдчилсан гүйлтийн 10-12м зайнаас дунд зэргийн хурдтай гүйлтээс уртад хөл нугалж харайх; - Ойлгохгүй байгаа зүйлээ багшаас асуух.</p>	<p>X₁ -21 мин X₂ -6мин</p>	<p>- Уртад хөл нугалж харайх техник задлалыг бичсэн тараах материал -Уртын харайлтын элстэй талбай (2 байвал тохиромжтой) - Элс тэгшлэгч, элсийг зөөллөх хүрз хэрэгтэй.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Төгсгөл хэсэг 5мин</p>	<p>Мэдлэгээ хэрэглэх, үнэлэх</p> <ul style="list-style-type: none"> • Асуултын дагуу шалгах • Хичээлийн ерөнхий дүгнэлт гаргах <p>Гэрийн даалгавар: Байрнаас ба гүйлтээс уртад харайж тоглох.</p>	<p>Мэдээлэл цуглуулах, тухайн мэдээллийг хаанаас авч болох арга замыг хэлж өгнө.</p>	<p>X₁ - 3мин X₂ - 2мин</p>	<p>Шинэ үгийг тогтоох.</p>

Пән: Биология

Сыныбы: 6

Сабақ тақырыбы: Ас қорыту мүшелер жүйесі.

Сабақ түрі: жаңа мағлұмат алу

Сабақ жүргізетін тіл: қазақ

Мақсатты тіл: моңғол

Сабақ формасы: топпен жұмыстау

Тілдік жүктеме: 75:25 (жартылай)

Сабақ мақсаты		
1	Мазмұндық:	Ас қорыту мүшелерін ажырата білу, олардың орналасуы мен ретін анықтау.
2	Қалыптастыру:	Топпен жұмыстау, бірін-бірі тыңдау, бірігіп шешім қабылдау, өз ойын еркін жеткізу, өзгені сыйлауға дағдылану.
3	Тілдік:	Ас қорыту мүшелерін мақсатты тілде атап беру.
Жаңа сөздер (термин):		Ауыз қуысы, жұтқыншақ, өңеш, асқазан, аш ішек, тоқ ішек, тік ішек, бауыр, өт, ұйқы безі, сілекей безі, құрсақ қуысы, тіл, тіс.
Сөздік арқылы берілетін атаулар:		Ауыз қуысы, жұтқыншақ, өңеш, асқазан, аш ішек, тоқ ішек, тік ішек, бауыр, өт, ұйқы безі, сілекей безі, кеуде қуысы, құрсақ қуысы, тіл, тіс.
Іс-әрекет		<ul style="list-style-type: none"> - Оқулық, дәптерлерін даярлау; - Топқа бөліну; - Болжам жасау. - Зерттеу. - Салыстыру. - Нәтижесін белгілеу; - Жазу, дәлелдеу;
Қажетті құрал-жабдықтар:		Оқулық, жұмыс парағы, көрнекілік, муляж, видео жазба.

Сабақтың мақсатты тілдегі кезеңі: ұйымдастыру және қорытындылау кезеңі.

Сабаг барьсы:

№	Мүғалімнің іс-әрекеті	Оқушының іс әрекеті
2 минут	<p>Зохион байгуулах хэсэг (монгол хэлээр) Сурагчидтай мэндлэх. Тавтай орчин бүрдүүлэх - Сайн байцгаана уу? Хүүхдүүдээ - Ангийн дарга ирцээ өгнө үү?</p> <p>- Хичээлээ эхлэхэд бэлэн үү? Хичээлийн дэгийг танилцуулна. Хичээл хос хэлээр явагдана. Монгол хүүхдүүдийн зургийг харуулахад: монголоор, казах хүүхдүүдийн зургийг харуулахад казахаар ярих болно. (Доорх зургуудыг цаасны хоёр талд гаргасан байна.)</p> <p>Багш заагуураар дэгийг харуулна . Дэлхий дахинд ямар өвчин тархсан билээ? Covid-19 ээс саргийлэхийн тулд бид ямар дэглэм сахих ёстой вэ?</p> <p>Тэгвэл бүгдээрээ хичээл эхлэх болгонд хийдэг амьсгалын дасгалаа хийцгээе!</p>	<p>- Сайн байна уу багшаа! Ирц өгнө.</p> <p>- Бэлэн.</p> <p>Хичээлийн дэгийг чангаар уншина. Covid-19</p> <ul style="list-style-type: none"> • Амны хаалт зүүх • Гараа сайн угаах, ариутгах. • Зай барих • Дасгал хийх <p>Эгц босон, хамраараа гүн амьсгаа аваад, хэсэг байлгаж байгаад амаараа гаргана.</p>
3 минут	<p>Өткөнді қайталау кезеңі (қазақ тілінде)</p> <p>Алдарыңыздағы жұмыс парағына зер салыңыздар. «Оқушы есімі» деген жерге аттарыңызды жазыңыздар. Тапсырма-1-ді орындайық. Орындап болсақ, жұмыс парақшаларыңызды оң жақтағы досыңызғы беріңіз, Тақтаға зер салып, достарымыздың тапсырмасын дұрыстап, бағалайық.</p>	<p>Жұмыс парақшаларына аттарын жазады.</p> <p>Парақшаларын ауысып, досын күлегештермен бағалайды.</p>

<p>13 минут</p>	<p>Жаңа білімді игеру кезеңі: (қазақ тілінде)</p> <p>Ойтүрткі:</p> <p>Тапсырма-2. Бейнежазбаға зер салып, қандай мүшелер жүйесі екенін табайық.</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Хоол боловсруулах эрхтний тогтолцоо» қазақша қалай аталады? <p>Тақтаға тақырып екі тілде қойылады.</p> <p><u>Сабақтың мақсатын анықтау.</u> <u>Мақсаты:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Асқорыту мүшелер жүйесіне қандай мүшелер жататынын білу; - Олар қайда, қандай ретпен орналасатынын білу; - Асқорыту мүшелерінің моңғолша, қазақша атауларын білу. <p>Тапсырма-3.</p> <p>А. Балаларға ас қорыту мүшелер жүйесіне қандай мүшелер жататынын өз бетімен жаздыру.</p> <p>Ә). Балаларды орындарынан тұрғызып, мұғалімнің қолындағы қағаздардан бала басы алғызу. Қағаздағы сөздерді оқып нені білдіретіні туралы сұрау.</p> <p>Адамның дене қуыстарын таңдаған балаларды ретімен тұрғызып, мұғалім мүшелерді дене қуыстарына дұрыс орналастыруына көмектеседі. Ауыз қуысы, кеуде қуысы, құрсақ қуысы деген сөздерді тақтаға жапсыртып, астына сол қуыстағы мүшелерді ретімен орналастыру.</p> <p>Оқушыларды топқа бөліп отырғызу.</p> <p>Тапсырма-4. Топпен жұмыстау:</p> <p>1-топ: Мәтінмен жұмыстау Асқорыту мүшелері асқорыту жолының мүшелері, асқорытуға көмекші бездер деп бөлінетінін түсініп, топтау, басқаларға түсіндіру. А) Асқорытуға көмекші бездер: бауыр, сілекей безі, ұйқы безі. Ә) Асқорыту жолы мүшелері: ауыз қуысы, жұтқыншақ, өңеш, асқазан, тоқ ішек, аш ішек, тік ішек.</p>	<p>Тапсырма-2. Бейне жазбаға зер салып, қандай мүшелер жүйесі екенін айтады.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ас қорыту мүшелер жүйесі. <p>Сабақтың мақсатын бірге анықтаймыз.</p> <p>Тапсырма-3</p> <p>А). Асқорыту мүшелеріне жатады деп ойлаған мүшелерді болжап, жұмыс парағына белгілеп жазады.</p> <p>Ә) Мұғалімнің айтуы бойынша жұмыстау. - Қағаздағы сөздер асқорыту мүшелерінің атаулары екенін айтады.</p> <p>Бір-бірінің таңдаған сөздеріне назар аударады.</p> <p>А) Асқорыту жолы мүшелерінің реті бойынша тұрады. Ә) Ауыз қуысы, кеуде қуысы, құрсақ қуысы деген сөздерді тақтаға ретімен жапсырып, астына сол қуыстағы мүшелерді ретімен орналастырады.</p> <p>Ауыз қуысы: Тіл, тіс, (сілекей безі, жұтқыншақ) Кеуде қуысы: Өңеш Құрсақ қуысы: Асқазан, аш ішек, тоқ ішек, тік ішек, өт, бауыр, ұйқы безі.</p> <p>Жапсырып болған соң, орындарына отырады. Жұмыс парағына өз болжамы бойынша жазған мүше атауларын салыстырып, өзін-өзі күлегештермен бағалайды.</p> <p>Тапсырма-4. Топпен жұмыстау: 1-топ тапсырмасының орындалуы: Мүшелердің сипаттамасын пайдаланып, схема жасап, тақтаға іледі, таныстырады.</p> <div style="text-align: center;"> <p>Асқорыту жолы мүшелері</p> <pre> graph TD A[Асқорыту жолы мүшелері] --> B[Асқорыту жолы мүшелері] A --> C[Ас қорытуға көмекші бездер] B --> B1[Ауыз қуысы] B --> B2[Сілекей безі] B --> B3[Өңеш] B --> B4[Аш ішек] B --> B5[Тоқ ішек] B --> B6[Тік ішек] C --> C1[Ұйқы безі] C --> C2[Жұтқыншақ] </pre> </div>
-----------------	--	---

5 минут	<p>Шинэ мэдлэгийг бататгах үе шат (монгол хэлээр)</p> <p>Даалгавар-5</p> <ol style="list-style-type: none"> Сурах бичгийн 57-р хуудаснаас хоол боловсруулах эрхтний тогтолцооны зургийг ашиглан дэвтэр дээрээ наасан цаасны эрхтнүүдийн казах нэрний харалдаа эрхтнүүдийн монгол нэрийг нь толь болгон бичиж авах (Сурах бичигт байхгүй үгсийг багш самбарт бичиж өгнө.) <u>Толь бичиг:</u> Ауыз қуысы - амны хөндий Жүтқыншақ - залгиур хоолой Оңеш - улаан хоолой Асқазан - ходоод Аш ішек - нарийн гэдэс Тоқ ішек - бүдүүн гэдэс Тік ішек - шулуун гэдэс Бауыр - элэг Өт - Цөс Үйқы безі - нойр булчирхай Сілекей безі - шүлсний булчирхай Тіл - хэл Тіс - шүд Кеуде қуысы - цээжний хөндий Құрсақ қуысы - хэвлийн хөндий Түлхүүр үгсийг казах, монгол нэрээр нь зөв дуудлагаар чанга уншуулах. (Багш хамт уншиж, сурагчдын буруу дууддаг ч, ш, с, ц үсгүүдийг зөв дуудуулж сургана. Эдгээр үсгүүд шулуун гэдэс, цөс, шүлсний булчирхай гэдэг үгнүүдэд тохиолддог. Мөн амны хөндий гэдэг үгэн дэх эр эгшгийг эмээр унших тохиолдол их байдаг) 	<p>Даалгавар-5</p> <p>Шинэ үгсийг зорилтот хэл дээр бичиж авна. Үүний тулд:</p> <ul style="list-style-type: none"> Сурах бичгийн 57-р хуудас дахь зургийг ашиглана. Сурах бичигт байхгүй үгсийг самбараас бичиж авна. <p>Түлхүүр үгсийг казах, монгол хэл дээр зөв дуудлагаар чанга уншина.</p> <div data-bbox="732 496 1112 801" data-label="Image"> </div> <p>- Эдгээр үгсийг зөв уншиж давтана. Цээжлэнэ (гэрт).</p>					
	2 минут	<p>Үй тапсырмасы: (қазақ тілінде)</p> <ul style="list-style-type: none"> Мүшелердің орналасу ретін, қазақша, моңғолша атауларын есте сақтап, жаттап алу; Асқырыту мүшелер жүйесін ермексазбен жасап келу; <p>Бағалау кезеңі: (қазақ тілінде)</p> <ul style="list-style-type: none"> Сабақтың мақсатына жеткен, жетпегені туралы қорытынды жасау; Оқушылардың сабаққа қатысуын бағалау; 					
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">Өр оқушы өзін-өзі бағалау</th> <th style="width: 33%;">Досын бағалау</th> <th style="width: 33%;">Топты мұғалімнің бағалауы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Өз болжамы бойынша жазған мүше атауларын салыстыру</td> <td>Тыныс алу мүшелерінің қаншасын дұрыс белгілегені</td> <td>- Сабақ мақсатының орындалуы; - Топтардың белсенділігі (Күлегештер мен жұлдызшалардың саны ескеріледі)</td> </tr> </tbody> </table>	Өр оқушы өзін-өзі бағалау	Досын бағалау	Топты мұғалімнің бағалауы	Өз болжамы бойынша жазған мүше атауларын салыстыру	Тыныс алу мүшелерінің қаншасын дұрыс белгілегені	- Сабақ мақсатының орындалуы; - Топтардың белсенділігі (Күлегештер мен жұлдызшалардың саны ескеріледі)
Өр оқушы өзін-өзі бағалау	Досын бағалау	Топты мұғалімнің бағалауы					
Өз болжамы бойынша жазған мүше атауларын салыстыру	Тыныс алу мүшелерінің қаншасын дұрыс белгілегені	- Сабақ мақсатының орындалуы; - Топтардың белсенділігі (Күлегештер мен жұлдызшалардың саны ескеріледі)					

ЖҮМЫС ПАРАҒЫ

Оқушы есімі:.....

Тапсырма 1.

А.Тыныс алу мүшелерінің реттік санын белгілеңіз.

№	Мүшелер аты	Суреті
1	Мұрын қуысы	
2	Ми	
3	Жұтқыншақ	
4	Жүрек	
5	Өт	
6	Көмекей	
7	Бас	
8	Кеңірдек	
9	Бүйрек	
10	Ауа тамыры	
11	Өкпе	

Ө.Реттік санын төмендегі көздерге жазыңыз.

--	--	--	--	--	--

Тапсырма 2. Бейне жазбаға зер салып, қандай мүшелер жүйесі екенін табыңыз.

Сабақтың тақырыбын дәптерге жазайық

Тапсырма 3. Өзіңіз білетін асқорыту мүшелерін жазыңыз.

.....

.....

.....

Тапсырма-4. Мұғалім нұсқауы бойынша жұмыстау

Тапсырма-5. Топпен жұмыстау**Даалгавар-6.**

А. Сурах бичгийн 57 дугаар хуудас дахь хоол боловсруулах эрхтний тогтолцооны зургийг ажиглан, эрхтэн тус бүрийн монгол нэрийг нь бичээрэй.

1. Ауыз қуысы -
2. Тіл -
3. Жұтқыншақ - залгиур хоолой
4. Өңеш -
5. Асқазан -
6. Аш ішек -
7. Тоқ ішек -
8. Тік ішек - шулуун гэдэс
9. Өт -
10. Ұйқы безі -
11. Бауыр -
12. Сілекей безі - шүлсний булчирхай

Б. Монгол нэрийг нь чангаар зөв уншиж суръя.

Үй тапсырмасы: Асқорыту мүшелерінің моңғолша, қазақша атауларын жөне ретін жаттап алыңыз

1-топ тапсырмасы:

Асқорыту мүшелері асқорыту жолының мүшелері, асқорытуға көмекші бездер деп бөлінеді.

А) Ас асқорытуға көмекші бездер: бауыр, сілекей безі, ұйқы безі.

Ә) Асқорыту жолының мүшелері: Ауыз қуысы, жұтқыншақ, өңеш, асқазан, тоқ ішек, аш ішек, тік ішек.

2-топ тапсырмасы: Мәтін бойынша асқорыту мүшелерінің суретін дұрыс орналастырыңыз. Аттарын тұс-тұсына жапсырып, достарыңызға түсіндіріңіз.

Ауыз қуысына сілекей безі жақын орналасады. Ас жұтқыншақпен жұтылып, өңеш арқылы асқазанға түседі. Асқазан дененің сол жағында, бауыр оң жағында орналасады. Бауырдан өт бөлініп шығады. Асқазаннан соң аш ішек, оны қоршап тоқ ішек, тоқ ішектен кейін тік ішек орналасады.

3-топ тапсырмасы: Берілген сипаттамаларды оқу арқылы муляжға мүшелерді дұрыс орналастырып, бала басы бір мүшені таныстырыңыз.

1. Бұл - аш ішек, асқорыту жолының ең ұзын мүшесі. Ұзындығы - 6 метр. Асқазаннан кейін орналасады.
2. Бұл тоқ ішек. Аш ішектен кейін оны қоршап орналасады.
3. Асқорытуға көмекші бездердің ең үлкені - бауыр. Одан өт бөлініп шығады. Ас қазанның оң жағында орналасады.
4. Асқорыту жолының ең кең мүшесі - асқазан. Өңеш пен аш ішектің ортасында орналасады.
5. Асқорыту мүшелерінің ең соңғы мүшесі - тік ішек, ұзындығы - шамамен 5 см.

Пән: Адам және табиғат

Сыныбы: 4

Сабақ тақырыбы: Заттың қатты, сұйық, газ күйлері неліктен өзгеше болады?

Сабақ түрі: жаңа мағлұмат алу

Сабақ жүргізетін тіл: қазақ

Мақсатты тіл: моңғол

Сабақ формасы: топпен жұмыстау

Тілдік жүктеме: 75:25 (жартылай)

Сабақ мақсаты		
1	Мазмұндық:	Қатты, сұйық, газдың \пішін, сығылу\ ерекшелігін ұсақ бөлшектердің орналасуымен байланыстырып түсіну.
2	Қалыптастыру:	Топпен жұмыстау, бірін-бірі тыңдау, бірігіп шешім қабылдау, өз ойын еркін жеткізу, өзгені сыйлауға дағдылану.
3	Тілдік:	Қатты, сұйық, газдың айырмашылығын қалай түсінгенін сабақтың бекіту кезеңінде мақсатты тілде түсіндіріп беру.
Жаңа сөздер (термин):		Дене, зат, қатты, сұйық, газ, сығылу, сығылмайтын
Сөздік арқылы берілетін сөздер:		Бие, бодис, хатуу, шингэн, хий, жижиг, хэсэг, шахагдах, шахагдахгүй, хэлбэртэй, хэлбэргүй
Іс-әрекет		<ul style="list-style-type: none"> - Оқулық, дәптерлерін даярлау; - Топқа бөліну; - Тәжірибе жасау; - Нәтижесін белгілеу; - Жазу, дәлелдеу;
Қажетті құрал-жабдықтар:		Оқулық, жұмыс парағы, көрнекілік

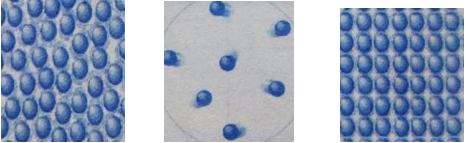
Сабақтың мақсатты тілдегі кезеңі: қорытындылау кезеңі.

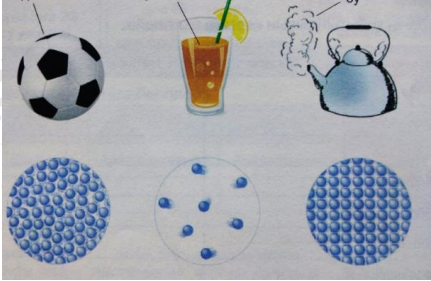
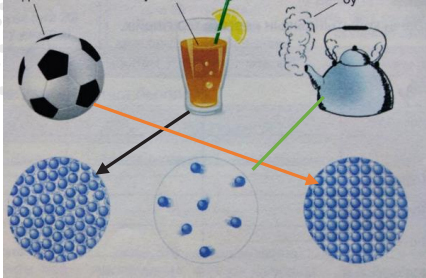

Сабақ барысы:

№	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті
5 минут	<p>Сабақтың кіріспе кезеңі</p> <ul style="list-style-type: none"> - Оқушылармен сәлемдесу, жайлы орта жасау - Қазір қандай сабақ кіреді? - Сабақты бастауға дайынсыңдар ма? - Сыныпта оқушыларды топқа бөліп отырғызу мүмкіндігі жасалған болу. - 1-топ “қатты”, 2-топ “сұйық”, 3-топ “газ” деп аталады. - Мұғалімнің үстелінде тас, тақта, ауа, түтін, сусын, айран - деген сөздердің әріптерінің орны ауыстырылып жазылған. 	<ul style="list-style-type: none"> - Адам және табиғат сабағы - Иә, дайынбыз. - Мұғалімнің үстелінен бір сөз таңдап алып, әріптерін дұрыс орналастырып, сөз жазады. \ста, ақтат, уаа, тітнү, ысунс, нрайа\ \тақта, ауа, түтін, сусын, айран\ құрастырған сөздерінің қасиетіне \күйіне\ қарай топқа бөлініп отырады. Мысалы: тақта сөзін құрастырған оқушы-“ҚАТТЫ” тобына отырады.

3 минут	<p>Өткен сабақты қайталау кезеңі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Өткен сабақта біз қандай білім игердік? - Өткенді қайталау: (жұмыс парағындағы Тапсырма-1) Суретке зер салып, қатты, сұйық, газ күйіндегі заттарды ажырату. <p>Тапсырма-1.</p> <p>кітап компьютер ... сүт.... доп</p> <p>сусын..... бу түтін тымақ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Біз өткен сабақта заттардың қатты, сұйық, газ күйде болатынын білдік. <p>Тапсырма-1.</p> <p>қатты, қатты, сұйық,</p> <p>қатты, сұйық, газ,</p> <p>газ, қатты...</p>
5 минут	<p>Ойтүрткі кезеңі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Әр балаға ағаш текше, ыдыстағы су, жылтыр қағаз дорбадағы түтінді бақылату және атату. - Мына заттар неліктен бір-бірінен өзгеше көрінеді? - Неге әртүрлі болады? - Қатты, сұйық, газ түріндегі заттардың бір-бірінен айырмашылығы бар ма, әлде бірдей ме? - Бүгінгі сабақтың тақырыбы: Заттың қатты, сұйық, газ күйлері неліктен өзгеше болады? - Мұғалім сабақ мақсатын таныстырады. Қатты, сұйық, газдың пішін, сығылу, ерекшелігін ұсақ бөлшектердің орналасуымен байланыстырып түсіндіру. 	<ul style="list-style-type: none"> - Текше - Су - Түтін - Оқушылар заттарды атайды. Қасиетіне қарай қандай айырмашылықта екенін айтады. - Қатты, сұйық, газ күйіндегі заттардың өзара қандай айырмашылықта екеніне болжам жасап әңгімелеседі.

15 минут	<p>Жаңа білімді игеру кезеңі:</p> <p style="text-align: center;">Тәжірибе-1. «Пішін»</p> <p>а. Топ мүшелеріне текшелерді беріп: пішінді ме, пішінсіз бе, қандай пішінді екендігін сұрай отырып, әйнек ыдысқа салып, тәжірибе нәтижесін \пішіні өзгерген, өзгермегенін\ жұмыс парағына белгілеп жазудыру.</p> <p>ә. Суды әртүрлі формалы ыдысқа қотарып және жазықтыққа төгу арқылы пішінді ме, пішінсіз бе, қандай пішінді болатындығын бақылап, тәжірибе нәтижесін \пішіні қотарған ыдыстың пішінін сақтап тұратындығы\ жұмыс парағына белгілеп жаздыру.</p> <p>б. Жылтыр дорбадағы түтін пішінді ме, пішінсіз бе? Түтінді әйнек ыдысқа қотарып көріп, нәтижесін \пішін өзгерген немесе өзгермегенін\ жұмыс парағына белгілеп жаздыру.</p>	<p>Текшені әйнек ыдысқа салғанда, пішіні өзгермейтінін тәжірибе арқылы бақылап, дәлелдейді, жұмыс парағына белгілеп жазады.</p> <p>Суды әртүрлі формалы ыдысқа қотарып немесе жазықтыққа төгу арқылы судың пішіні қотарған ыдыстың пішінін сақтап тұратындығына көз жеткізіп, жұмыс парағына белгілеп жазады.</p> <p>Жылтыр дорбадағы түтін пішінді ме, пішінсіз бе? Түтінді әйнек ыдысқа қотарып көру арқылы пішінінің өзгертіндігін белгілеп жазады.</p>																																
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Пішінді ме?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Сығыла ма?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Ұсақ бөлшектерінің орналасуы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Қатты</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Сұйық</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Газ</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы	Қатты				Сұйық				Газ				<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Пішінді ме?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Сығыла ма?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Ұсақ бөлшектерінің орналасуы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Қатты</td> <td style="text-align: center;">Пішінді</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Сұйық</td> <td style="text-align: center;">Пішінсіз</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Газ</td> <td style="text-align: center;">Пішінсіз</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы	Қатты	Пішінді			Сұйық	Пішінсіз			Газ	Пішінсіз		
		Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы																														
	Қатты																																	
Сұйық																																		
Газ																																		
	Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы																															
Қатты	Пішінді																																	
Сұйық	Пішінсіз																																	
Газ	Пішінсіз																																	
<p style="text-align: center;">Тәжірибе-2. «Сығылу қасиеті»</p> <p>а. Текшені шприцге салып, сығып көру \сығыла ма, жоқ па?, жұмыс парағына белгілеп жаздырту.</p> <p>ә. Суды шприцге сорғызып алып, сығып көру \сығыла ма, жоқ па?, жұмыс парағына белгілеп жаздырту.</p> <p>б. Ауаны шприцге сорғызып алып, сығып көру \сығыла ма, жоқ па?, жұмыс парағына белгілеп жаздыру.</p>	<p>Текшені шприцге салып, сығып көріп, сығылмайтынына көз жеткізеді. Жұмыс парағына белгілеп жазады.</p> <p>Суды шприцге сорғызып, сығып көріп, сығылатынын жұмыс парағына белгілеп жазады.</p> <p>Ауаны шприцге сорғызып, сығып көреді. Сығылатындығын жұмыс парағына белгілеп жазады.</p>																																	
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Пішінді ме?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Сығыла ма?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Ұсақ бөлшектерінің орналасуы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Қатты</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Сұйық</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Газ</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы	Қатты				Сұйық				Газ				<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Пішінді ме?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Сығыла ма?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Ұсақ бөлшектерінің орналасуы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Қатты</td> <td style="text-align: center;">Пішінді</td> <td style="text-align: center;">Сығылмайды</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Сұйық</td> <td style="text-align: center;">Пішінсіз</td> <td style="text-align: center;">Сығылады</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Газ</td> <td style="text-align: center;">Пішінсіз</td> <td style="text-align: center;">Сығылады</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы	Қатты	Пішінді	Сығылмайды		Сұйық	Пішінсіз	Сығылады		Газ	Пішінсіз	Сығылады		
	Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы																															
Қатты																																		
Сұйық																																		
Газ																																		
	Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы																															
Қатты	Пішінді	Сығылмайды																																
Сұйық	Пішінсіз	Сығылады																																
Газ	Пішінсіз	Сығылады																																
<p style="text-align: center;">Қорытынды жасау</p> <p>а. Қатты дене неліктен сығылмайды? Ұсақ бөлшектері өте тығыз, ретті және бір-біріне жақын орналасатынын дәлелдетіп, жұмыс парағына белгілету.</p> <p>ә. Сұйықтың ұсақ бөлшектерінің арақашықтығы қатты денеге қарағанда, алшақ орналасатынын дәлелдетіп, жұмыс парағына белгілету.</p> <p>б. Газдың ұсақ бөлшектері өте ретсіз, аралары өте алшақ болатынын түсіндіріп, жұмыс парағына белгілету.</p>	<p>Қатты денені құраушы ұсақ бөлшектер өте тығыз, ретті және бір-біріне жақын орналасатынын дәлелдеп, жұмыс парағына белгілеп жазады.</p> <p>Сұйықтың ұсақ бөлшектерінің арақашықтығы қатты денеге қарағанда, алшақ орналасатынын дәлелдеп, жұмыс парағына белгілейді.</p> <p>Газдың ұсақ бөлшектері өте ретсіз, аралары өте алшақ болатынын түсініп, жұмыс парағына белгілейді.</p>																																	
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Пішінді ме?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Сығыла ма?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Ұсақ бөлшектерінің орналасуы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Қатты</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы	Қатты				<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Пішінді ме?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Сығыла ма?</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Ұсақ бөлшектерінің орналасуы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Қатты</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы	Қатты																				
	Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы																															
Қатты																																		
	Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы																															
Қатты																																		

	Сұйық					Пішінді ме?	Сығыла ма?	Ұсақ бөлшектерінің орналасуы	
	Газ					Қатты	Пішінді	Сығылмайды	Тығыз
						Сұйық	Пішінсіз	Сығылады	Арақашықтығы алшақ
						Газ	Пішінсіз	Сығылады	Арақашықтығы өте алшақ
	Тәжірибелерден қандай қорытынды жасағандарын сұрау				Тәжірибе нәтижесін белгілеген кестелерді пайдалана отырып, өз қорытындыларын айтады.				
2 минут	Шинэ мэдлэгийг бататгах үе шат 1. Шинэ үгсийг зорилтот хэл дээр тогтоож авахад нь туслах Дене-бие Қатты-хатуу Сұйық-шингэн Газ- хий Ұсақ бөлшек-жигиг хэсэг Сығылмайды- шахагддаггүй Сығылады-шахагддаг Зат-бодис Пішінді-хэлбэртэй Пішінсіз-хэлбэргүй				Шинэ үгсийг зорилтот хэл дээр тогтоож авна. Үүний тулд: <ul style="list-style-type: none"> • Ажлын хуудас болгон бэлтгэсэн толь бичиг хүүхэд бүрт хүрэлцээтэй байна. • Тухайн үгсийг толь бичгийн номоос олж тэмдэглэнэ. 				
	2. Багуудад дугуй хэлбэртэй жигигхэн дүрс тарааж өгч, хатуу, шингэн, хийн төлөвийн жигиг хэсгүүдийн байршлалаар наалгана. <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> </div>				2. Багуудад жигигхэн дүрсүүдээр хатуу, шингэн, хийн төлөвийн жигиг хэсгүүдийн байршлалыг дүрсэлж наана. <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> </div>				

<p>8 минут</p>	<p>Бататгах үе шат 3. Зөв харгалзуулаарай.</p> <p>Зөв харгалзуулах даалгавар болон хүснэгтийг ашиглаж, зорилтот хэлээр хичээлээ дүгнэж ярихад нь туслана.</p>	<p>Зөв харгалзуулан тэмдэглэнэ.</p> <p>Зөв харгалзуулах даалгавар болон хүснэгтийг ашиглаж, зорилтот хэлээр хичээлээ дүгнэж ярина:</p> <p>Хатуу бие нь хэлбэртэй, шахагддаггүй учир жижиг хэсгүүд нь бага зайтай байрласан байна.</p> <p>Шингэн бие нь хэлбэргүй, бага зэрэг шахагддаг учир жижиг хэсгүүд нь бага зайтай байрласан байна.</p> <p>Хий нь хэлбэргүй, шахагддаг учир жижиг хэсгүүд нь их зайтай байрласан байна.</p>
<p>2 минут</p>	<p>Багалау кезеңі А. Сабақтың мақсатының орындалуы жайында оқушылармен пікірлесу. Ө. Оқушылар өздерін бағалап, күлегештерден таңдайды.</p> <p>- Жақсы түсіндім. Орташа түсіндім. Түсінбөдім</p> 	

ЖҰМЫС ПАРАҒЫНЫҢ ҮЛГІЛЕРІ

ТАПСЫРМА-1.

кітап

компьютер

сүт

доп

сусын

бу

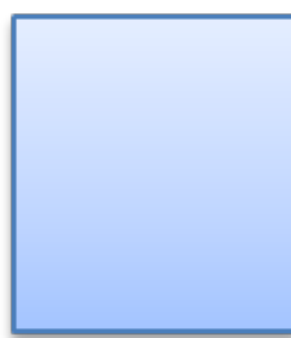
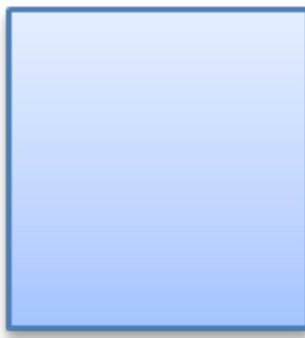
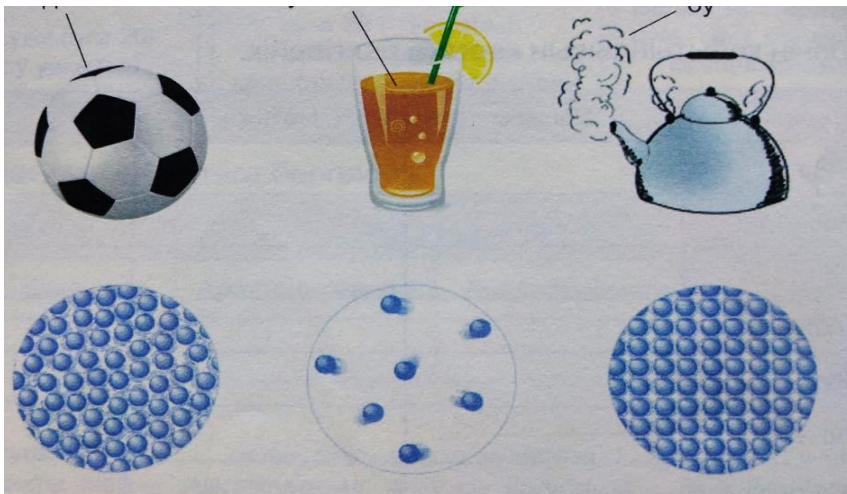
түтін

бас киім

ТАПСЫРМА-2. Тэжірибе нэтижесін белгілеуге арналған кесте

	<i>Пішінді ме?</i>	<i>Сығыла ма?</i>	<i>Ұсақ бөлшектерінің орналасуы</i>
Қатты			
Сұйық			
Газ			

ТАПСЫРМА-3. Қатты, сұйық, газдың ұсақ бөлшектерінің орналасуын бейнелейтін жазықтық**ДААЛГАВАР – 4.** Зөв харгалзуулах.

СӨЗДІК – ТОЛЬ БИЧИГ

БАҒАЛАУ ПАРАҒЫ

ЖАҚСЫ ТҮСІНДІМ. |

ОРТАША ТҮСІНДІМ.

ТҮСІНБЕДИМ...

ЭЭЛЖИТ ХИЧЭЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ - 8**Анги:** 4**Судлагдахуун:** Дүрслэх урлаг**Хичээлийн сэдэв:** Мартан зургийн онцлог.**Зорилго:** Мартан зургийн онцлогийн тухай танин мэдэх**Зорилт:** 1. Мартан зургийн тухай ойлголттой болох

2. Мартан зургийн онцлогийг танин мэдэх

Сургалтын хэл: Казах**Зорилтот хэл:** Монгол**Хэлний харьцаа:** 90\10**Хичээлийн үе шат:**

- Зохион байгуулалт - хэл 2
- Сэргээн санах - хэл 1
- Сэдэлжүүлэх - хэл 1
- Шинэ мэдлэг олгох - хэл 1
- Бататгах - хэл 1
- Дүгнэх
- Үнэлэх
- Гэрийн даалгавар олгох - хэл 2

Хичээлийн явц:

Хичээлийн үе шат	Хугацаа	Багшийн үйл ажиллагаа	Сурагчийн үйл ажиллагаа
Зохион байгуулах 		Зохион байгуулах хэсэг (монгол хэлээр) - Сурагчидтай мэндлэх. Тавтай орчин бүрдүүлэх - Сайн байцгаана уу, хүүхдүүдээ? Ангийн дарга ирцээ өгнө үү? - Хичээл эхлэхэд бэлэн үү? • Хичээлийн дэгийг танилцуулна. - Хичээл хос хэлээр явагдана. Монгол хүүхдүүдийн зургийг харуулахад: монголоор, казах хүүхдүүдийн зургийг харуулахад казахар ярих болно.	<ul style="list-style-type: none"> • Сайн байна уу багшаа! • Ирц өгнө. • Бэлэн. • Хичээлийн дэгийг чангаар уншина.

<p>Сэргээн санах</p> 		<p>Алхам - 1. Асуултад хариулах</p> <ul style="list-style-type: none"> - Үндсэн хэдэн өнгө байдаг вэ? - Ямар ямар өнгийг үндсэн өнгө гэх вэ? - Солонгын долоон өнгийн нэрлэнэ үү? - Хүү өнгө яаж үүсдэг вэ? 	<ul style="list-style-type: none"> • Үндсэн 3 өнгө байдаг <ul style="list-style-type: none"> • Солонгын долоон өнгө нь: хөх, цэнхэр, хүрэн, улаан, улбар шар, ногоон, шар <ul style="list-style-type: none"> • Эцэг өнгө нь эх буюу цагаан өнгөтэй нийлж Хүү өнгө үүсдэг.
<p>Сэдэлжүүлэх</p> 		<p>Алхам - 2.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Энэ хоёр зургийг сайтар ажиглана уу. - Эдгээр зургийн ижил талыг хэлнэ үү? - Эдгээр хоёр зургийн ялгаатай талыг хэлнэ үү? 	<ul style="list-style-type: none"> • Хоёр зурагт адилхан луу зурсан байна. • Эхний зураг дээр улаан өнгийн дэвсгэр ашигласан бол хоёрдугаар зурагт үндсэн гурван өнгийг өргөн ашигласан байна.
<p>Шинэ мэдлэг олгох</p> 		<p>Хичээлийн сэдэв: Мартан зургийн онцлог</p> <p>Магва буюу улаан гэсэн үгнээс гаралтай.</p> <p>“Мартан” хэмээх “Улаан дэвсгэрт зураг”.</p> <p>Мартан зургийн онцлог нь:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Улаан өнгийн дэвсгэртэд есөн эрдэний будгаар толбо, зураасаар гайхалтай сайхан урласан байдаг. - Есөн эрдэний будаг нь: <ul style="list-style-type: none"> • Алтлаг өнгө • Мөнгөлөг өнгө • Шүр • Зэсэн өнгө • Номин өнгө • Оюу • Ган • Тана • Сувд 	<ul style="list-style-type: none"> • Мартан зургийн онцлогийг сайтаар тогтоож авна.
<p>Бататгах</p>		<p>Алхам - 3.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мартан зургийн аргаар “Хөдөөгийн амьдрал” сэдэвтэй зураг зураарай <p>Алхам – 4</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сэтгэсэн санаагаа дүрсэлнэ үү. 	<ul style="list-style-type: none"> • Сурагч бүр сэтгэсэн санаагаа зурж дүрсэлнэ.

	<ul style="list-style-type: none"> - Өөр өөрсдийн хийсэн ажилд үнэлгээ өгнө үү. - Хийсэн ажлуудаа зэрэгцүүлэн тавина уу. - Шилдэг 3 дүрслэлийг шалгаруулна уу. - Шалгаруулсан дүрсээ хананд наана уу. <p>Түлхүүр үг:</p> <p>(Багш хамт уншиж, сурагчдын буруу дууддаг үсгүүдийг зөв дуудуулж сургана.)</p> <p>Алтын түстес рең – алтлаг өнгө Күмис түстес рең - мөнгөлөг өнгө Жақұт, маржан түстес рең - шүр Мыс, жез түстес рең - зэсэн өнгө Көк гауһар рең - номин өнгө Көк, жасыл тас - оюу Құрыш, болат - ган Меруерт түстес рең - тана Инжу маржан түстес рең – сувд</p>	 <ul style="list-style-type: none"> • Хийсэн ажлуудаа зэрэгцүүлэн тавж, үнэлгээ өгнө. • Зурсан зурагнаас шилдэгийн шилдэг гэсэн 3 зургийг шалгаруулан авч хананд нааж өөрийн бодол санаагаа чөлөөтэй хэлнэ. • Казах, монгол нэрээр нь зөв дуудлагаар чанга уншуулах.
<p>Гэрийн даалгавар</p> 	<p>Сурах бичгээс тодорхойлолтыг бичиж, зургийн дэвтрийн хоёр хуудсанд улаан өнгийн цаас нааж ирээрэй.</p>	<p>Дэвтэрдээ тодорхойлолтыг бичиж, хар өнгийн цаас наана.</p>

АЖЛЫН ХУУДАС

Алхам 1

Дасгал 1. Асуултад хариулаарай

1. Үндсэн хэдэн өнгө байдаг вэ?
2. Үндсэн өнгийг нэрлэнэ үү?
3. Солонгын долоон өнгийн нэрлэнэ үү?
4. Хүү өнгө яаж үүсдэг вэ?.....

Алхам 2

Дасгал 2. Өөрийн бодол санаагаа хэлэх

- Энэ хоёр зургийг сайтар ажиглана уу.
- Эдгээр зургийн ижил талыг хэлнэ үү?
- Эдгээр хоёр зургийн ялгаатай талыг хэлнэ үү?.....

Алхам 3

- Мартан зургийн аргаар “Хөдөөгийн амьдрал” сэдэвтэй зураг зураарай.

Алхам 4

- Сэтгэсэн санаагаа дүрсэлнэ үү.
- Өөр өөрсдийн хийсэн ажилд үнэлгээ өгнө үү.
- Хийсэн ажлуудаа зэрэгцүүлэн тавина уу.
- Шилдэг 3 дүрслэлийг шалгаруулна уу.
- Шалгаруулсан дүрсээ хананд наана уу.

ХАВСРАЛТ

**АГУУЛГА болон ХЭЛИЙГ ИНТЕГРАЦЧИЛАН СУРАЛЦАХУЙ (АХИС) -Г
ТУРШИН НЭВТРҮҮЛЭХ СУДАЛГААНЫ ЗАРИМ ҮР ДҮНГЭЭС
(Баян-Өлгий аймгийн хос хэлээр сургалт явуулдаг ЕБС-ийн
сонгосон анги, хичээлийн хүрээнд)**

СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙН ТАЛААР ТОВЧХОН

Олон хэлт боловсролын хүрээнд боловсруулсан, олон орон хэрэглэж, үр дүнд хүрч буй нэг арга зүй нь агуулга болон хэлийг интеграцчилан суралцахуй (АХИС) (CLIL Content and Language Integrated Learning) юм. Энэхүү арга, хандлагыг сургалтад хэрэглэснээр сурагчдын хоёр хэлний мэдлэг чадвар хөгжиж байгааг Европын холбооны улс орнууд болон Төв Азийн зарим улс орны туршлага⁴ харуулж байна.

АХИС нь Монгол улсын угсаатны ялгаатай бүлэг – казах сурагчдын сурлагын амжилтад нөлөөлж буй дараах сөрөг хүчин зүйлийг⁵ шийдвэрлэхэд арга зүй болох ач холбогдолтой юм. Үүнд:

- Багш нарын мэргэжлийн мэдлэгийн түвшин, монгол хэлний хэрэглээний чадвар болон заах аргын үр чадварын дутмаг байдал;
- Багш нарын хос хэлт боловсролын үзэл санаа, ойлголт хангалтгүй, хос хэлээр сургалт зохион байгуулах чадвар сул;
- Сургуулийн удирдлагын зүгээс энэ чиглэлийн мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангадаггүй г.м болно.

Мөн өнөөгийн байдлаар Баян-Өлгий аймгийн ЕБС-д бага боловсролыг эх хэл дээр нь олгоод дунд ангиас нь шууд монгол хэл дээр хичээллэх шаардлага тавьж байгаа нь амьдралд хэрэгждэггүй, хичээлүүд “орчуулга” байдлаар явагддаг нь сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд сөргөөр нөлөөлөх магадлалтай байх бөгөөд АХИС нь энэхүү бэрхшээлийг даван туулах нэг арга зам болох боломжтой юм.

Энэхүү судалгааны зорилго нь зорилтот Баян-Өлгий аймгийн сонгосон сургууль, анги, судлагдахууны хүрээнд АХИС-г туршин нэвтрүүлж, угсаатны ялгаатай бүлгийн хүүхдийн сурлагын амжилтад ахиц гаргах нэгэн арга замыг тодорхойлоход оршино.

Судалгааны агуулгын хүрээ, оролцогчид: Туршилтыг Баян-Өлгий аймгийн сонгож авсан сургууль, анги, хичээлийн хүрээнд зохион байгуулсан. (хүснэгт харах) Туршилт зохион байгуулах III, Y сургуулийг сонгохдоо орон нутгийн БСУГ болон сургуулийн удирдлагын зүгээс гаргасан саналыг үндэслэсэн бол анги, судлагдахууныг сонгохдоо:

- Олон улсын туршлага
- Орон нутгийн сургууль, багш нар, БСУГ-ын хүсэл зориг

Туршилтын бүлэг: *АХИС-н аргаар сонгосон хичээлийг явуулах анги, бүлэг*

Хяналтын бүлэг: *АХИС-н аргыг ашиглахгүй, уламжлалт аргаар хичээллэнэ.*

Судалгааны арга. АХИС-н туршилтын хичээлийг сонгосон сургууль, анги, судлагдахууны хүрээнд зохион байгуулсан бөгөөд туршилтын үр дүнг туршилтын болон хяналтын анги бүлгийн гарааны судалгааны мэдээлэл болон үр дүнгийн судалгааны мэдээлэлтэй харьцуулан тодорхойлсон. Гарааны болон үр дүнгийн судалгааны мэдээллийг тоон болон чанарын аргаар цуглуулсан. Тухайлбал,

- Сорил: туршилтын болон хяналтын бүлгийн 4, 6 дугаар ангийн сурагчдаас туршилт эхлэхийн өмнө болон дараа нь эх хэл болон монгол хэл дээр
- Зурган сорил: туршилтын болон хяналтын бүлгийн 4 дүгээр ангийн сурагчдаас монгол хэл дээр
- Хичээл ажиглалт
- Бүлгийн болон ганцаарчилсан ярилцлага

⁴ ЕАБХАБ-ын ҮЦЭДК, Төв Азийн орнуудын олон хэл/соёлын боловсролын хөтөлбөрийн хүрээнд БНКаЗУ, БНКируУ-ын үндэсний цөөнхийн хүүхдийн сургуулийн туршлага....

⁵ БХ, ЮНИСЕФ “Хос хэлээр сургалт явуулдаг сургуулийн бага ангийн эх хэл болон монгол хэлний сургалтын үр дүнг тандах судалгаа”-ны болон “Хос хэлээр сургалт явуулдаг сургуулийн дунд ангийн эх хэл болон монгол хэлний сургалтын үр дүнг тандах судалгаа”-ны тайлан, УБ, 2013 он, УБ, 2015-2016 он

- Зураг. Судалгааны агуулгын хүрээ

Хүснэгт. Хэл 1 ба Хэл 2-ын харьцаа, анги, судлагдахуун тус бүрээр, хувиар харуулсан жишиг загвар*

№	Судлагдахуун	эхлэх анги: IY				эхлэх анги: Y анги				эхлэх анги: YI анги				эхлэх анги: YII анги			
		2020-2021	2021-2022	2020-2021	2021-2022	2020-2021	2021-2022	2020-2021	2021-2022	2020-2021	2021-2022	2020-2021	2021-2022	2020-2021	2021-2022	2020-2021	2021-2022
		X1	X2	X1	X2	X1	X2	X1	X2	X1	X2	X1	X2	X1	X2	X1	X2
1	Математик	90	10	85	15	90	10	85	15	75	25	65	35	70	30	60	40
2	Хүн ба байгаль	90	10	85	15	90	10	80	20								
3	Зураг/технологи	85	15	75	25	80	20	70	30	75	25	70	30	70	30	60	40
4	Газар зүй													75	25	65	35
5	Биологи									80	20	70	30	75	25	65	35
6	Нийгэм судлал													80	20	70	30
7	Биеийн тамир	80	20	70	30	80	20	70	30	60	40	50	50	50	50	40	60

* Баян-Өлгий аймгийн туршилтын 2 сургууль дээр зохион байгуулсан хичээл болон хичээлд ажиглалт хийсэн БХ-ийн ҮЦГМХБСС-ын ЭША, тус аймгийн БСУГ-ын мэргэжилтнүүдийн саналыг үндэслэн тогтоосон. Энэхүү уялдаа харьцаа нь $\pm 5-10$ хувиар хэлбэлзэх боломжтой бөгөөд үүнийг гарааны судалгааны мэдээлэл, туршилтын явц зэргийг харгалзан уян хатан байдлаар тогтоож байх болно.

Туршилтын 2 сургуулийн багш нар хамтран хос хэлт хичээлийн төлөвлөлтийг хийсэн бөгөөд сургуулийн удирдлагын зүгээс гаргасан мэдээллээр туршилтын хичээлүүдэд нийт 2000 гаран сурагч хамрагдаж, давхардсан тоогоор 40 гаран багш уг хичээлүүдийг зохион байгуулсан байна.

Эрсдэл / асуудал. Ойлголт нэгдсэл бус, шинэ тутам, системчлэгдээгүй. КОВИД-19 цар тахлын улмаас хичээл сургалтын үйл ажиллагаа 2 хичээлийн жилд зарим үед тасалдсан болон танхим, цахим сургалт хослуулсан тул туршилтын хугацаа бага, зохион байгуулах боломж хязгаарлагдмал байсан.

Судалгааны зохион байгуулалт, менежмент. Туршилтын судалгааг 2019-2020 оны хичээлийн жилийн II хагасаас 2021-2022 оны хичээлийн жилд, нийт 2,5 хичээлийн жилд 3 үе шаттай зохион байгуулахаар төлөвлөсөн боловч дэлхий нийтийг хамарсан КОВИД-19 цар тахлын улмаас туршилтын хугацаа багасаж 2021-2022 оны хичээлийн жилийн II-III улирлд зохион байгууллаа.

Үүнд:

- Туршилтын судалгааны бэлтгэлийг хангах: 2020 он
- Гарааны судалгаа хийх, туршилтын төлөвлөлт, зохион байгуулалтыг хангах: 2021 он
- Туршилт хийх, багш нарт дэмжлэг үзүүлэх: 2022 он
- Туршилтын үр дүнг тодорхойлох: 2022 он

Хүснэгт. Туршилт-тоон мэдээлэл

№	Судлагдахуун	Анги	Нэгж хичээл	Ээлжит хичээл	Х1, Х2-ын харьцаа	Сурагчийн тоо	
						Ү сургууль	III сургууль
1	Математик	4	4	40	90±5,10±5	80	61
2	Математик	5	5	40	85±5,15±5	77	68
3	Математик	6	3	32	80±5, 20±5	69	62
4	Математик	7	3	25	75±5,25±5	68	72
5	Биологи	6	2	5	75±5,25±5	69	62
6	Биологи	7	4	8	70±5,30±5	68	72
7	Хүн байгаль	4	3	13	90±5,10±5	80	61
8	Хүн байгаль	5	3	16	90±5,10±5	77	68
9	Дүрслэх урлаг	4	2	14	90±5,10±5	80	61
10	Дүрслэх урлаг	5	2	14	85±5,15±5	77	68
11	Дүрслэх урлаг	6	2	6	75±5,25±5	69	62
12	Дүрслэх урлаг	7	3	7	70±5,30±5	68	72
13	Биеийн тамир	4	3	14	80±5, 20±5	80	61
14	Биеийн тамир	5	3	14	80±5, 20±5	77	68
15	Биеийн тамир	6	3	14	70±5,30±5	69	62
16	Биеийн тамир	7	3	14	70±5,30±5	68	72
Нийт			48	276		2228	

Эх сурвалж: Туршилтын сургуулиудын сургалтын менежүүдийн гаргасан тайланд үндэслэв.

Туршилтыг 2021-2022 оны хичээлийн жилийн II-III улирлыг хамран 9 долоо хоног зохион байгуулсан. Туршилтын хичээлүүдэд нийт 2000 гаран сурагч хамрагдаж, давхардсан тоогоор 40 гаран багш бага, болон дунд ангид тус тус 4 судлагдахууны 270 гаран цагийн нэгж хичээлийг АХИС арга зүйгээр удирдсан байна. Энэ нь олон улсад туршилт хийх хугацааг хамгийн багадаа 8 – 16 долоо хоног байх ба өдөрт 30 – 120 минут зарцуулсан байхыг зөвлөдөгтэй нийцсэн болно.⁶

⁶ Vaughn, S., Wanzek, J., Murray, C. S., & Roberts, G. (2012). Intensive Interventions for Students Struggling in Reading and Mathematics. A Practice Guide. Center on Instruction.

ГАРААНЫ БОЛОН ҮР ДҮНГИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

Сурагчдын монгол хэлний (Х2) болон эх хэлний (Х1) гарааны болон үр дүнгийн сорилд III, V сургуулийн туршилтын болон хяналтын бүлгийн IV, VI ангийн сурагчдыг хамруулсан. Гарааны болон үр дүнгийн сорилын гүйцэтгэлээр монгол хэл (Х2), эх хэл (Х1)-ний унших, бичих, сонсох, ярих чадварыг үнэлж, харьцуулан шинжилсэн. Ингэхдээ уг хоёр сорилын аль нэгэнд хамрагдсан сурагчийн гүйцэтгэлийг оруулаагүй. Үр дүнгийн мэдээллийг цуглуулахдаа туршилтын бүлгийн сурагчдаас асуулга авсан. Энэ нь сорилын гүйцэтгэлд нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг тодорхойлоход ач холбогдолтой гэж үзсэн.

Хүснэгт: Үр дүнгийн сорилд хамрагдсан нийт сурагчийн тоо (сургууль болон туршилтын, хяналтын бүлгээр)

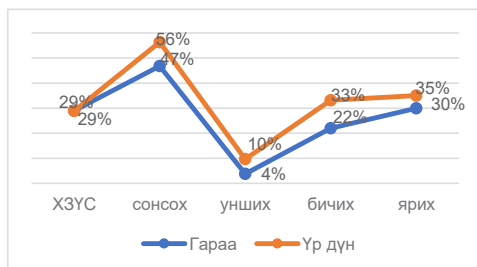
Сургууль	Бүлэг		Сурагчийн тоо							
	Туршилт	Хяналт	Нийт хамрагдах		Сорилд хамрагдсан				Ярих чадвар	Зурган сорил
			4-р анги	6-р анги	Зорилтот хэлний		Эх хэлний			
					4-р анги	6-р анги	4-р анги	6-р анги		
III	4б, 6а		33	33	28	23	27	25	6х2	6
	4в, 6г		27	27	27	28	30	27	6х2	6
		4а, 6б	17	28	14	27	15	27	6х2	6
V	4в, 6в		38	33	34	32	34	32	6х2	6
	4г, 6г		42	35	38	27	38	32	6х2	6
		4д, 6б	38	33	35	31	35	28	6х2	6
Нийт			195	189	176	168	179	171	72	36

Гарааны сорилд 384 сурагч хамрагдахаас 75 орчим хувь нь, үр дүнгийн сорилд 90 гаруй хувь нь хамрагдсан. Хамрагдаагүй сурагчид а) шилжсэн, б) КОВИД-19 цар тахлын дараах үе, мөн ханиад томууны дэгдэлтийн үе таарсан учраас өвдсөн зэрэг шалтгаантай байсан.

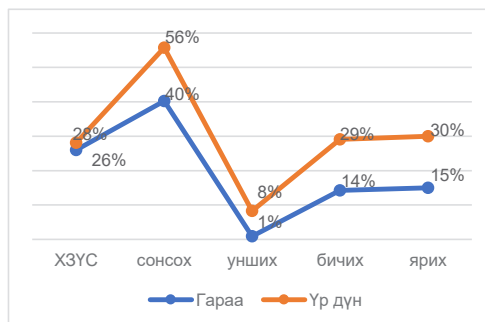
Монгол хэлний сорилын гүйцэтгэл

Дөрөвдүгээр ангийн монгол хэлний гарааны болон үр дүнгийн сорилын нийт гүйцэтгэлийг шинжилж үзэхэд дараах үзүүлэлттэй байна.

Зураг. IV ангийн туршилтын бүлгийн ерөнхий гүйцэтгэлийг харьцуулсан нь (гарааны болон үр дүнгийн судалгааны)

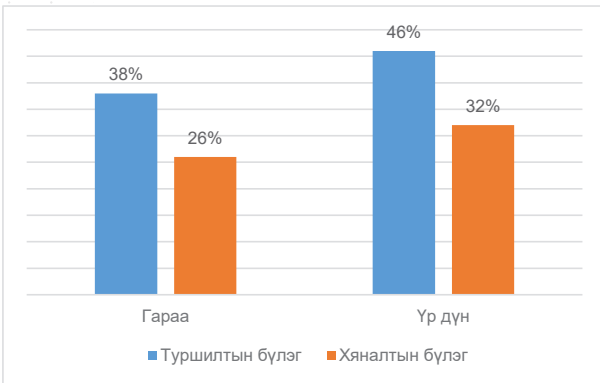
Зураг. IV ангийн хяналтын бүлгийн ерөнхий гүйцэтгэлийг харьцуулсан нь (гарааны болон үр дүнгийн судалгааны дүнгээр)

Туршилтын бүлгийн гарааны болон үр дүнгийн сорилын гүйцэтгэлийн шинжилгээнээс үзэхэд хэл зүйн сорилоос бусад нь ахисан үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал, туршилтын бүлгийн хэл зүйн сорилын гүйцэтгэл хэвээрээ, бусад сонсох, унших, бичих, ярих сорил нь

9-11 хувиар, мөн хяналтын бүлгийн сорил тус бүр нь 15-16 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Дөрөвдүгээр ангийн хяналтын бүлгийн сорил гараа болон үр дүнгийн гүйцэтгэлээр жигдэвтэр өссөн гэж үзэхээр байна. Харьцуулсан шинжилгээний сорилын нийт гүйцэтгэлээр 8.9 хувь өсөлттэй гарсан нь статистик ач холбогдолтой байна. ($t=-9.769^{**}$, $**p<0.01$) Харин хэлзүй, үгийн сан 2.2% өсөлттэй харагдаж байгаа боловч статистик ач холбогдолтой ялгаа ажиглагдсангүй.

Зургаадугаар ангийн хувьд туршилтын болон хяналтын бүлгийн сорилын гүйцэтгэл мөн аль аль нь ахисан үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал, туршилтын бүлгийн гүйцэтгэл 8, хяналтын бүлгийн гүйцэтгэл 6 хувиар ахижээ. Судалгаа бүрдээ туршилтын бүлгийн сурагчдын гүйцэтгэл хяналтын бүлгийн сурагчдын гүйцэтгэлээс өндөр байлаа.

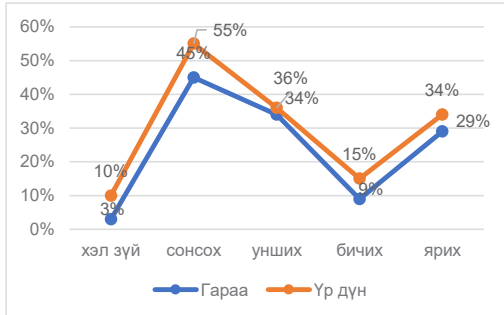

Зураг. ҮI ангийн туршилтын болон хяналтын бүлгийн ерөнхий гүйцэтгэлийг харьцуулсан нь (гарааны болон үр дүнгийн судалгааны дүнгээр)

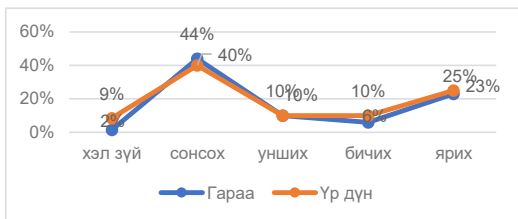
Бид судалгааны үр дүнг тооцохын тулд үр дүнгийн сорилын ерөнхий гүйцэтгэлийг туршилтын болон хяналтын бүлгээр нь, монгол хэлний чадвар тус бүрээр харьцуулж үзэхэд туршилтын бүлгийн гүйцэтгэл хэлний чадвар бүрд 2-оос 10 хувиар ахисан нь жигдэвтэр байна. Энэ нь хос хэлний

АХИС-н аргын хэлний чадвар бүрийг цогцоор нь хөгжүүлэх үзэл баримтлалтай нийцсэн гэж үзэж болохоор байгааг харууллаа.

Зураг. ҮI ангийн туршилтын бүлгийн ерөнхий гүйцэтгэлийг харьцуулсан нь (гарааны болон үр дүнгийн судалгааны

Зураг. ҮI ангийн хяналтын бүлгийн ерөнхий гүйцэтгэлийг харьцуулсан нь (гарааны болон үр дүнгийн судалгааны дүнгээр)

Сорилын үр дүнг SPSS-25 программаар ерөнхий дүнг харьцуулж paired t-test шинжүүрээр шинжилж үзэхэд статистик ач холбогдолтой өсөлт харагдсан. Мөн хэл зүй, сонсох, унших, бичих зэрэг хэлний чадвар бүрийн гүйцэтгэлийг харьцуулан шинжилэхэд тус бүр нь статистик ач холбогдолтой тоон үзүүлэлтийг харуулж байна.

Судалгааны үе шат	Дундаж оноо	Дунджийн зөрүү	Стандарт хазайлт	t-угта
Гарааны судалгаа	45.7	-5.174	15.962	-3.006**
Үр дүнгийн судалгаа	50.87			

*P<0.05, **p<0.01, ***p<0.001 статистик ач холбогдолтой

Үүнийг туршилтын явцад зорилтот бүлгүүдэд хэрэгжүүлсэн хос хэлний АХИС-н арга, аргачлал болон сургалтыг дэмжсэн үйл ажиллагаанууд, ялангуяа туршилтын сургуулийн багш нарыг чадавхжуулсан сургалтууд, сургалтын толь бичиг зэрэг сургалтын нэмэлт хэрэглэгдэхүүн боловсруулж ашигласан зэрэг нь нөлөөлсөн гэж судлаачид үзлээ.

Гарааны судалгааны үр дүнд үндэслэн бид багш нарт хүүхдийн үгийн нөөц нэмэгдүүлэх, АХИС-н арга, аргачлалыг хэрэгжүүлэх зөвлөмжийг хүргүүлсэн. Үүний дагуу туршилтын хугацаанд багш нар болон сурагчид монгол хэлний үгийн нөөцөө нэмэгдүүлэх тал дээр хичээж ажилласан нь үр дүнгийн сорилын гүйцэтгэлд эерэг нөлөө үзүүлсэн байх талтай. Цаашид сурагчийн монгол хэлний үгийн нөөцийг нэмэгдүүлэхэд туршилтын үеэр ашигласан АХИС-н арга, аргачлал болон ялангуяа сургалтын толь бичгээ улам сайжруулж, сургалтад түлхүү ашиглахад ахиц амжилт гарах боломж байна.

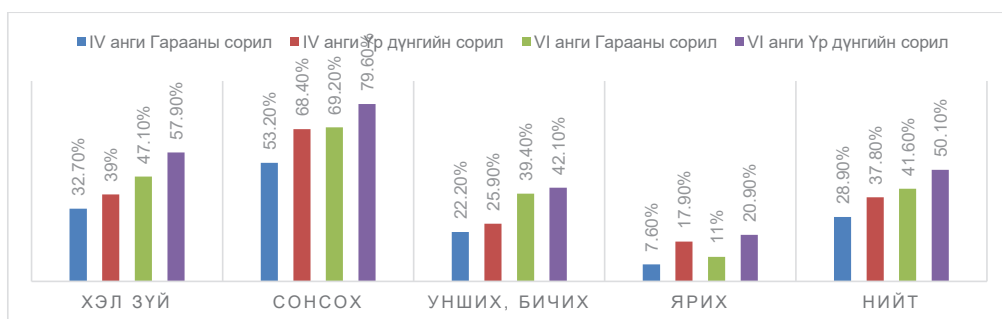
Судалгаа	Дундаж оноо	Дунжийн зөрүү	Стандарт хазайлт	t-угта
Гарааны судалгаа - хэл зүй	9.6	-1.105	3.584	-2.859**
Үр дүнгийн судалгаа - хэл зүй	10.7			
Гарааны судалгаа - сонсох	3.19	-0.419	1.499	-2.590**
Үр дүнгийн судалгаа - сонсох	3.6			
Гарааны судалгаа - унших	5.53	-1.012	3.624	-2.574**
Үр дүнгийн судалгаа - унших	6.54			
Гарааны судалгаа - бичих	1.31	-0.343	1.277	-2.491**
Үр дүнгийн судалгаа - бичих	1.65			

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001 статистик ач холбогдолтой

Эх хэлний сорилын гүйцэтгэл

Сурагчдын эх хэлний сорилын гүйцэтгэлийг гарааны сорилын гүйцэтгэлтэй харьцуулж үзэхэд VI ангийн туршилтын бүлгийн гүйцэтгэл 21.8 хувиар ахисан байна. Мөн гарааны болон үр дүнгийн сорилд зэрэг хамрагдсан сурагчдын гүйцэтгэлийг харьцуулбал, туршилтын бүлгийн гүйцэтгэл 32.1 ахижээ. Үүнийг бид нь АХИС-тай холбоотой байж болно гэж үзсэн бөгөөд учир нь тухайн ангид судлагдахуунтай холбоотой ойлголтууд хэлний харьцааны дагуу эх хэл дээр орж байсан нь сурагчдын агуулгыг зөв ойлгож, тогтооход дэмжлэг болсон байх боломжтой.

Зураг: Эх хэлний ерөнхий гүйцэтгэл (чадвар тус бүрээр)

Үр дүнгийн сорилд хамгийн өндөр гүйцэтгэлтэй нь сонсох чадварын гүйцэтгэл байна. Тухайлбал, туршилтын бүлгийн сонсох чадварын ерөнхий гүйцэтгэл 79 хувь байгаа нь гарааны сорилын гүйцэтгэлтэй харьцуулбал 16.2 хувиар ахисан байна.

Туршилтын сургуулиудын хувьд 5 дугаар сургуулийн сурагчдын сорилын гүйцэтгэл өндөр байна. Сурагчид унших, бичих чадварын сорилыг хамт гүйцэтгэсэн.

Монгол хэл (X2) ба эх хэл (X1)

Гарааны болон үр дүнгийн судалгааны дүнд 6 дугаар ангийн монгол хэлний болон эх хэлний сорилд хамрагдсан сурагчдын гүйцэтгэлийг харьцуулж үзэхэд дараах үзүүлэлт харагдаж байна.

Гарааны судалгаа	Дундаж оноо	Дунжийн зөрүү	Стандарт хазайлт	t-утга
Зорилтот хэл	46.22	-7.692	16.217	-4.024**
Эх хэл	53.91			
*P<0.05, **p<0.01, ***p<0.001 статистик ач холбогдолтой				

Үр дүнгийн судалгаа	Дундаж оноо	Дунжийн зөрүү	Стандарт хазайлт	t-утга
Зорилтот хэл	52.13	-11.814	15.121	-6.630**
Эх хэл	63.94			
*P<0.05, **p<0.01, ***p<0.001 статистик ач холбогдолтой				

Монгол болон эх хэлний сорилд хоёуланд нь хамрагдсан сурагчдын ерөнхий гүйцэтгэлийг SPSS-25 программаар харьцуулж paired t-test шинжүүрээр шинжилж үзэхэд статистик ач холбогдолтой гэсэн дүгнэлт гарч байна. Тухайлбал, үр дүнгийн сорилоор монгол хэлний ерөнхий гүйцэтгэл 52.13 хувь, эх хэлний ерөнхий гүйцэтгэл 63.94 хувь байгаа ба үүний зөрүү нь -11.814 хувь байна. Харин t- утга нь -6.630 мөн **p<.000 гэсэн үзүүлэлттэй байна.

Нөлөөлсөн хүчин зүйлс

Монгол хэлний үр дүнгийн сорилд хамрагдсан сурагчдаас асуулгаар сургалтад нөлөөлж буй зарим хүчин зүйлийг тодруулах зорилгоор мэдээлэл цуглуулсан. Тухайлбал, “Хос хэлээр хичээлээ судлах танд ямар санагдсан вэ?” асуултад Y1 ангийн сурагчдын 90 хувь нь “сонирхолтой” гэж хариулсан нь статистик ач холбогдолтой үзүүлэлт болж байна. Түүнчлэн туршилтын бүлгийн хүүхдүүд сургалтын толь бичгээ хичээл дээр болон гэртээ гэрийн даалгавар хийхдээ байнга, ихэнхдээ ашигладаг байна. Туршилтын хугацаанд багшийн хос хэлээр хичээл заах нь мөн хүүхдүүд хоорондоо монгол хэлээр харилцан ярилцах нь тэдэнд таалагдсан, сонирхолтой байсан, мөн хичээл дээрээ сурсан монгол үгээ гэртээ байнга давтдаг хүүхдүүд 50 хувийг эзэлж байгаа зэрэг хариултауд нь үр дүнгийн сорилын гүйцэтгэл өсөхөд нөлөөлсөн болох магадлалтайг харуулж байна.

Гэрийн даалгавар хийхэд хүүхдүүдэд ихэвчлэн эгч, аав, ээж нь тусалдаг гэж хариулсан байна. Мөн ах нь, өвөө нь, эмээ нь ч тусалдаг байна. Үүнээс харахад хүүхдүүд монгол хэлээр гэрийн даалгавар хийхэд бусдаас тусламж дэмжлэг тодорхой хэмжээгээр авдаг гэсэн дүгнэлт хийж болохоор байна.

Чанарын судалгааны мэдээлэлд хос хэлний аргаар хичээл заахад эцэг эхийг мэдээллээр хангах нь чухал байна гэсэн саналыг эцэг эх дурдсан байсан. Хүүхдүүд ихэнх хугацааг гэртээ өнгөрүүлдэг болохоор эцэг эх болон гэр бүлийн гишүүдийг хос хэлний талаарх мэдээллээр тогтмол хангах зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага байгаа нь харагдаж байна.

ДҮГНЭЛТ

Туршилтын сургуулиудын IV, VI ангийн монгол хэлний болон эх хэлний унших, бичих, сонсох, ярих чадварын болон хэл зүйн мэдлэг тандсан сорилын үр дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна. Үүнд:

- Туршилтын бүлгийн 4, 6 дугаар ангийн хоёр сорилын гүйцэтгэлээс харахад АХИС нь хэлний дөрвөн чадварыг алгуур боловч жигд хөгжүүлэх боломжтой байна. АХИС нь сурагчдын эх хэл болон монгол хэлний чадварыг цогцоор нь (унших, бичих, ярих, сонсох) дэмжиж байна. Энэ нь мөн туршихаар тогтоосон хэлний харьцаа оновчтой байж болохыг харуулсан гэж үзэх үндэстэй.

- АХИС-н үр дүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг харахад багшийн заах арга зүй, хос хэлний чадвар, сургалтын хэрэглэгдэхүүн зэрэгт онцгой анхаарал хандуулах нь зөв гэж үзлээ.
- Туршилтын явцаас үзэхэд хос хэлт сургалтад удирдлага, зохион байгуулалт, хамтын ажиллагаа болон мэргэжлийн дэмжлэг чухал болохыг тогтоолоо. Мөн сургалтын хэл, хос хэлээр зохион байгуулах судлагдахуун зэрэг нь тодорхой байж, хос хэлт ээлжит, нэгж хичээлийн төлөвлөлт, хэрэгжилтэд мэргэжлийн болон санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх нь сурагчдын хөгжил, сурлагын ахицад нөлөөлж байна гэж үзэхээр байна.
- Эх хэлний сориын гүйцэтгээс үзэхэд АХИС нь хоёр хэлний чадварыг дэмждэг нь харагдлаа. Эх хэлний чадвар сайжирч байгаа нь монгол хэлийг сурахад эергээр нөлөөлнө гэж үзлээ.
- Туршилт нь АХИС-г нэвтрүүлэх боломжтойг харуулсан тул түүнийг хэрэгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэхэд зориулсан загварыг боловсруулах боломжтой байна. (10-15 т)
- 4 дүгээр ангийн хяналтын болон туршилтын бүлгийн гарааны мөн үр дүнгийн сорилын гүйцэтгэлээс харахад хяналтын бүлгийн ахиц илүү байгаа нь “АХИС нь эхэн үедээ академик мэдлэгийн түвшинг бууруулдаг” гэсэн ЕАБХАБ-аас ТАБХ-ийн хүрээнд хийсэн дүгнэлттэй тохирч байгаа боловч дахин тодруулах шаардлагатай гэж үзлээ.

